

Jon

Oligaa Buᅇa Jonon Ooro.

Jen-asa-asari

Jonon iyanᅇaa qata Oligaa Buᅇa kokanon asug-anon mende ooroto, iyanᅇaajon kokaen jeja, “Gowoko Jiisasnon uutanon jopagon muroti.” (19.26) Jonon uujopa uukalembaa qaaya ii kaparan koma jenkeja. Jonon Oligaa Buᅇa koi ii ejembanon qaa kokaen moma kotowutiwaa-jon (20.31) ooro, “Jiisas Kraist ii balon eja-gadeen mende laligoroto, onanon Anutuwaa Meria ano Hamoqeᅇe Toya kolooja. Ono mono ii moma laarin iikanon laaligo kombombanᅇa mokoloowu.” Jiisasnon wala Maᅇaa kosianon laligon qaa jetaga laligoro. (1.1) Kaen laligon namo ejaga koloon esunᅇmumuya ano momoya ii aiwese anᅇoleto men iikanon qendeeno. Ii qendeema bentotombaa kania jen asariro tosianon uugia meleengi tosianon kilen yangisen anᅇi.

Jiisasnon kokaen kolooja, jero: Hamoqeᅇe Toya (4.26), laaligowaa nene wota (6.35), Siwe goman eukawaa buᅇaga (8.23), bensakon tetegoya qaa (8.58), namowaa asasaga (9.5), nagu (10.7), lama galen awaa (10.11), Anutuwaa Meria (10.36), Pon ano Boi (13.13), koomunonga waawaataa Toya ano laaligo kombombanᅇa Toya (11.25), kana honᅇa, qaa honᅇa ano laaligo kombombanᅇa (14.6), wain gere honᅇa (15.1), tere wanᅇa mutuya ano tetegoya A ano Z (Ais 1.8), Mutuya ano Konoga (Ais 1.17) ano kaan kaanᅇa.

Jiisasnoŋ gowokouruta oŋanoŋ jopagoŋ oŋoma laligoroti, gejanono qaa konoganoŋ (Boŋ 13-17) ii tororo qendeenja. Qaa ii naaŋawo. Koomunonŋa waamago Piito meŋ kotiiwaatiwaajoŋ kokaenŋ qisiro: “Nii jopagoŋ nonjanŋ me qaago? Kaenŋ koloojani, kianŋ mono alauruna kalaŋ koma oŋomba.”

Buk kokawaa bakaya waŋa 6 ii kokaenŋ:

Qaa mutuya 1.1-18

Jon Oomulu eja ano gowokouruta mutuya 1.19-51

Jiisasnoŋ qenjaaro gawoŋ mero 2.1-12.50

Tetegoyanoŋ Jerusalem kaŋ laligoŋ komuro 13.1-19.42

Gbiliŋ waama alauruta kolooŋ oŋono 20.1-31

Galili kaŋ gowokouruta kolooŋ oŋono 21.1-25

Anutuwaa qaa jeta laaligoyawo.

¹ Kakanaiyanonŋ monowaa monoyanonŋa qaa je laligoro. Iinonŋ laaligowaa kania nanŋonŋ jenŋ waama laligoro. Qaa je iinonŋ Anutuwaa koorononŋ laligoŋ waaro ano anŋo beŋsakonŋ Anutugadeenŋ kolooja.

² Qaa je iinonŋ kakanaiyanonŋ Anutuwaa koorononŋ laligoro.

³ Iwaa koorononŋ laligoŋ ilaanŋ muro iwoi kuuya kolooro. Iwoi moŋ mende ilaanŋ munaga, ii mende koloonaga.

⁴ Qaa je iinonŋ laaligowaa bemunjaleya kolooja. Iwaanonŋ laaligo kombombaŋa iikanonŋ ejemba meŋ asariŋ oŋono iima laligoŋ waagi.

⁵ Asasagayanonŋ paŋgamanŋ uutanonŋ asariŋkejato, paŋgamanonŋ laligogiti, iyonononŋ

asasagaa kania ii mende moma asariŋ laligon kougi. Kianj.

⁶⁻⁷ *Anutunonj ejemba kuuya asasagaya moma laariwutiwaajonj moma qele eja qata Jon wasiro asugiro. Asuginj kanj asasagaa kania injisaama nanjonj jenj laligoro.

⁸ Jon anjo asasaga ii mende koloonj laligoroto, iinonj asasagaa kania ii nanjonj jenj laligoro.

⁹ Asasaga onjononj iinonj ejemba gomanj so menj asariŋ nonomakeji, iinonj namononj asugimambaajonj ano.

¹⁰ Iinonj kanakanaiyanonj gomanj gomanj iikawaa ilawoilaya kuuya ii nemunj koma onono koloogi. Koloogi anjo batugianonj laligonj kouroto, balonj ejembanonj kilenj ii mende moma kotonj munj tompinj laligogi.

¹¹ Kaenj tompiririnj laligogi iyanjaa gomanj miri-anonj karo kanagesourutanonj zizi togonj telambe-lanj ama gema qenj mugj.

¹² Kaenj angito, daenj yonjononj koma horonj munj qabunjaya moma moma laarigiti, iinonj mono kuuya iyonjoonj kana meleuro kokaenj kolooro: Anjo nemunj koma ku-usunj onono kolokoloo donggoga koloonj Anutuwaa meraboraanja koloogi.

¹³ Anutuwaa uusiinanonj nemunj koma onono koloogi. Namo ejanonj siinja otaanj embiawo qaa somonjgoro koro ama mera mero kolooji, iyonjononj kana kaanja iikanonj Anutuwaa meraboraanja mende koloogi. Kianj.

¹⁴ Qaa je iinonj eja sele busuwo koloonj batunananonj kema kanj laligoro. Kaenj laligoro

* **1:6-7:** Mat 3.1; Maak 1.4; Luuk 3.1-2

akadamuya uun̄ iima laligon̄iṅ. Maṅanon̄ Meria motoon̄gowaajon̄ akadamuya kuuya ama aon̄ koma muro qaita mon̄ laligoji, iinon̄ mono iikawaa so kalen̄morian̄anon̄ uuta saa qero akadamuyawo koloon̄ kambaṅ so qaa hon̄ toon̄toon̄a jeṅ laligoro.

¹⁵ Jonon̄ eja iikawaa kania nan̄gon̄ kokaen̄ qama jeṅ laligoro, “Niinon̄ mombaajon̄ qaa jeṅ laligoweti, iinon̄ mono ii kolooja. Kokaen̄ jeṅ laligowe: Noo gemananon̄ eja mon̄ kawaati, ninon̄ mende kolooṅe iinon̄ wala laligoro. Kawaa-jon̄ iwaa qabun̄ayanon̄ mono nii nuugun̄ uuta kolooja.” Jon Oomulu ejanon̄ kaen̄ jeṅ laligoro.

¹⁶ Kalen̄morian̄anon̄ eja iikawaa uuta saa qero akadamuyawo laligoroti, iinon̄ mono iikawaa so kotuegon̄ nonoma laligoro. Kotumotueya ii kambaṅa kambaṅa maaro kuuya nonoo qanananon̄ uro laligon̄iṅ.

¹⁷ Mooseson̄ Kana qaanana nemun̄ kono kolooroto, Jiisas Kraistnon̄ qaa hon̄a ninisaama Anutuṅwaa kalen̄moriaṅa nemun̄ kono asuganon̄ kolooro.

¹⁸ Namo eja mon̄non̄ Anutu kambaṅ mon̄non̄ mende iiro. Meria motoon̄gonon̄ Maṅaa wosoy-anon̄ laligon̄ kouma laligoroti, iinon̄ mono namonon̄ kamaan̄ kania ninisaano mon̄iṅ. Kian̄.

Jon Oomulu ejanon̄ iyaṅaa kania jeṅ asariro.

Mat 3.1-12; Maak 1.1-8; Luuk 3.1-18

¹⁹ Juuda jotamemeya yon̄non̄ jigo gawon̄ galen̄ ano jiwowon̄ jigowaa welen̄qeqe tosaan̄a Jerusalem sitinon̄ga wasin̄ on̄on̄gi Jombaanon̄ kagi. Kan̄ qisin̄ mun̄ jegi, “Gii naa ejaga koloojan̄?

Kaniaga nomaen?” Kaen jegi kaniaya injisaama injijoro.

²⁰ Kaniaya mende qakoonoto, asuganon kokaen jokoloooro, “Niinon Hamoqeqe Toya Kraist mende koloojen.”

²¹ *Kaen jokoloooro kaparan koma qisin mugi, “Gii mono eja moroga koloojan? Gii Elaija koloojan me qaago?” Qisin mugi “Qaago!” jero. “Gii gejatootoo eja mon koloojan me qaago?” Kaen qisigi “Kaan qaago!” meleeno.

²² Meleeno qisigi, “Gii moroga koloojan? Wasin nonongi kajoni, iyonoojon mono nomaen meleema injowonaga? Gii geenгаа kaniaga nomaen jen asariwaga?”

²³ *Qisigi kokaen injijoro,

“Gejatootoo eja Aisaianon qaa mon kokaen jerota eja, ‘Nii gajoba koloon balon qararankonkonon laligon kokaen qamakejen: Ponon kawa-oo!

Kawaajon onjo mono uugia mindingon kania meleun meagowu.’ Nii kawaa qele gajobaya koloojen.”

²⁴ Eja wasin onongi Jombaanon kagiti, ii Farisii (Kana qaawaa kaparankonkon) ejaga koloogi.

²⁵ Yononon mombo kokaen jen qisin mugi, “Gii Hamoqeqe Toya Kraist mende koloojan ano Elaija me gejatootoo eja yonoononga mon mende koloojani, iikawaajon mono naambaajon ejemba oomulu men onomakejan?”

²⁶ Qisin mugi kokaen meleema onono, “Niinon apu toonon onomorinkejento, eja mon

* **1:21:** Dut 18.15, 18; Mal 4.5 * **1:23:** Ais 40.3

onjo mende moma kotojuti, iinonj koi batugianon nanja.

²⁷ Eja monj noo gemananonj kawaatiwaajonj jenj laligoweti, iinonj mono ii kolooja. Iinonj kanj nii nuugunj somatana koloonj laligowaatiwaajonj niinonj iwaa kosianonj kema wayanjesoya besaan kana esuyaa kasia isamambaa amaqamamaa amanja.”

²⁸ Jononj Jordan apu leegenanonj gomanj qata Betani iikanonj laligonj ejemba oomulu menj onjoma laligoro. Iwoi ii iikanonj kolooro. Kianj.

Jononj Jiisaswaajonj “Anutuwaanonj lama meriaga,” jero.

²⁹ Ii kolooro gomanj ano Jononj Jiisas sigensigenj karo iima jero, “Tigi, eja ii Anutuwaanonj lama meriaga. Iinonj mono balonja balonja ananaa singisonjonana koma konjoratiro solanjaniwonja.

³⁰ Niinonj mombaajonj qaa jenj laligoweti, iinonj mono ii kolooja. Kokaenj jenj laligowe: Noo gemananonj eja monj kawaati, niinonj mende koloowe iinonj walagadeenj laligonj waaro. Kawaajonj iwaa qabunayanonj mono nii nuugunj uuta kolooja.

³¹ Niinonj ii wala mende moma kotoweto, Anutunonj kaniaya Israel ejemba nono ninisaano mobonatiwaajonj moja. Ii moma nii wasinj nono kanj oomulu menj onjmakejen.”

³² Jononj kaenj jenj dangunu kaanja nama nanjonj kokaenj injijoro, “Unja Toroyanonj mono Siwenonja kamaanj kewo koonj kaanja iwaa wanjanonj kamaanj koma raro iibe.

³³ Niinonj ii wala mende moma kotonj laligoweto, monjonj ejemba oomulu menj

onomanatiwaajon wasin nonoti, iinon kokaen nijoro, ‘Una Toroyanon mombaa wananon kamaan koma raro iibagati, iinon mono Una Toroya ejemba uugianon ama iikanon mulu men onombaa.’

³⁴ Niinon ii iibetiwaajon ama kaniaya kokaen nanjon jejen, ‘Inon Anutuwaa Meria kolooja.’ ” Kian.

Jiisasnon gowokouruta mutuya onoono.

³⁵ Kaen injoro goman ano Jonon mombo apu goraayanon iikanondeen keno gowokouruta yonoononga woinon iwo motoon nanji.

³⁶ Nanji Jiisasnon iikanon unuugun kenoti, ii tororo uun iigigiin jero, “Eja ii mono iibao. Inon Anutuwaanon lama meriaga kolooja.”

³⁷ Kaen jero gowoko woi yoronon qaa ii moma Jiisaswaa gematanon keni.

³⁸ Keni Jiisasnon eleema gematanon kariti, ii iriima kokaen qisin orono, “Oro moroga mongama kajao?” Iikaen moma meleema ijori, “Somatanara, gii miri dakanon en laligojan?” (Juuda yononon ‘Somatanana’ qaa ii boiwaajon jenkegi.)

³⁹ Kaen ijori meleeno, “Mono kan iibao!” Kaen meleeno ween jaaya eleeno 4 kilok kawaa so kolooro. Ween jaaya meleeno iikanon motoon kema miri dakanon en laligoroti, ii iigi. Ii iima kanon iwo laligori goman sinjigon tiiro mesaon kari.

⁴⁰ Jonon qaa jero gowoko woita moma Jiisaswaa gematanon keniti, iyeroononga mombaa qata Andruu, dataa qata Saimon Piito.

⁴¹ Andruu iinonj wala data Saimon mokoloon kokaen ijoro moro, “Noro mono Hamoqeqe Toya mokoloojota.” Hamoqeqe Toya ii Griik qaanon Kraist.

⁴² Kaen jenj data wama Jiisaswaanonj keni. Keni Jiisasnonj Saimon tororo uunj iigigiinj jero, “Gii Saimon, Jombaa meria koloojanto, niinonj qaga Siifas qabe ewaa.”* Kianj.

Jiisasnonj Filip ano Natanael oroono.

⁴³ Gomanj ano Jiisasnonj Galili prowinsnonj kemambaajonj kema kananonj eja qata Filip mokoloon kokaen ijoro, “Gii mono nii notaan kawa!”

⁴⁴ Filipnonj Andruu ano Piito yorowo gomangia motoonja. Taongia qata Betsaida.

⁴⁵ Filipnonj eja qata Natanael mokoloonj kokaen ijoro, “Moosesnonj eja mombaajonj Kana qaanonj oorota gejatootoo yonononj toroqenj oogita eji, nono mono eja ii mokoloojonja. Eja ii qata Jiisas, manjaa qata Joosef, gomanja qata Nazaret.”

⁴⁶ Natanaelnonj ii moma walingonj jero, “Oo Nazaret! Ii gomanj qandayaga. Iikanonja iwoi awaa monj koloowaatiwaa so qaago.” Kaen jero Filipnonj ijoro, “Mono kanj geenjo iima kotowa!”

⁴⁷ Kaen ijoro moma Jiisaswaanonj kanj kouro iima iwaajonj qaa kokaen jero, “Iibu! Eja koi kanonj mono Israel eja honja kolooja. Uutanonj gbingbaonj qolomolonjgoya qaa.”

⁴⁸ Kaen jero Natanaelnonj qisinj munj jero, “Gii mono nomaenjonj nii moma kotonj nonjanj?”

* **1:42:** Siifas ii Griik qaanonj Piito, ananaa qaanonj jamo karanjanj.

Kaen jero Jiisasnoŋ meleema ijoro, “Gii fig gere† umuganoŋ rana giima kotowe. Wala giima kotoweŋ Filipnoŋ kawaa gematanoŋ giima goono.”

49 Kaen ijoro Natanaelnoŋ meleema ijoro, “Oo Somatana, gii mono oŋanoŋ Anutuwaa Meria koloojaŋ. Gii Israel nonoonoŋ eja Pongga laligojaŋ.”

50 Kaen jero moma Jiisasnoŋ meleema ijoro, “Nii wala kokaen jejen, ‘Gii fig umuganoŋ rana giibe.’ Kaen jen asugijenjiwaajoŋ moma laariŋ nonjaŋ. Anutuwaanonoŋ ku-usuŋ koi iima mojaŋi, ii mono iwoi melaada kolooja. Hoŋa somata ii mono kanagen iima moma laligowaga.”

51 *Kaen ijonoŋ toroŋoŋ ijoro, “Niinoŋ qaa hoŋ tooŋa moŋ kokaen jewe moba: Kanagen noo gowokouruna koloogi kotoŋ kondooŋ oŋombe jaameleen uŋa kokaen iibuya: Siwe nagunoŋ tano Anutuwaa gajobaurutanoŋ asugiŋ Siwe gomambaa Eja Hoŋaanoŋ uma kamaaŋ anŋi injiibuya.” Kiaŋ.

2

Jiisasnoŋ apu meŋ letono wain kolooro.

1 Jiisasnoŋ Filip ano Natanael oroono ween karoŋoŋ tegoro laligogi moŋnoŋ agomiŋ aoaowaa maraŋ lombaŋ ano ajoroogi. Ii Galili prowinswaa gomaŋ qata Kaana iikanonoŋ anŋi. Jiisaswaa nemuŋanoŋ kanaŋoŋ motooŋ kema ragaŋi.

† **1:48:** Fig ii sambu kaŋaya. Ii gawoŋgianoŋ komogi kota naaŋawo kolooro kambaŋ mamaga neŋ laligoju. * **1:51:** Jen 28.12

² Jiisas ano iwaa gowokouruta ii kaanagadeen horon ononji lombanon mooton ragi.

³ Iikanon ragi wain apunon qaono Jiisaswaa nemunanon meria ijoro, “Yonoonon wain apu qaonja.”

⁴ Kaen ijoro kokaen ijoro, “Nemuna, ii nomaen amanatiwaajon jejan? Jen koton nonjan me? Noo angoletu meme kambananon mende kan kuuro laligojen.”

⁵ Kaen jero moma welenqequeuruta kokaen injoro, “Iinon iwoi mombaajon jen koton onombaati, ii mono otaan ambu.”

⁶ Juuda yononon hamo qen aowombaajon Kana qaagia otaan borogia songbama laligonkegi. Iikawaa so miri iikanon koworanen somata 6 raro. Koworanen motomotoon ii apu konon 8 me 12 iikanon kemejen saa qenagiwaa sogaragi.

⁷ Jiisasnon ii iima kokaen injoro, “Ono mono apu koson kan maagi koworanen koi saa qewa.” Kaen jero moma jerotiwaa so anji.

⁸ Koworanen ii saa qegi kokaen jen koton onono, “Mono apu qaga koson men kema lomban galen mubu.” Jen koton onono men kenji.

⁹ Koson kenjito, galenon apu letoma wain kolooroti, ii nen naanja moma daenkaya men kagiti, ii mende moma asarin aaruro. Aaruroto, welenqeque apu kosogiti, iyononon ii moma jegi galenon maran lomban toya oono karo.

¹⁰ Karo kokaen ijoro, “Maran kambananon kuya yononon wain apu awaa ii wala men kan onomakeju ano ii nen enkalolon men aogigo wain apu naanja qaa ii kanagen onomakeju. Giinon

wain apu awaa ii wala anjon koma mende onoma ketego koi kambaŋ uugun meŋ kajaŋ. Ii sili morota moŋ anjaŋ.”

¹¹ Jiisasnoŋ angoletu mutuya koi ii Galili prowinswaa gomaŋa qata Kaana iikanonŋ mero. Ii meŋ iikanonŋ ku-usuŋa asuganonŋ injisaano. Kaen injisaano gowokourutanonŋ moma laarinŋ mugi.

¹² *Jejelombanonŋ laligogi tegoro Jiisaswaa nemunŋkoaŋa ano gowokouruta yonononŋ gomaŋgianonŋ Kaperneam kenŋi. Iikanonŋ kema somaŋa tosia toroqenŋ laligogi. Kianŋ.

Jiisasnoŋ jiwowonŋ jigo jenŋ kobooro.

Mat 21.12-13; Maak 11.15-17; Luuk 19.45-46

¹³ *Kambaŋ kanonŋ Juuda nonoononŋ kiankomu kendonŋ kambaŋa dodowiro. Anutunonŋ wala eenanonŋ niniima koboonŋ nunuuguroti,* iikawaa-
jonŋ aisoowombaajonŋ anŋi Jiisasnoŋ kaanagadeenŋ gomaŋa mesaonŋ Jerusalem sitinonŋ uro.

¹⁴ Sitinonŋ uma jiwowonŋ jigowaa totonŋ uutanonŋ keuma iwoi kokaenŋ mokoloo: Ejemba bulmakao ejia, lama ano kewo koonŋ ii sewaŋa mewutiwaajonŋ anŋi ano tosianonŋ monenŋ utekute ambombaajonŋ ragiti, ii injiuro.

¹⁵ Ii injiima kasanonŋ tape (qoilomu) miziziinŋ iikanonŋ onootinŋ unuro. Ununŋ ejemba ii kuuya konjoma onoma lama bulmakaogiawo jiwowonŋ jigononŋa onotaaro. Utekute ejemba yonoononŋ

* **2:12:** Mat 4.13 * **2:13:** Eks 12.1-27 * **2:13:** Anutunonŋ Iijipt kanonŋ Israel ejemba niniima koboonŋ nunuuguroti, iikawaa korisoroya ii Koonŋ qaanonŋ Pasowa. Eksodus, Mootogo 12.15

soojaakota qewagoro kamaaro peragia metama maaro keno.

¹⁶ Kewo sewangia mewutiwaajon angiti, ejemba ii kokaen jen onono, “Iwoi ii mono men togon seleenjen kembu. Ono noo Manaa jiwowon jigo koi mono naambaajon utegogi konkororo miri kaanja kolooja?”

¹⁷ *Kaen jen onono Buja qaa mon gowoko yonoo momogianon kouro romongogi. Qaa ii kokaen oogita eja, “Noo uunanon goonon jigo ii kowoga ewaatiwaajon kaparan kombe iikanon uunanon neqan gere kaanja jero majakaka iikanon ji mokolonkejen.”

¹⁸ Ii konjoma onono Juuda jotamemeya yononon temboma waama Jiisaswaanon kouma kokaen qisin mugi, “Gii mono naa angoletomon ana ku-usungga iinin sokoma nononogo tere kaanja anaga?”

¹⁹ *Kaen qisin mugi kokaen meleema onono, “Ononon jiwowon jigo koi kondeengi namonon kamaaro niinon ii ween karoombaa uutanon metaama kumaana.”

²⁰ Meleema onono kokaen ijogi, “Gbani 46:waa uutanon jiwowon jigo koi men laligon medaborogita nanja ano giinon ii ween karoombaa uutanon mono nomaen ama metaama kuumaga?”

²¹ Kaen ijogito, Jiisasnon jigowaa qaa ii iyanaa seliaa sarega jero.

²² Jiisasnon kanagen koomunonga waaro sareqaa jeroti, ii kamban iikanon gowokouruta yonoo

* **2:17:** Ond 69.9 * **2:19:** Mat 26.61; 27.40; Maak 14.58; 15.29

roromonogogianon kaj kono moma asarigi. Ii romonjon Jiisasnon qaa jeroti, ii ano Buna qaa oogiti, ii kuuya moma laarigi. Kian.

Jiisasnon ejemba kananana modaboroja.

²³ Jiisasnon Jerusalem sitinon kiankomu kendombaa kambanonon laligon angoletu kusunawo meroti, ii ejemba mamaganon iima qata moma laarin iwaanon rapingogi.

²⁴ Rapingogito, Jiisasnon ejemba kuuya yonoo kanagia moma kotodabororo. Kawaajon ejemba kuuya mende moma laaridaboron onoma qaagia baatanon mende kema laligoro.

²⁵ Ejemba uugianon qaa iwoi eroti, Jiisasmonon ejemba uugiaa kania ii isaama qendeema mubaatiwaa so mende kolooro. Mono anjo ii moma kotoro. Kian.

3

Jiisasnon Nikodeemus uumeleembaa kania kuma muro.

¹ Juuda kanagesowaa jigo kaunsol batugianon jotamemeya eja mon qata Nikodeemus laligoro. Iinon Farisii (Kana qaawaa kaparankonkon) tuunon nano.

² Iinon gomantiina monon Jiisaswaanon kouma kokaen ijoro, "Somatana, gii angoletu menkejani, ii eja monon Anutu iwo mende nano anodeen memambaa amamaankeja. Kawaajon gii Anutunon nemun koma gono boi koloojan, iikaen mojon."

³ Kaen jero kokaen jen meleema muro, "Niinon qaa hona toon mon kokaen jewe moba:

Monjon Anutuwaanonga kolokoloo dongoga mende koloowaati een, iinon mono Anutuwaa bentotonon keuma iimambaa amamaawaa.”

⁴ Meleema muro kokaen ijoro, “Monjon ejemba wanja koloon laligonjo kolokoloo dongoga ii mono nomaen koloonaga? Iinon mono nemun goron uutanon keuro mombo koro ama memambaa amamaawaa.”

⁵ Kaen ijoro kokaen meleeno, “Niinon qaa honja toon mon kokaen jewe moba: Monjon oomulu men mugu Unja Toroyanon uutanon kero iikanon kolokoloo dongoga mende kolooji een, iikaanonon mono Anutuwaa bentoton uutanon keumambaa amamaawaa.

⁶ Balombaa nemunman onoononga merabora koloojuti, ii balombaa meraboraanaga. Unja Toroyanon inaan nemun kono merabora koloonkejuti, ii mono Siwewaa meraboraanaga.

⁷ “Kawaajon onjo kolokoloo dongoga Anutuwaanonga mende koloowuyati, ii mono mende sokonja. Qaa ii jewe iikawaajon mono mende aaruwa.

⁸ Haamonon anaa jaajaa lan giliro otona momakejanto, ii dakaya qen kankeji ano dakaan baagen qen kemakeji, giinon iikawaa kania mende moma asarijan. Unja Toroyanon ejemba nemun koma onono kolokoloo dongoga koloogiti, kuuya iyonoo kaniagia mono haamo kawaa so kolooja.”

⁹ Kaen meleeno Nikodeemusnon kiko qen kokaen jero, “Ii mono nomaen koloonaga?”

¹⁰ Kaen jero Jiisasnon ijoro, “Gii Israel kanageso kuma nonomakejan ano kilen qaa iikawaa kania mende moma asarijan. Ii mende sokonja.

¹¹ Niinon qaa hona toon mon kokaen jewe moba: Nononon naama moma kotojoni, ii jen injisaamakejon ano naama jaanananon iima monjoni, ii nanjon jenkejon. Kaen amakejonto, ononon kilen Buna qaanana ii mende moma anjon komakeju.

¹² “Balombaa iwoiya jaanon ii-iita kawaa qaaya jewe moma mende moma laarin nonjuti een, niinon Siwewaa iwoiya mende ii-iita kawaa kania injijowe ii mono nomaen moma laariwuya?

¹³ Balombaa eja monon Siwenon mende uroto, Siwe gomambaa Eja honanon Siwe gomanon laligon kamaan koloon asugiroti, iinon mono eleema Siwenon ubaa.

¹⁴ * “Anutunon Mooses balon qararankonkonanon jen koto kopa aenon mokolen unaya men toonon kosigoro nanoti, iikawaa so Siwe gomambaa Eja Hona ii kosigogi uma nambaa.

¹⁵ Ejemba ii moma laarin mujuti, iyononon kuuya laaligo kombombaņa mokoloon laligowutiwaajon ama eu ubaa.

¹⁶ “Iikawaa kania ii kokaen: Ejemba ii moma laarin munkejuti, iyonoononga mononon tiwilaawaabotiwaajon Anutunon balon so jinon qaa jopagon nonono. Anana kuuya letoma laaligo kotigaa buna koloowonatiwaajon ama Meria motoonngo soro ii nonono.

* **3:14:** Jan 21.9

17 Ejemba gomanj so laligonj kenjonji, Anutunonj Meria ananaa qaanana jenj tegowaatiwaajonja qaagoto, Merianonj hamo nunuro kantri so letoma oyanboyanj koloowonjatiwaajonj ama wasiro namononj kamaaro.

18 “Ejemba mononj Meria moma laariji, Anutunonj iwaa qaa jenj tegoro mende tiwilaawaato, mononj Jiisas mende moma laarinj muji, Anutunonj iwaa qaa jenj tegoro laligoja. Anutuwaaw Meria motoongowaa qata mende moma laarijiwaajonj ama gere siawaa bunja koloowaa.

19 Anutunonj balonj ejemba qaanana jenj tegonkeji, iikawaa kania ii kokaenj: Asasaganonj namononj kamaanj kolooroto, ejembanonj nanamemenj bologa bologa ama menj laligogi. Kaenj laligonj Anutuwaaw asasaga togonj uugia pangamambaa nanamemenonj lanj somonjonj laligonj kougi.

20 “Kuuya nanamemenj bologa amakejuti, iyonononj Anutuwaaw asasaga togonj gema qenkeju. Anutunonj nanamemenjgia bologa bologa ii injisaama jenj onono gamugia mobubotiwaajonj toroko momakeju. Ii moma asasagaa uutanonj mende keumakeju.

21 Mende keumakejuto, mononj qaa honja otaanj laligoji, iinonj saanonj asasagayaa uutanonj keubaa. Anutunonj sololonj muro nanamemenja ama menj laligoroti, iikawaajonj nanamemenja iikanonj asuganonj koloowaatiwaajonj moja.” Kianj.

Jon Oomulu ejanonj Jiisaswaa kania jokolooro.

22 Jiisasnoŋ kaen jedaboroŋ nama gowokouruta unjuama Jerusalem siti mesaon Judia prowinswaa gomaŋ gematanoŋ kenŋi. Iikanonŋ kema gowokouruta yoŋowo sonda tosia toroqen laligoŋ ejemba oomulu meŋ oŋoma laligoro.

23 Jiisasnoŋ kaen laligoroŋto, Jononŋ kaanagadeen gomaŋ qata Salim kawaa kosianonŋ laligoro. Gomaŋ qata Ainon kanonŋ apu mamaga ero ano ejembanonŋ Jombaanonŋ kouma oomulu meŋ oŋombatiwaajonŋ qisigi afaanŋonŋ meŋ oŋoma laligoro.

24 *Kambaŋ iikanonŋ Jon ii kapuare mirinonŋ mende oonŋi raro.

25 Juuda yoŋononŋ hamo qen aowombaajonŋ borogia songbama laligoŋkegi. Kawaaajonŋ Jombaa gowokouruta yoŋononŋ Juuda eja mombo qaa iikawaa niinonŋiinonŋ jeŋ kanainŋ jenonŋkooli anŋi.

26 Kaen anŋi bimooro Jombaanonŋ kanŋ kokaenŋ ijogi, “Somatanana moba, eja Jordan apu leegenanonŋ giwo laligoro geenŋo kaniaya nanŋonŋ jenati, iinonŋ ejemba oomulu meŋ oŋono tuunŋ somasomatanonŋ mono iwaanonŋ kemakeju.”

27 Jononŋ ii moma kokaenŋ meleeno, “Anutunonŋ eja mombaajonŋ iwoi monŋ Siwenonŋga mende ama munagati eenŋ, iinonŋ mono ii bunŋa qen aomambaa amamaawaa.

28 *Iwo laligoŋ kokaenŋ jewe, ‘Nii Hamoqeŋe Toya Kraist mende koloojento, Anutunonŋ wasinŋ nono wala kajeŋa iinonŋ gemananonŋ kawaa.’ Niinonŋ qaa ii jeweti, oŋo ii saanonŋ oŋoanŋgio nanŋonŋ jeŋ laligowuyatiwaa so kolooju.

* **3:24:** Mat 14.3; Maak 6.17; Luuk 3.19-20 * **3:28:** Jon 1.20

29 Iikawaa sareya ama kokaen jemaŋa: Eja moŋnoŋ emba buŋayawo koloŋ emba memambaajon korisoro qaa jen seiŋ laligoja. Kaen laligoro eja alianon kosianon nama korisoro qaayaa aroya moma iwaajon jinonŋa qaa aisoonkeja. Kawaa so niinon Jiisaswaa alia koloŋ iwaajon aisoowe korisoro iikanon keteda koi uuna saa qero laligojen.

30 Jiisaswaa qabuŋayanon somariin seiro Jon noonon waziiro sokombaa.” Kiaŋ.

Jiisasnon Siwenonŋa kamaarotiwaa kania jero.

31 “Moronon eukanonŋa kamaaroti, iinon ejemba kuuya unuugun uuta kolooja. Moŋnoŋ namonon asugin namowaa buŋa kolooja ano namonon laaligowaa qaaya jenkeja. Siwenonŋa kamaan karoti, iinon mono kuuya unuugun uuta kolooja.

32 Iinon iwoi iima moma koton laligoroti, iikawaa kania jen nanŋon dangunu kaanŋa nanja. Kaen nanjato, nanŋononŋo qaaya ii ejemba moŋnoŋ moŋ mende moma anŋon konja.

33 “Ejemba moŋnoŋ nanŋononŋo qaaya moma anŋon konji, iinon Anutu onabonŋa koloojiwaa qaaya meŋ kotiuro powowon koloojaa.

34 Anutunon qele ejia wasin Unŋaya Toroya dogo qaganon qaagoto, kelemalelen munkeja. Kawaa-
jon qele ejianon mono Anutuwaanon qaa honŋa ii inisaama jenkeja.

35 *Maŋanon Meria uunon jopagon munkejiwajon ama iwoi kuuya buŋa qen munborianon ano eja.

* 3:35: Mat 11.27; Luuk 10.22

³⁶ “Ejemba moŋnoŋ Meria moma laarin uuta meleenji, iinoŋ mono mombo letoma laaligo kotigaa buŋa kolooja. Moŋnoŋ Meriaa qaaya mende teŋ komakeji, Anutuwaa irinŋsooŋanoŋ mono iwaa qaganon uma pondan nano laaligo kotigaa kania mende iima koton een lan laligoja.” Kian

4

Jiisasnoŋ Samaria emba mombo qaa amiri.

¹ Jiisasnoŋ ejemba kaen kuma oŋono gowokouruta koloogi oomulu meŋ oŋoma iikanon Jon Oomulu eja ugun haamo ama laligoroti, qaa ii Farisii (Kana qaawaa kaparanŋkonŋ) yoŋoo gejagianon kemero mogi. Yoŋonoŋ ii mogiti, buju ii jegi sein Pombaa gejianon kemero moro.

² Jiisasnoŋ aŋo ejemba mende oomulu meŋ oŋonoto, iinoŋ jero gowokourutanon ii aŋgi.

³ Ii moma Judia prowins mesaon eleema mombo Galili prowins waagen kenŋi.

⁴ Kana kaen kema Samaria prowinsnoŋ keuma ugun kenŋi.

⁵* Ugun kema Samaria prowinswaa taon moŋ gata Sikar iikanon keuro. Sikar taon ii Jeikobnoŋ balon bakaya moŋ meria Joosef muroti, iikawaa kosianon eja.

⁶ Jeikobwaanon apu roŋ koriga ii Sikar taanon nanja. Jiisasnoŋ kana karotiwaaŋon ama selia bimooro ween jiji kolooro apu roŋ iikanon keuma kosianon kamaan raro.

* **4:5:** Jen 33.19; Joos 24.32

⁷ Apu roŋ kosianon raro Samaria emba monon apu kosomambaajon karo. Karo Jiisasnon iima kokaen ijoro, “Gii saanon apu nona newenaga.”

⁸ Kamban kanon gowokourutanon nene sawa mewombaaajon ii mesaon taanon kenji iyangarodeen nani.

⁹ *Juuda ejembanon Samaria prowins sureen onoma yonowo ainjolon mende laligonkegi ano pake motoongonon apu mende koson laligonkegi. Kawaajon iyangarodeen nani kanon emba iinon kokaen ijoro, “Gii Juuda ejaga ano nii Samaria embagato, nomaembaajon ‘Apu nona newenaga,’ jen qisin nonjan?”

¹⁰ Jiisasnon qiqisi ii moma kokaen meleema muro, “Gii Anutu kalenaa kania moma kotona sokonaga. Moronon ‘Apu nona newenaga,’ jen qisin gonji, iwaa kania moma asarinagati een, ii mono qisina laaligowaa apuya gonaga.”

¹¹ Kaen ijoro kokaen ijoro, “Oo somatana, apu kosomanjatiwaa pakeya mon mende raja ano apu roŋ koi kanon mono koriga kolooja. Kawaajon laaligowaa apuwaajon jejan, ii mono daankaya mokolonaga?”

¹² Ben isinana Jeikobnon apu roŋa koi nonono. Iinon wala ano ano iwaa gematanon meraurutanon koi kan apu koson nen laligonkegi ano bulmakao tuuna tuuna apu onongi nen laligonkegi. Gii Jeikob uugun uuta koloon ejemba apu men sein onomambaajon jejan me?”

¹³ Kaen jero moma Jiisasnon kokaen meleeno, “Ejemba kuuyanon apu koi nenjo mombo

* **4:9:** Esr 4.1-5; Neh 4.1-2

apuwaa newombaajon momakebuya.

¹⁴ Kaen laligowuto, niinon mombaajon apu mumanati, iinon ii nenjo kamban monjon apuwaa mombo mende mobaa. Kaen qaagoto, apu mumanati, ii mono iwaa uutanon letoma laligowaa apu jaaya jujukuya qaa kolooro laligowaa. Ujungon kouma laligo kombompana tetegoya qaa ii munkebaa.”

¹⁵ Kaen meleeno embanon jero, “Oo somatana, gii mono apu ii nona neman. Ii nenjo kambana kambana mombo apuwaa moma apu kosomambaajon koi kanasoso mende riiwenaga.”

¹⁶ Kaen jero kokaen jen koton muro, “Gii mono kema loga wama koi kawao.”

¹⁷ Kaen jen koton muro “Nii lona qaa,” jen meleeno. Meleeno kokaen ijoro, “Gii ‘Lona qaa,’ qaa ii ononon jejan.

¹⁸ Gii wala eja 5 onoma laligona ano kete mon mena rajaoti, iinon goo loga mende kolooja. Qaa jejani, ii hon toonaga.”

¹⁹ Embanon ii moma kokaen ijoro, “Somatana, gii mono gejatootoo eja qaita mon koloojan. Niinon taniga kaen giima kotojen.

²⁰ Nonoo ambosakonurunananon baana qendeema kokanon uma simin kuma qama koolin laligogito, Juuda ononon kokaen jenkeju, ‘Samaria onjo mono Jerusalem sitinon uma jiwowon jigonon usugon qama kooligi sokombaa.’

²¹ Ii moma Jiisasnon kokaen jen kotoro, “Oo emba, kamban mon kan kuuwaati, onjo kamban iikanon Ama waeya men mepesee-wombaajon

baaŋa kokanoŋ me Jerusalem kanonj mende uma laligowuya. Gii qaa ii moma laarina sokombaa.

²² Samaria onjo Anutuwaa kania tororo mende moma kotonj kilen iwaa waeya tondu menj mepeseenkeju. Hamoqeqewaa kania ii Juuda nonoo batunananonj asuganonj kolooŋ eja. Kawaajonj Juuda nonononj Anutunanaa kania moma kotonj waeya menj mepeseeninj sokonja.

²³ “Kilenj kambanj monj kokaenj koloowaa: Kambanj iikanonj Uŋa Toroyanonj ejemba sololooŋ inaanj onono qaa honja otaanj Ama waeya menj onjanonj mepeseenj laligowu. Manŋananonj ejemba kaanja monŋama onoma asugiwutiwaajonj siinja moma laligoja. Kambanj morota iikanonj mono kanj kuunj kete koi eja.

²⁴ Anutunonj Uŋaga kolooja. Kawaajonj Uŋa iikawaa waeya menj mepeseenkejuti, iyonononj mono Uŋa Toroyanonj sololooŋ inaanj onono qaa honja otaanj mepeseenj laligowu.”

²⁵ Jiisasnonj kaenjenj kotooro embanonj ijoro, “Hamoqege Toya qata Kraist qajuti, iinonj asugimambaajonj anja, ii mojenj. Iinonj kawaati, kambanjenj iikanonjenj mono qaa kuuya ninisaano iima mobonja.”

²⁶ Jiisasnonj qaa ii moma kania kokaenjenj isaano, “Giwo koi nama qaa aminjenj mojoti, niinonjenj mono iikaya koloojenjenj.” Kianjenj.

Gowoko yonononjenj kanjenj yorowo toroqegi.

²⁷ Kaniaya isaano gowoko yonononjenj iikanondenjenj eleema kagi. Kanjenj embawo qaa aminjenj mori, ii iima waliŋgogito, monjenjenj kokaenjenj mende qisiro, “Gii nomaembaajonjenj iwo qaa qaa anjao?”

me “Gii naama gombaatiwaajon mojan?” Kaen qisiwombaajon mogito, kuuyanon kokodundun koma ragi.

²⁸ Kaen ragi embanon apu pakeya mesaon eleema taonon kema ejemba kokaen injjoro mogi,

²⁹ “Mobu! Niinon eja mon mokoloowe iwoi kuuya ama laligoweti, iikawaa kania nisaama jero mojen. Kawaajon iinon Hamoqeqe Toya Kraist koloowabo. Mono onjoangio kan eja ii iibu.”

³⁰ Qaa ii moma taon mesaon luluuma horon Jiisaswaanon kenji.

³¹ Gowoko yononon kamban biiwianon kanon Jiisas kuun mun kokaen ijogi, “Somatanana, nene newa.”

³² Kaen ijogito, kokaen injjoro, “Niinon nenena qaita mon men laligojeni, ononon iikawaa kania mende moma kotoju. Qaago.”

³³ Kaen injjoro iyangia qisin aon kokaen jegi, “Mononon nene mon men kan mujaa me no-maen?”

³⁴ Kaen jegi kokaen injjoro, “Wasin nono kaweti, niinon iwaa jeta ten koma gawon men sororogonkejeni, iinon noo neneana kolooja.

³⁵ Ononon qaa kokaen jewubo, ‘Koin 4 tegoro olin-izizii kambananon toriwaa.’ Mobu, niinon iikawaajon kokaen jejeni, moma geja ambu: Gawon bon bon yonoo hongianon mumugod-abororo qenmemetaa kambananon mono kan ku-uja. Ono mono uugiaa jaayanon meleeno uugi keno ii iima kotowu.

³⁶ Tosianon wala qaa kota qosoma kororoon laligogi hononon kamban kokaamba asugiro

tosianon̄ ii men̄ kululuun̄ tawagia meḡi ejembaya ejembaya laaligo kotigaa bun̄a koloon̄keju. Kaen̄ kolooro hon̄a qen̄meme yon̄onon̄ qosomakororoo ejemba yon̄owo ajoroon̄ motoon̄ jejelomban̄ ama aisoon̄ oyan̄boyan̄awo mobuya.

³⁷ ‘Mon̄non̄ kota qosoma kororooro mon̄non̄ hon̄a qen̄ meji,’ qaa kaen̄ jen̄kejuti, ii qaa hon̄aga. Ii Anutuwaa gawon̄ memewaa kania in̄saan̄ja.

³⁸ Niinon̄ on̄o wasin̄ on̄ombe gawon̄ qaita mon̄non̄ on̄oan̄gio iwoi kota mende komogiti, mono gawon̄ iikanon̄ kema hon̄a qen̄ mewu. Tosianon̄ wala selegia qen̄ gawon̄ men̄ laligogi on̄onon̄ yon̄oo gemagianon̄ kema gawon̄ megiti-waa hon̄a mokoloon̄ qen̄ men̄kebu. Niinon̄ kaen̄ wasin̄ on̄on̄jen̄.” Kian̄

Samaria ejemba mamaganon̄ uugia meleengi.

³⁹ Samaria embanon̄ qaa kokaen̄ nan̄gon̄ jero, “Niinon̄ eja mon̄ mokoloowe iwoi kuuya ama laligoweti, iinon̄ iikawaa kania nisaama jero mon̄jen̄.” Kaen̄ jerotiwaajon̄ ama Samaria ejemba mamaganon̄ Sikar taon̄ kanon̄ uugia meleema Jiisas moma laarin̄ muḡi.

⁴⁰ Moma laarin̄ mun̄ iwaanon̄ kan̄ yon̄owo toro-qen̄ laligowaatiwaajon̄ kaparan̄ koma qisigi ween̄ woiwaa so toroqen̄ kanon̄ laligoro.

⁴¹ Kaen̄ laligon̄ qaa jen̄ laligorotiwaajon̄ ama mamaganon̄ Jiisas moma laarin̄ toroqegi tuunḡia somariiro.

⁴² Toroqen̄ emba ii kokaen̄ ijogi, “Eja koi kanon̄ on̄an̄on̄ goman̄a goman̄a ananaa Hamoqeqe Tonanaga kolooja. Nononon̄ ii goo qaawaajon̄adeen̄

mende toroqen moma laarijonto, ii nononano geja ama moma moma kotojon.” Kian.

Jiisasnoŋ kawali galeŋ mombaa meria meŋ qeaŋgoro.

⁴³ Jiisasnoŋ Samaria laligoro weeŋ woi tegoro oŋomesaŋ Galili prowinsnoŋ keno.

⁴⁴ *Jiisas aŋo kambaŋ moŋnoŋ qaa moŋ kokaen naŋoŋ jero, “Gejatootoo ejemba moŋnoŋ iyaŋaa gomaŋ balonoŋ laligoro iwaajoŋ mende mogi uro goda mende qeŋ muŋkeju.”

⁴⁵ *Kaen jeroto, kilen kambaŋ kanoŋ aŋaa prowinsnoŋ Galili kouro iikanoŋ kaŋagadeeŋ tosianoŋ joloŋa jegi. Yoŋonoŋ kiankomu kendombaajoŋ Jerusalem sitinoŋ uma Jiisasnoŋ kendoŋ kambaŋanoŋ aŋgoletto meroti, ii kuuya iima mogi. Kawaajoŋ kambaŋ iikanoŋ saanoŋa koma horoŋ mugi.

⁴⁶ *Galili prowins yoŋonoŋ koma horoŋ mugi gomaŋ qata Kaana wala kanoŋ apu meŋ letono wain kolooroti, iikanoŋ mombo karo. Taŋ qata Kaperneam kanoŋ kimbaa kawali galeŋ moŋ laligoro. Iwaa merianoŋ ji kiro ero.

⁴⁷ Eŋ komumambaajoŋ ano. Kawaajoŋ Jiisasnoŋ Judia prowins mesaŋ Galili uutanoŋ karoti, iinoŋ iikawaa bujuya moma Jiisaswaanonoŋ kema kokaen qisiŋ muro, “Gii saanoŋ kaŋ merana meŋ qeaŋgoŋ mubaga.”

⁴⁸ Qisiŋ muro kokaen ijoro, “Oŋo nii eeŋ mende moma laariŋ nombutiwaa so koloojuti, ii mende sokonja. Niinoŋ aŋgoletto aiwese mewe iimago

* **4:44:** Mat 13.57; Maak 6.4; Luuk 4.24

* **4:45:** Jon 2.23

* **4:46:** Jon 2.1-11

mono afaanjon nii moma laarin noma uugia meleembuyaga.”

⁴⁹ Kaen ijoroto, kawali galenon kokaen ijoro, “Somatana, merananon komuwabotiwajaan mono uulanawo kawa.”

⁵⁰ Kaen ijoro meleema muro, “Meraganon mono qeangon laligowaa. Kawaajon mono saanon eleema kemba.” Kaen meleema muro iinon ii moma laarin eleema keno.

⁵¹ Kananon keno welenqequeuranon kan mokolon kokaen ijogi, “Meraganon mono qeangojaa.”

⁵² Kaen ijogi qisin onoma jero, “Naa kambanon kanain qeangojaa?” Kaen jero ijogi, “Woran mare wan kilok kanon sele gereya mesaajaa.”

⁵³ Ijogi momoya kokaen kolon asariro: Ahaa! Jiisanon “Meraganon mono qeangon laligowaa,” jeroti, mono aua iikanondeen qeangojaa. Qaa ii moma asarin ii ano sumanjuruta kuuya yononon uugia meleema Jiisas moma laarin mugi.

⁵⁴ Jiisanon Judia mesaon Galili prowins uutanon kan angoletomon koi mero indina woi kolooro. Kian.

5

Jiisanon Betesda anjon teru goraayanon eja mon men qeangoro.

¹ Kanagen kamban monon Juuda yonoo kendon somata mon toriro Jiisanon Jerusalem sitinon uro.

² Jerusalem sitiwaa kiriponon nagu mon ii lama onoojon ero. Kawaa kosianon anjon teru

mon qata Hibruu qaanonj Betesda qagiti, ii ero. Iikawaa goraayanonj haamo miri koriga somata 5 nanji.

³ Haamo miri 5 iikawaa uutanonj ji ejemba tuunj somata enkegi. Tosianonj jaagia gooro raji. Tosianonj kanaborogia meendanogoyaga egi. Tosianonj bakagia koomuyaga egi.*

⁴ Kambanj tosaanonj Pombaanonj gajoba mononj kamaanj anjonj terunonj rinjanjangoro oronkero. Apunonj ororo kambanj iikanondeen mononj wala anjonj terunonj kemenkero jia ii me ii iikanonj mono qeangonkero. Kawaajonj mamboma raji.

⁵ Iikanonj eja monj gbani 38:waa so ji kiro enkero.

⁶ Iikanonj ero Jiisasnonj kouma iima kambanj koriga totoonj ji kiro enj laligoroti, ii moma kokaenj qisinj muro, “Gii qeangomambaajonj mojanj me qaago?”

⁷ Qisinj muro kokaenj meleeno, “Oo Ponj, apunonj oronj otonj aoro alana morononj mono anjonj terunonj noma noonaga? Alana kaanja monj mende laligoja. Neeno kemambaajonj moma batogonj laligoweti, kambanj iikanondeenj tosaanja yonoononga mononj nii nuugunj kemenkeju.”

⁸ Meleema muro Jiisasnonj ijoro, “Gii mono waama tambomaeega menj kamba.”

⁹ Kaenj ijoro moma iikanondeenj qeangonj tambomaeeya menj keno. Kenoto, iwoi ii Sabat kendononj kolooro.

* **5:3:** Yonononj apu anjononj eligonj orowaajonj mamboma ramakegi. Tosianonj qaa ii jawo 3:waa tetegoyanonj ama oaju.

10 *Iikawaajon Juuda yononon eja qeangoroti, ii kokaen ijogi, “Kete Sabat kendon kolooja. Kawaajon tambomaega men angon kana mende sokonja.”

11 Ijogi kokaen meleeno mogi, “Meagon nonji, iinon kokaen jen tegon nonja, ‘Gii mono waama tambomaega men kamba’.”

12 Ii moma kokaen qisin mugi, “Eja moronon goojon ‘Tambomaega men kamba,’ jejaa?”

13 Qisin mugito, Jiisasnon men qeangoro ejemba tuun somatanon ologogi yonoo batugianonga ilinolon koma keno. Kawaajon moronon ii ama muroti, ii mende moma tompiririn qen nano.

14 Iikawaa gematanon jiwowon jigo toton uutanon uro Jiisasnon iikanon mokolon mun qambanmamban qaa kokaen ijoro, “Moba, gii qeangojana. Kawaajon tiwitiwilaa seiyawo bologa mon koloon gombabotiwaajon mono singisongo mombo mende toroqen ama laligowa.”

15 Eja qeangoroti, iinon Jiisas iima koton kema Juuda jotamemeya ii kokaen injoro, “Eja men qeangon nonoti, iwaa qata Jiisas.”

16 Ii moma Jiisasnon Sabat kendonon gawon kaanja meroti, Juuda jotamemeya yononon iikawaajon ama sisiwerowero ama mun laligogi.

17 Kaen laligogito, Jiisasnon kokaen meleema onono, “Noo Amananon suulan gawon menkeja ano niinon kaanjadeen ii menkejen.”

* 5:10: Neh 13.19; Jer 17.21

18 Kaen meleema onoma ejemba Sabat kendombaa qaa tosaana toroqen анги Jiisasnon ii nanamemenanon qewagon yonoo jaagianon singisongo ano. Singisongo ii toroqen Anutuwaajon ‘Amana!’ jen Anutu tani kaana laligojiwaa so koloon iyanana men uma aoro. Juuda ejemba yononon iwoi woi iikawaajon ama moma koboon kaparan koma Jiisas qewombaajon jen kotiigi. Kian.

Laaligo gbiliwaatiwaa ku-usuna ii Jiisaswaanon eja.

19 Kaen angito, Jiisasnon qaa kokaen injoro, “Niinon qaa hona toon mon kokaen injowe mobu: Meranon iyanana uutaajon iwoi mon mende menkejato, Mananon iwoi menkeji, Merianon mono ii kaaniadeen menkeja. Kawaa-jon Mananon iwoi mero iimakeji, iinon mono iikayadeen menkeja.

20 Mananon Meria uunon jopagon mun laligon ano gawon menkeji, ii kuuya qendeema munkeja. Kawaaajon angoletto iima laligojuti, ii iwoi kamaanqeqeta. Iikawaa hona ii kanagen qendeema onono iima newogia tegoro walingon laligowuya.

21 “Mon kokaembaajon walingowu: Amanon ejemba koomuya onomindiiro gbilinkeju. Merianon mono iikawaa so kaaniadeen ejemba koomuya moroga gbiliwutiwaa moji, ii mono onomindiiro gbilinkeju.

22 Kaaniadeen Amanon mombaa qaaya mende jen tegonkejato, jenteego gawombaa ku-usuna kuuya ii kokaembaajon Meriaa borianon anota eja:

23 “Ejemba Ama goda qeŋ munkejuti, iikawaa so kuuyanon Meria goda qeŋ mubutiwaajon moja. Amanon Meria wasin muro. Kawaajon monon Meria mende goda qeŋ muji, iinon mono Ama kaanagadeen goda mende qeŋ muja.

24 Kawaajon niinon qaa hona toon mon kokaen injiowe mobu: Monon noo Buŋa qaana moma nii wasin nonoti, ii moma laarin muji een, iinon mono laaligo kotigaa buŋa kolooja. Niinon qaaya jeŋ tegowe gere siawaa buŋa mende koloowaa. Koomu kotigaa leeya mesaon jawo waleema laaligo kotigaa leegen keuma laligon ubaa.

25 “Niinon qaa hona toon mon kokaen injiowe mobu: Kamban qaita mon kawaati, ii mono noojon ama kan kuudaboroja. Kamban iikanon singisonjo ama uunon koomuya koloojuti, iyononon Anutuwaa Merianon qaro qaa aroya mobu. Ii moma teŋ kombuyati, iyononon mono gbilin kotiin laligowu.

26 Ii kokaembaajon: Ama aŋo laaligo kombombara kondoonkeji, iikawaa so laaligo gbilin kotiiwaatiwaa ku-usuŋa ii Meria muro iinon kaanagadeen ejemba meŋ gbilin onomakeja.

27 Iinon Siwe gomambaa Eja Hona laligojiwaajon ama Amanon ejemba qaagia jeŋ tegowaatiwaa ku-usuŋa kaanagadeen iwaa boronon ano iwaa buŋa kolooro.

28 “Niinon qaa kota jejeŋi, iikawaajon mono mende aaruwu. Kamban mon kan kuuwaati, iikanon kuuya qasirion ejuti, yononon kaanagadeen qa qabaati, ii mobuya.

29 *Qata ii moma waama asuganon asugigi nanamemen awaa ama laligogiti, iyononon laaligo kotiganon keubuto, nanamemen bologa ama laligogiti, niinon iyonoo qaagia jen tegowe koomu kotigaa bunɔ koloowuya.

30 Niinon neenaa uunaajon iwoi mon neeno ama memambaajon amamaankejen. Nii Amawaa jetanonga qaa momakejeni, mono iikawaa so ejemba qaagia jen tegon onomakejen. Neenaa uunaajon tondu mende menkejento, wasin nonoti, mono iwaa qaaya otaankejen. Kawaajon jenteeo qaana jenkejeni, ii mono soyanongadeen koloonkeja.” Kian.

Tosianon Jiisaswaa kaniaya nanjon jegi.

31 “Niinon neenaa kaniana nanjon jebenagati een, qaana iikanon saanon mende kotiinaga.

32 Alana monjon noo kaniana nanjon jenkeja. Iinon noojon qaa jenkeji, iikanon mono kotiin honawo kolooja, ii mojen.

33 *Ono jotamemeya wasin onongi Jombaanon kagi qaa honaa so noo kaniana inisaama jen nanoro.

34 “Jen nangoro, niinon namo ejawaa nanjonango qaaya ii moma mende mobe uja. Mende ujato, Jombaa nanjonango qaawaajon jenkejeni, ii mono ono kamban kokaamba letongi Anutunon wangia somongowaatiwaajon ama jenkejen.

35 Jonon kiwa somata koloon awaagadeen jen asariroto, ono kamban koriga qaagoto, kamban

* 5:29: Dan 12.2 * 5:33: Jon 1.19-27; 3.27-30

torodaamon iwaa asasaganon tondu aisoowom-baajon siina mogi.

³⁶ “Jonon noo kaniaa torodaamon injjoro mogito, monnon ii nanjon jenkeji, iwaa qaayanon mono Jombaanon nanjonango qaa uuguja. Neenaa Amananon gawona nono mewe hona koloonkeja. Honja iikanon mono kaniaa kokaen nanjon injisaamakeja: Amanon wasin nono iwaa jeta memeya koloojen.

³⁷ *Amanon wasin nono kamaaweti, iinon kaniaa nanjon jen laligoro. Ono kamban monnon iwaa qaa aroya mende mogi ano kaitania mende iigi.

³⁸ Iinon moroga wasiro kamaaroti, ono ii mende moma laarin muju. Kawajaan iwaa qaayanon mono onoo uugianon mende eja.

³⁹ “Ono laaligo kotigaa kania ii Buja Terenon en ononja, iikaen romonjon ii weenjon uu kononjianon ama Siwewaa buja koloowom-baajon moju. Kaen mojuto, tereya tereya kuuya yononon mono noo kaniaa nanjon injisaamakeju. Ii moma yagoju me qaago?

⁴⁰ Nanjonango qaa mamaga ejato, ono laaligo kombombanja buja qen aowombaajon noonon kawombaajon togonkeju.

⁴¹ Balonon ejemba yononon qabuja nongi somariwaatiwajaan mende mambonjen. Ii nongi mobe mende uro laligojen.

⁴² Kaen laligojento, onoo kaniagia ii kokaen eji, ii mojen: Ono uugia Anutuwaanon qaago toton somonjon uujopa mende ama mun laligoju.

* **5:37:** Mat 3.17; Maak 1.11; Luuk 3.22

⁴³ Niinonj Amanaa qata qama kawe onjo gema nunkejuto, monjonj iyanjaa qata qama kawaati, onjo mono ii saanonj moma anjonj koma horonj mubu.

⁴⁴ “Oo onjo onjoangia mepeseen aonj qabunagia somariywaatiwaa mogi umakeja. Umakejato, benj motoongononj Anutu honja kolooji, iinonj qabuna onjombaatiwaajonj kaparanj mende komakeju. Kaenj ama akadamugiawo koloowutiwaajonj mende janjarinj riinj nanju. Kawaajonj nomaenj nii moma laarinj nombuyaga? Ii mono amamaawuyaga.

⁴⁵ “Niinonj onjo ‘Amawaa jaasewananonj qaa jakeyanonj ama onjomaņa,’ kaenj mobubo. Onjo Mooseswaa qaawaa jejeromonromonj ama Siwe gomanonj ubombaajonj mamboma laligojuto, Anutuwaa jaanonj keugi Mooses anjo Anutuwaa qaa jakeyanonj onjooma qaa selegianonj kuunj onjono gamugia mobuya.

⁴⁶ “Ii kokaembaajonj: Moosesnonj noo kaniana jenj asarinj Bunja Terenonj oorota eja. Kawaajonj Mooses moma laarinj mubuyagati eenj, mono nii moma laarinj nombuyaga.

⁴⁷ Kaanto, Mooseswaanonj tere ii mende moma laarinj tenj konjutiwaajonj mono noononj qaa ii nomaenj moma laariwuyaga? Ii kupukapayawo koloowabo.” Kianj.

6

Jiisasnonj eja 5,000 nene unjuagirow.
Mat 14.13-21; Maak 6.30-44; Luuk 9.10-17

¹ Kawaa gematanon Jiisasnon Galili apu anjon, qata mon Taiberias apu anjon ii koton leegen keuro.

² Ji ejemba men qeangon onono angoletokooloro iigitiwaajon ama ejemba tuunleembe jaasongoyanon Jiisaswaa gematanon otaan kagi.

³ Jiisasnon gowokouruta unuama baananon uma ragi.

⁴ Kamban kanon Juuda nonoonon kiankomu kendonon toriro.*

⁵ Jiisasnon jaa uuro keno ejemba tuunleembe jaasongoyanon iwaanon kougiti, ii injiima Filipwaajon jero, “Nono nembanene daenkaya sewana meninj tuun somata kaanja nen timbiringogi sokonaga?”

⁶ Iwoi amambaa anoti, ii anjo moroto, qaa ii Filip angotete ama mun ijoro.

⁷ Kaen ijoro kokaen meleeno, “Nene bered ween 200:waa tawaya (Kina 4,000) iikanon sewana men mendeenin kuuya yononon kitia-gadeen negi kilen mende sokoma ononaga.”

⁸ Kaen meleeno gowokouruta yonononga mon qata Andruu, Saimon Piitowaa konganon kokaen ijoro,

⁹ “Mera melaa mon koi kanon raja. Iwaanon baali† bered 5 ano sora woi rajato, ejemba ambe-mbo kokaanja ii mende sokombuya.”

* **6:4:** Anutunon wala eenanon injiima koboon unuuguroti, Juuda yononon kawaajon gbani so kamban ama aisoonkeju. Koon qaanon qata Pasowa jeju. Eksodus 12.15 † **6:9:** Baali ii dumun, wiit, out ano yagon yonoo alagia mon.

¹⁰ Kaen ijoro Jiisasnon injoro, “Ono mono ejemba tuun koi jen mendeema onongi nene newombaajon kamaan rabu.” Balon kanon kegban lolo mamaga ero. Kawaajon eja jangogia 5,000:waa so yononon namonon kamaan ragi.

¹¹ Kamaan ragi Jiisasnon bered ii men dangisen jen gama koolin ejemba ragiti, ii mendeema onono ano sora ii kaanagadeen mendeema siingianon jegitiwaa so onono.

¹² Mendeema onono nen timbiringogi Jiisasnon gowokouruta kokaen injoro, “Nene kitia tiwilaawabotiwaaajon ii mono men kululuuwu.”

¹³ Kaen injoro baali bered 5 iikanonon nen kitia reremonon mesaogi raroti, ii men kululuugi konde 12 kanon kemen saa qero.

¹⁴ Jiisasnon angoletto kaen mero ejembanon iima walingon jegi, “Gejatootoo eja namonon asugiwaatiwaaajon jegiti, iinon mono onanon ii kolooja.”

¹⁵ Kaen jen Jiisaswaaajon otokorian maama kin pongia koloowaatiwaaajon romongogi. Romongon kan liligon mun walingon kin kuun mubombaajon angi. Kaen angi moma koton injiima togon onomesaon mombo baananon uma anodeen laligoro. Kian.

Jiisasnon apu angon qaganon riin riin keno.

Mat 14.22-33; Maak 6.45-52

¹⁶ Negi tegoro mare kolooro Jiisaswaa gowokouruta yononon apu angon goraayanon kemegi.

¹⁷ Kemen wangonon uma goman ii mesaon apu angon koton leegen Kaperneam goman

baagen kenji. Kenji goman tiiro Jiisasnoŋ kilen yoŋoonoŋ mende asugiro.

¹⁸ Kenji haamo kotakota qero apu aŋgonoŋ geriawo qindiima uma kamaaro.

¹⁹ Uma kamaaro loqanoŋ qeŋ nanoŋ 5 me 6 kilomiita kawaa so kenji Jiisasnoŋ apu aŋgonoŋ qaganonŋ riinŋ riinŋ waŋgo kosianoŋ karo iima aaruŋ toroko mogi.

²⁰ Kaen mogi kokaen injjoro, “Neeno kajeŋ. Toroko mende mobu.”

²¹ Kaen injjoro Jiisasnoŋ waŋgonoŋ ubaatiwaa-joŋ ijogi uro. Uro waŋgogianoŋ iikanondeeŋ uulaŋawo unjuama baloŋ goraayanoŋ kembombaa aŋgiti, iikanoŋ keugi. Kianŋ.

Ejemba yoŋonoŋ Jiisaswaaŋoŋ uuŋ moŋgama bimbimgogi.

²² Iikanoŋ keugi goman ano ejemba tuuŋ somata yoŋonoŋ apu aŋgonoŋ leegenŋ toroqenŋ laligoŋ kokaen romoŋgogi, “Woraŋ waŋgo motooŋgonoŋ raro iiniŋ Jiisasnoŋ gowokouruta yoŋowo waŋgo iikanoŋ mende uma kenjaa. Jiisas ooma aŋgiodeeŋ kenji. Waŋgo morota moŋ mende iiniŋ. Kawaaŋoŋ Jiisasnoŋ mombo koi laligoja.”

²³ Kaen romoŋgoŋ toŋianoŋ kokaen jegi, “Waŋgo motooŋgonoŋ kengito, oŋanoŋ, Taiberias taonoŋa waŋgo tosaŋa kagi. Waŋgo ii Poŋnoŋ beredwaaŋoŋ dangisenŋ jeŋ qama kooliro neŋ raniŋi, mono goman iikawaa kosianoŋ kagita Jiisasnoŋ waŋgo iyoŋoonoŋga moŋnoŋ uma keno me nomaen?”

24 Ejemba tuun yononon kaen jen Jiisas ano gowokouruta kanon mende mokoloon onongi. Kaen iima moma kaanjadeen wanonon uma Kaperneam taanon kema Jiisas mongangi. Kian.

Jiisasnon laaligo kotigaa neneya kolooja.

25 Ejembanon Jiisas mongama apu angon leegen luangen baagen mokoloon iima kokaen ijogi moro, “Oo Somatanana, gii mono naa kambanon koi kajaŋa?”

26 Kaen ijogi kokaen meleema onono, “Ninon qaa hona toon mon kokaen injowe mobu: Ono angoletu mewe iigitiwaajon ama nii mende mongama nonjuto, nene bered kotuegowe nen timbiringogiti, mono iikawaajon nii notaan koi kaju.

27 Nene aliwaati, ii mokoloowombaajon janjarin mende riin laligowuto, uuwaa neneya laaligo kombombaŋa onomakeji, mono ii bunqen aowombaajon kaparan koma laligowu. Ama Anutunon mungen silimbaŋa Siwe gomambaa Eja Hona muro ku-usuŋanon tururo uuwaa nene onono oyanboyan mokoloowu. Kaen ama laligon kotiin komun toroqen tetegoya qaa laligowu.”

28 Kaen meleema onono kokaen qisin mugi, “Anutuwaaw uusiŋa otaan nanamemen tania mono nomaen anin sokonaga?”

29 Qisin mugi kokaen meleeno, “Anutunon eja wasin muroti, onono ii moma laarin mun laligowu. Nanamemen iikanon mono Anutuwaaw uusiŋa otaan kolooja.”

30 Kaen meleeno kokaen qisin mugi, “Kaen kolooro gii mombo naa angoletoga esunawo mon

mena iima moma laarin gombonaga? Gii mono naa iwoi mon Mooseson ano, iikawaa so ama mewaga?

³¹ *Bun̄a Tere mon kokaen oogita eja, ‘Iinon Siwenon̄ga nene bered on̄ono negi.’ Qaa iikawaa so ananaa ambosakon̄ yon̄onon̄ balon̄ qararan̄kon̄kon̄an̄on̄ kema laligon̄ nene qata “mana” neñ laligogi ano gii mono kaniaga Mooses uugun̄ nomaen̄ qendeenaga?‡

³² Qisin̄ mugi Jiisasn̄on̄ kokaen̄ injjoro, “On̄o iikawaa kania saanon̄ mende moma kotoju. Niinon̄ qaa hon̄a toon̄ mon̄ kokaen̄ injjowe mobu: Moosesn̄on̄ an̄golet̄o Toya mende kolooro. Iinon̄ nene bered ii Siwenon̄ga mende on̄ono negito, neenaa Amanan̄on̄ mono Siwenon̄ga bered on̄abon̄a ii on̄omakeja.

³³ Anutuwaan̄on̄ nene bered ii Siwenon̄ga kamaan̄ asugin̄ goman̄ so ejemba laaligo kombomban̄a on̄omakeja.”

³⁴ Kaen̄ injjoro kokaen̄ jegi moro, “Oo Pon̄, gii kaman̄ so nene bered ii nonona neñ laligowon̄a.”

³⁵ Jiisasn̄on̄ ii moma kokaen̄ injjoro, “Niinon̄ laaligo kombomban̄aa neneya koloojen̄. Mon̄on̄ noonon̄ kaji, iinon̄ neñ timbirin̄gon̄ wosoya kaman̄ mon̄on̄ mende kiwaa. Mon̄on̄ nii moma laarin̄ nomakeji, iinon̄ apuwaajon̄ mende mobaa.

* **6:31:** Eks 16.4, 15; Ond 78.24 ‡ **6:31:** Balon̄ qararan̄kon̄kon̄an̄on̄ Anutun̄on̄ gomaamba so gomaambawaa iwoi jokan̄a taan̄a ano afaan̄a aju paora kaan̄a ano namon̄on̄ ero iima seleen̄gen̄ somben̄on̄ kema men̄ kululuun̄ kuungian̄on̄ kan̄ bered looloria men̄ nen̄kegi. Eks 16.13-36

36 Kaen anogo onjo nii niima kotojuto, kilen mende moma laarin nonju. Ii jewe moju.

37 Ano kilen Amanon ejemba tosaana nomakeji, iyononon kuuya noonon kawu. Mononon noonon kawaati, niinon mono ii mende yakarimana.

38 “Niinon Siwenonga kamaan neenaa siinanon iwoi lan ama men laligomambajaan mende asugiwe. Kaen qaago. Wasin nonoti, mono iwaa uusiina otaan gawon men laligomambajaan kamaawe.

39 “Wasin nonoti, iwaa uusiina ii kokaen eja: Iinon ejemba noo boronanon ama onono laligojuti, niinon ii kuuya kalan koma onoma laligowe iyonononga mononon mon mende soon tiwilaawaa. Mende tiwilaagi niinon ii kamban somatanon onomindiin men gbilin onomana.

40 “Amanaa uusiinanon kokaen eja: Tosianon Meria iima moma laarin mujuti, iyononon kuuya kamban kokaamba letoma laaligo kombomana buna qen aon laligowuya. Kaen laligon komugi niinon ii kamban somatanon onomindiin men gbilin onomana.”

41 Jiisasnon kaen injinon qaa kota mon kokaen jero, “Niinon laaligowaa nene hona koloon Siwenona kamaan asugiwe.” Kaen jerotiwajaan ama Juuda jotamemeya yononon moma bolin uugianon njindin-njunduru jen jen mugi.

42 Jen mun jegi, “Eja koi Jiisas, Joosefwaa meriaga. Iwaa nemunmana ii saanon moma oronjonto, mono nomaembaajon ‘Siwenona kamaan asugiwe,’ jeja?”

⁴³ Kaen jegi moma kokaen meleeno, “Ugianon mono mende njindin-nduru jen jen nombu.

⁴⁴ Ama nii wasin nonoti, iinon ejemba mende horon ononji een, onoononga monon noonon kamambaajon amamaawaa. Hororo kanagi een, niinon ii mono kamba somatanon onomindiin men gbilin mumaŋa.

⁴⁵ *⁴⁴“Gejatootoo yonoo Buju Terenon qaa mon kokaen oogita eja, ‘Anutunon ii kuuya kuma onono mobu.’ Amanon ejemba kuma onono qaa moma uu kononganon ama laligojuti, iyononon mono korebore noonon kawuya.

⁴⁶ Ejemba monon Ama mende iima laligoja. Amawaanona kamaaroti, ii motoononon mono ii iima laligoja.

⁴⁷ Niinon qaa hona toon mon kokaen injjowe mobu: Monon nii moma laarin nonji, iinon mono laaligo kombombaŋa buŋa qen aon laligon ubaa.

⁴⁸ “Niinon laaligo kombombaŋa nene hona koloojen.

⁴⁹ Mobu! Onoo ambosakonurugianon balon qararanonkononon kema laligon nene qata mana nen laligogito, kilen komun gisaagi.

⁵⁰ Yononon komugito, nene bered kamba kokaamba Siwenona kamaan laligoji, monon ii nen laligon koomu kombombaŋa mende komuwaa.

⁵¹ “Nene bered laaligoyawo Siwenona kamaaroti, ii niinon koloojen. Monon nene ii nen laligowaati, iinon mono tetegoya qaa kotiin laligowaa. Nene mun laligomanati, ii

* 6:45: Ais 54.13

noo busuna. Gomaŋa gomaŋa yoŋonoŋ kotiinj laligowutiwaajoŋ ii ama oŋomaŋa.”

⁵² Jiisasnoŋ kaen meleeno Juuda jotamemeya yoŋonoŋ batugianoŋ ugerenoŋ jeŋ qisiŋ aon jegi, “Yei! Eja koi kanon mono nomaen ama busuya nonono newonaga?”

⁵³ Ii moma jegi kokaen injoro, “Niinoŋ qaa hoŋa toon moŋ kokaen injiowe mobu: Oŋo Siwe gomambaa Eja Hoŋaa saya ano busuya mende newuyati een, laaligo kombombaŋa iikanoŋ mono oŋoo uugianoŋ mende ewaa.

⁵⁴⁻⁵⁵ Noo sananoŋ apu hoŋa kolooja ano noo busunanoŋ nene hoŋa kolooja. Kawaa-joŋ moŋnoŋ noo sa busuna neŋkeji, iinoŋ mono letoma laaligo kombombaŋaa buŋa koloon laligoŋ ubaa. Kaen laligoŋ komuro niinoŋ ii kamban somatanoŋ mindiin meŋ gbiliŋ mumaŋa.

⁵⁶ “Moŋnoŋ noo sa busuna neŋkeji, iinoŋ mono niwo qokotaan namakeja ano niinoŋ iwo namakejen.

⁵⁷ Amanon Laaligo Toya koloon wasiŋ noma wona koloon nemuŋ koma nono kotiinj laligojen. Kaanjiadeen moŋnoŋ nii neŋ nomakeji, niinoŋ mono kaanjiadeen iwaa wota koloon nemuŋ koma mube saanoŋ kotiinj laligowaa.

⁵⁸ Nene hoŋa Siwenoŋa kamaaroti, ii niinoŋ koloojen. Oŋoo ambosakonurugianoŋ Anutuwaanoŋ nene neŋ laligoŋ komugito, kamban kokaamba oŋoonoŋga moŋnoŋ bered koi neŋ laligowaati, iinoŋ mono tetegoya qaa kotiinj laligowaa.”

59 Jiisasnoŋ Kaperneam taombaa qamakooli mirianoŋ nama qaa ii jeŋ kuma oŋono. Kianŋ.

Gowoko mamaganonŋ uugia boliro Jiisas mesaogi.

60 Jiisaswaa gowokouruta yoŋoonoŋga mamaganonŋ qaa ii moma jegi, “Qaa je jeji, iikanonŋ mono qaa kota lombotawo kolooja. Ii moniŋ uunananonŋ bimoonŋ bolidaboroja. Kawaaŋonŋ ii mombo mobombaajonŋ mojonana tiijiwaaŋonŋ ii mono mesaowoŋa.”

61 Gowoko yoŋononŋ Jiisaswaa qaawaajonŋ moma bolinŋ uugianonŋ ŋindinŋ-ŋunduru jeŋ jeŋ mugi Jiisasnoŋ ii uutanonŋ moma kokaenŋ jero mogi, “Qaa jejeŋi, ii moma boliju me qaago?”

62 Qaa iikawaajonŋ moma bolijuti eenŋ, kanagenŋ mono nomaenŋ koloonaŋ? Siwe gomambaa Eja hoŋanonŋ wala gomaŋ laligonŋ kouroti, eukanonŋ mombo eleema uro iibuti eenŋ, kambaŋ iikanonŋ mono nomaenŋ mobuya?

63 “Uŋa Toroya iinonŋ ejemba menŋ gbilinŋ oŋomakeja. Oŋo namo embawaanoŋa koloonŋ busugiwawo koloojuto, kolokoloo donŋoganonŋ mende koloonŋ oŋoanŋgiaa esuŋgianonŋ eenŋ letoma Siwewaa buŋa mende kolooju. Ii qaago totoonŋ. Uŋa Toroyanonŋ laaligo kombombaŋa oŋonŋi, niinonŋ qaa kota ii jeŋ asariwe moma laligogi.

64 Kaenŋ moma laligogito, oŋoonoŋga tosanonŋ kilenŋ nii mende moma laarinŋ noma laligoju.” Daenŋ yoŋononŋ mende moma laarinŋ mugiti ano morononŋ kanagenŋ memelolo menŋ mubaati, Jiisasnoŋ ii kanakanaiyanonŋga moma kouro. Iikawaajonŋ qaa kaenŋ jero.

⁶⁵ Kaen jen toroqen jero, “Kawaajon niinon kokaen injowe mobu: Noo Amananon ejemba mon mende inaan muji een, iinon mono noonon kamambaajon amamaawaa.”

⁶⁶ Qaa iikawaajon ama gowoko iyonoononga mamaganon piriri ama zirinzirin koloon mesaon iwo mende toroqen kema kagi.

⁶⁷ Kawaajon Jiisasnon gowoko 12 ii kokaen injoro, “Ononon mono kaanideen nomesaon kembombaajon moju me qaago?”

⁶⁸ *Kaen jero Saimon Piitonon meleeno, “Oo Pon, nononon mono morowaanon kembonaga? Laaligo kombompanaa Buja qaaya ii mono goonon eja.

⁶⁹ Giinon Anutuwaanon eja soraaya koloojani, nononon ii moma laarin moma asarin laligojon.”

⁷⁰ Kaen meleeno Jiisasnon moma injoro, “Niinon eja 12 onjo meweengon onombe ano onoononga mononon bologaa wanja kolooja.”

⁷¹ Juudas Saimon Iskariotwaa meria iinon gowoko 12 yonoo batugianon laligon kanagen memelolo men muro. Jiisasnon qaa ii iwaajon moma injoro. Kian.

7

Jiisasnon kouruta yonowo qaa aminj mogi.

¹ Juuda jotamemeya yononon Jiisas gewombaajon kaparan kongitiwaaajon Judia prowins uutanon kema kamambaajon togoro. Kawaajon Judia mesaon Galili prowins uutanon kema liligon laligoro koin tosaan tegoro.

* **6:68:** Mat 16.16; Maak 8.29; Luuk 9.20

² *Ii tegoro Juuda yonoonon kendon mon qata teuteuhalihali kawaa kambananon toriro.*

³ Kawaajon Jiisaswaa kourutanon kokaen ijogi, “Gii kokanon laligon angoletto menkejani, ii gowokouruganon kaanagadeen iima kotowuti-waajon gii mono goman koi mesaon Judia kena sokombaa.

⁴ Monnon ano asuganon asugimambaajon momakeji, iinon iwoi mon aasangoyanon mende menkeja. Angoletto kaana menkejani-waajon mono ejemba tuuna tuuna yonoo jaagianon kema asugin kaniaga inisaamba.”

⁵ Kourutanon mende moma laarin mun tompin laligogitiwaajon ama kaen lan ijogi.

⁶ Kaen ijogi kokaen injoro, “Niinon uuwaa gawon asuganon memanatiwaa kambananon mende kan kuuro laligojento, onoo kambanganon mono suulan kembutiwaa so eja.

⁷ Balon ejembanon kazi ama onombombaaajon amamaankejuto, niinon iyonoo nana-memengia bologa inisaama nanon jewe mojutiiwaajon mono nii kazi ama nomakeju.

⁸ Kemanatiwaa kambananon mende kan ku-
uja. Kawaajon niinon korisoro kendon kokanon mende umaña. Niinon mirinon rabe ononon saanon kema uma aisoowu.”

* **7:2:** Lew 23.34; Dut 16.13 * **7:2:** Teuteuhalihali ii kokaen: Wain gawonganon kema gere sena men kuun qen iikanon en ween 8 aison kendon rama laligogi. Ween konoganon korisoro uuta anji. Wala eenanon balon qararanjonkononon gbani 40 kawaa so opo kuunganon en kan laligogiti, ii romononon aisoogi. Lew 23.33-36, 39-43; Dut 16.13-15

⁹ Qaa kaen injion Galili prowins uutanon toroqen laligoro. Kian.

Jiisasnon teuteuhalihali korisoronon laligoro.

¹⁰ Jiisaswaa kourutanon teuteuhalihali kendombaajon kengito, anjo mirinon rama kanagen asuganon qaagoto, asangon kema Jerusalem uro.

¹¹ Juuda yonoo jotamemeurugianon korisoro kabananon Jiisaswaa jaaya mongama qisiqisi ama kokaen jegi, “Eja ii dakanon raja?”

¹² Ejemba tuun yononon batugianon Jiisaswaanon sane qaa mamaga jegi. Tosianon “Eja ii awaa soro,” jegito, tosanon kokaen jegi, “Qaago! Iinon mono ejemba tuunleembe enkalolon ama men onono kaamaa koloonkeju.”

¹³ Kaan kaan lan jegito, Juuda jotamemeya yonoojon toroko moma laligogitiwaanon monon iwaa qaaya asuganon mende jero. Kian.

Jiisasnon anaa kania ejemba kuma onono.

¹⁴ Kendon korisoro biiwianon laligogi Jiisasnon jiwowon jigo toton uutanon uma kanain ejemba kuma onono.

¹⁵ Kuma onono Juuda yononon walingon kokaen jegi, “Eja koi momo jake uutanon mende uma kilen Buna Terewaa kania nomaen moma sororogoja?” Kaen jen walingogi.

¹⁶ Walingogi kokaen injoro mogi, “Momo Buna jenkejen, niinon iikawaa Toya mende koloijen. Neeno qaagoto, wasin nonoti, niinon mono iwaa momoya men kan jenkejen.

17 Ejemba moŋnoŋ Anutuwaa uusiina otaan ama memambaajon moji, iinon momo qaa jewe iikawaa Toya moronon kolooji, ii moma kotowaa. Anutunon Buŋaya noo uunanon ano asugija me neenaa uunaajon qaa lan jenkejen?

18 “Moŋnoŋ iyaŋaa uutaanon romonon qaa jenkeji, iinon ano qabuŋayawo koloomambaajon moja. Kaen mojato, wasiwasi eja moŋ toyanon qabuŋayawo koloowaatiwaaajon kaparan konji, iinon mono jotamemeya honabona gbingbana qaa kolooja.

19 Mooseson Kana qaa ama ononota ii eja me qaago? Ii ejato, onoononga moŋnoŋ ii mende ten koma otaankeja. Ono mono naambaajon kaparan koma nii nuwombaajon romongoju?”

20 Kaen injoro moma ejemba tuun yononon kokaen meleengi, “Omejiilanon mono uuganon kemen nanja. Moronon kaparan koma gii gumambaajon romongoja?”

21 Kaen meleengi injoro mogi, “Niinon angoletoto motoongo mewe ono korebore aarun kiko qeju.

22 *Mooseson selegianon Anutuwaa aiwese kotowombaajon jen koton ononoti, oo Mooseson ii wala mende jen kotoroto, ambosakonurunana yononon ii kanain men laligogi sili ii nonoonon karo Sabat kendonon kaanagadeen eja selegia kotonkeju.

23 * “Anana Mooseswaa Kana qaa waleenin singisongo koloowa-botiwaaajon kotakota mojon. Ii mojonto, qaa ii qetama Sabat kendonon kaanagadeen eja selegia koton kilen onoangia

* 7:22: Jen 17.10; Lew 12.3 * 7:23: Jon 5.9

mende jen aon silemale laligoju. Kaen laligojuto, niinon eja jumunʼa Sabat kendonon men qeangon mubeti, iikawaajon mono naambaajon nii yon jen nonju?

²⁴ Ono ejemba selegia iikayadeen iima iikaanʼa kanon bakasasan gosin qaa lan jen tegonkejuti, ii mono mesaowu. Ii mesaon uugia tororo moma gosin qaa honʼagadeen jen tegowu.” Kian.

Jiisasnon Hamoqeqe Toya kolooja me qaago?

²⁵ Jerusalem toya yonoononga tosianon kokaen jegi, “Eja kaparan koma qewombaajon romonʼgojuti, iinon mono ii me?

²⁶ Ibu, iinon ejemba jaagianon asuganon qaa jero mende jen muju. Kawaajon eja koi kanon Hamoqeqe Toya Kraist kolooji, qaa ii honʼa galenkonʼkon eja yonoo gejagianon kemero moju me qaago?

²⁷ Hamoqeqe Toya Kraistnon kawaatiwaajon jen kouma laligogiti, iinon ‘Daenkaya koloowaati, ii mononon mon mende mobaa,’ jejuto, eja koi kanon daenkaya kolooroti, ii saanon mojon.”

²⁸ Kaen amin mogi Jiisasnon jiwowon jigowaa toton uutanon nama aroya men metaama kuma onoma qaa kokaen jero, “Ono noojon kokaen jeju, ‘Eja ii moma mun gomanʼa dakanonga ii saanon mojon.’ Neenaa ku-usun qaganon mende koloon nanjen. Wasin nonoti, iinon wasiwasi Toya honʼa kolooro ii mende moma koton mun laligoju.

²⁹ Iinon wasin nono iwaanonga kamaaweti-waajon ii saanon moma mujen.”

³⁰ Kaen jero ii menj somongowombaajon mog-ito, kambañanonj mende kanj kuurotiwaaajon ama monjonj selianonj mende mero.

³¹ Kaenj mogito, ejemba tuunj somata yonoononga mamaganonj moma laarinj munj kokaen jegi, “Kraistnonj kawaati, iinonj mono eja koi uugunj angoletto menj laligowaa me nomaen? Kaenj taniñaanj kolooja.” Kianj.

Jiisas menj somongowutiwaaajon nagu galen wasinj onjongi kagi.

³² Ejemba tuunj yonononj Jiisaswaaajon kaenj ninonjiinonj jenj jenonjkooli angitto, ii Farisii (Kana qaawaa kaparanjonkonj) yonononj mogi. Ii moma jigo gawonj galenj yonowo nama kiropo galenj (sikiriti) tosaanja wasinj onjongi menj somongowombaa kagi.

³³ Kagi Jiisasnonj kokaen jero, “Niinonj onowo kambañ torodaamonj toroqenj laligomaña. Ii laligonjo onomesaonj wasinj nono kamaawetiwaanonj eleema umaña.

³⁴ Ube iwaanj noma laligowuto, nii mende mokoloonj nombuya. Niinonj gomanj laligomañati, onjo iikanonj kawombaajon amamaawuya.”

³⁵ Kaen jero Juuda jotamemeya yonononj batugianonj kokaen amigi, “‘Nono mokoloonj mubombaajon amamaawonja,’ jeja. Iikawaaajonj mono dakanonj umambaajonj jeja? Juuda ejemba tosanonj deema kantri tosanonj kema Griik yonoo batugianonj laligojuti, mono iyonoononj kema Griik ejemba kuma onjomambaajonj moma jeja me?

³⁶ Qaa kokaen jeja, ‘Iwaan noma laligowuto, nii mende mokoloon nombu,’ ano qaa mon kokaen jeja, ‘Niinon goman laligomanati, onjo iikanon kawombaajon amamaawuya.’ Qaa woi yoroo kanagara nomaen?”

Laaligo kotigaa apuyanon mono jaaya toon koubaa.

³⁷ *Kaen amigito, kendon aisoogiti, iikawaa ween konoga somata kanon kan kuuro Jiisasnon nama kotakotagadeen qama kokaen jero, “Monon apuwaajon moji, iinon mono noonon kan newa.

³⁸ *Buja Terenon qaa mon kokaen oogita eja, ‘Monon nii moma laarin nonji, iwaa uutanonga laaligo kotigaa apuyanon mono toon sasagon koumakebaa.’ ”

³⁹ Kaen jeroto, qaa ii Unja Toroyaajon sare ama kokaen jero, “Daen ononon nii moma laarin nonjuti, ononon mono Unja Toroya buja qen aon laligowuya.” Anutunon Jiisas namonon lalig-
orotiwaa so Siwewaa asamaranaga mende muro laligoro. Iikawaajon Unja Toroya mende wasiro kamaan uugianon kemero een laligogi. Kian.

Ejemba batugianon deendeen kolooro laligogi.

⁴⁰ Jiisasnon kaen jero ejemba tuun somata yonoononga tosanon qaa ii moma kokaen jegi, “Eja koi kanon mono onaga gejatootoo eja asugi-
waatiwaajon jegiti, mono ii kolooja.”

⁴¹ Tosianon jegi, “Iinon Hamoqeqe Toya Kraist kolooja.” Kaen jegito, tosanon qewagon jegi,

* **7:37:** Lew 23.36 * **7:38:** Eze 47.1; Zek 14.8

“Kraistnon mono nomaen Galili prowinsnonga kanaga? Ii mende sokonja.

⁴² *Buna Terenon kokaen jeja, ‘Kin Deiwidnon Judia prowinswaa taon melaa Betlehem kanon laligoroti, Kraistnon iikanonja koloon Deiwidwaa gbiliuruta yonoononga mon koloowaa.’ ”

⁴³ Kaan kaan lan jegi ejemba tuun yononon Jiisaswajaan ama juma deengi.

⁴⁴ Yonoononga tosonian men somongowombajaan mogito, monon selianon mende mero. Kian.

Juuda galej yononon Jiisas mende moma laarin mug.

⁴⁵ Jiwowon jigowaa kiropo galej (sikiriti) yononon eleema jigo gawon galej ano Farisii (Kana qaawaa kaparanonkon) yononon kagi kokaen jen onongi, “Ono naambajaan ii mende men kaju?”

⁴⁶ Jen onongi kokaen meleengi, “Eja iikanon qaa jenkeji, monon kamba monon qaa tania kaan mende jero.”

⁴⁷ Kaen meleengi Farisii (Kana qaawaa kaparanonkon) yononon qisin jen onongi, “Ono kaanjadeen enkalolon men onono laligoju me?”

⁴⁸ Galejonkon eja nonoononga monon mono ii mende moma laarin muro. Ano Farisii (Kana qaawaa kaparanonkon) nonoononga monon mon uuta iwaanon baagen meleeno me qaago?

⁴⁹ Kaen qaago totoonto, ejemba tuunleembe Mooseswaa Kana qaa mende moma koton Jiisaswaa qaa moma gadokopa qaa lan jenkejuti,

* **7:42:** 2 Sml 7.12; Mai 5.2

iyonoonon qaa seŋa ii mesaowonja! Anutunon mono ii qasuaan onono tiwilaawuya.”

⁵⁰ *Kaen jen ononji eja qata Nikodeemus wala Jiisaswaanon karo qambanmamban qaa muroti, iinon kaanagadeen iyonoononga mon koloon batugianon rama kokaen injjoro,

⁵¹ “Eja monnon singisongo anoti, ii mende qisinin jero momago kilen gosinin sokonja me qaago? Mende gosin qaaya een lan jen tegowonati een, mono anono Kana qaanana qewonja me? Ii mende sokombaa.”

⁵² Kaen jero moma kokaen meleema mugi, “Gii kaanagadeen Jiisas kaanja meleema Galili qanda ejaga koloojan me? Galili prowinsnonga geja-tootoo eja mon mende koloowaati, ii mojon. Kaya ii geengo Buna Tere weenjon kania mongama moma kotowa.”

⁵³ Kaen jenonkooli ama juma deema mirigianon kenji. Kian.

8

Emba monnon serowilin ano mokoloogi.

¹ Mirigianon kengito, Jiisasnon kema Oil gere baananon uro.

² Uma en goman ano umugawodeen mombo eleema jiwowon jigonon uro ejemba tuun kuuya kan liligon mugi kamaan rama kuma onono.

³ Kuma onono Kana qaawaa boi ano Farisii (Kana qaawaa kaparankonkon) yononon emba mon wama iwaanon kagi. Emba iinon serowilin

* **7:50:** Jon 3.1-2

mero iikawaajon meñ somonogiti, ii wama tuun jaagianon angi.

⁴ Jaagianon ama Jiisaswaajon jegi, “Boi, emba koi kanon olonkalu ama mero mono iikanondeen mokoloon meñ kajon.

⁵ *Mooseswaa Kana qaanon emba kaanja ii jamonon gilin qenin komuwaatiwaajon jen koton nononota eja. Kaen ejato, giinon iwaajon nomaen jewaga?”

⁶ Kaen jen iikanon mondon Jiisas qaawaa timbinon horonin amamaaro kania mokoloon qaa jakeyanon ama qewombaajon jegi. Kaen jegi usugon kamaan borianon tere meñ namonon ooro.

⁷ Ooroto, toroqen kaparan koma qisin mugi hak otaama waama dindina nama kokaen injoro mogi, “Onoonnga monon singisongo meñ mende ama laligoji, iinon mono saanon jamo mutuya meñ gilin qewaa.”

⁸ Kaen injoro mogi mombo usugon kamaan tere mombo namonon ooro.

⁹ Jiisasnon qaa jeroti, iikanon onoma somonoro iyangia singisongogia gamuyawo angiti, ii Anutunon qendeema iyangiaa uugianon nanon jero isinonngia qaono. Iikanon qaono qaa bok nanngi wangianon wala onomesaon keno iwaa qerewenanon gematanon keno tosaanja motomotoon yononon kokomomola meñ kuuya kendaborogi. Konoganon keno Jiisasnon penjon kuun raro embanon yanodeen iwo nano.

¹⁰ Jiisasnon otaama waama dindina nama emba ii iima kokaen ijoro, “Emba, gii qaa

* 8:5: Lew 20.10; Dut 22.22-24

jakeyanon ama gombombaajon jejuti, iyononon mono daengen gii geenja nii neena kenju? Yonoononga monon nama gii komuwagatiwaa qaaya mende jen tegoja me?”

¹¹ Ijoro moma meleeno, “Oo Pon, monon mende jen tegon nonja.” Kaen meleeno ijoro, “Niinon kaanagadeen gii mende jen tegon gonjen. Gii mono keteda koi kanain singisonjo mombo mende ama laligowa.” Kian.

Goman so ananaa asasaganana ii Jiisas.

¹² *Jiisasnon qaa mombo toroqen kokaen inji joro mogi, “Niinon ejemba goman goman rama kenjuti, onoo asasagagia koloojen. Monon nii notaan kawaati, iinon mono pangamanon umbuqumbulan mende kuun laligowaato, laaligo kotigaa asasaga iikawaa uutanon laligowaa.”

¹³ *Kaen inji joro Farisii (Kana qaawaa kaparankonkon) yononon kokaen ijogi, “Geengodeen kaniaga nanjon jen asarinkejanj, iikaanja ii mende sokonja. Qaago.”

¹⁴ Kaen ijogi kokaen inji joro, “Niinon daakaya kamaan kaweti ano dakanon kema umanati, ii modaborojen. Kawaaon neeno kaniaan nanjon jen asarinkejenj, qaa ii mono saanon sokonja. Ii sokonjato, onjo noo kaniaan ii onanon mende moma kotoju.

¹⁵ Ononon ejemba selegia iikayadeen iima iikaanja kanon bakasaan gosin onoma qaagia tondu jen tegonkejuto, niinon ejemba mombaa qaaya mende jen tegonkejen.

* **8:12:** Mat 5.14; Jon 9.5 * **8:13:** Jon 5.31

16 “Nii neenodeen mende laligojento, Ama wasin nono kaweti, iinon mono niwo nano laligojo. Iikawaajon mombaa qaaya jen tegowenagati een, ii mono dindinagadeen gosin soyanon jen tegowenaga.

17 *Woinon qaa mon uumotoon ama nanjon jeri kotinjeja. Qaa ii onoo Kana qanon kaanagadeen oogita eja.

18 “Niinon neenaa kaniaana nanjon jenkejen ano Ama wasin nonoti, iinon kaanagadeen noo kaniaana nanjon jenkeja. Kawaajon woi koloojo iikanon saanon kotiin sokondaboroja.”

19 Jiisanon kaen jero moma kokaen qisin mug, “Goo Manja ii dakanon laligoja?” Qisin mug meleen, “Ono nii ano Manja noroo kaniaana mende moma laligoju. Ono noo kaniaana mende kotowuyagati een, mono noo Manja kaanagadeen moma mubuyaga.”

20 Jiisanon jiwowon jigowaa nandun dun kosianon nama ejemba kuma onoma qaa ii jero. Ii jeroto, kabananon mende kan kuurotiwaajon ama monon ii mende men somonoro. Kian.

“Dakanon umajati, onjo iikanon ubombajon amamaawuya.”

21 Jiisanon qaa mon kokaen toroqen injoro, “Niinon onomesan kema laligowe onjo nii monjama noma laligowuya ano singisonjo angiti, iikanon qokotaan nama koomu kombomana komuwu. Iikawaajon dakanon umajati, onjo iikanon ubombajon amamaawuya.”

* 8:17: Dut 19.15

22 Juuda jotamemeya yononon ii moma jegi, “Kokaen jeja, ‘Dakanon umaṅati, onjo iikanon ubombaajon amamaawuya.’ Qaa ii nomaen? Aro aomambaajon jeja me?”

23 Kaen jegi injijoro, “Onjo namo kokawaa toya koloon laligojuto, niinon goman balon eu-kawaa buṅaga koloojen. Ononon balonon koloon namo kokawaa buṅa koloon laligojuto, niinon waladeen namo koi kanon mende koloowe.

24 Mende koloon laaligowaa kania kamban so laligon koubeti, niinon mono ii koloojen. Noojon kaen mende moma laarijuti een, mono singisonjo anḡiti, ii mende mesaon iikanon qokotaan nama koomu kombombaṅa komuwuya. Kania iikawaajon ama kokaen injijowe moju, ‘Onjo singisonjo anḡiti, mono iikanon qokotaan nama koomu kombombaṅa komuwuya’. Qaa ii onḡanon.”

25 Qaa ii moma kokaen qisin mugi, “Gii mono moroga koloojan?” Qisin mugi meleenon, “Kania inisaambe modaborojuti, niinon mono ii koloojen.

26 Niinon onoojon qaa mamaga saanon toroqen jewenaga ano singisonjo mamaga anḡiti, iikawaa qaaya saanon jen tegowenagato, wasin nonoti, iinon mono noo wasiwasi Tona hona kolooja. Iinon qaa jero iwaanongḡa moma kouma laligojen, niinon mono qaa ii asuganon jewe gomaṅa gomaṅa yononon momakebuya.”

27 Kaen meleenoto, Amawaajon qaa toroqen jeroti, iyononon ii mende moma asarigi.

28 Jiisasnoŋ toroqen kokaen injjoro, “Niinon laaligowaa kania kambaŋ so laligon koubeti, mono ii koloojen. Iikawaa kania ii kanagen saanon moma asariwuya. Niinon iwoi mon neenaa esunanon me neenaa uunaajon mende amakejento, Amananon qaa kuma noma lalig-
 oroti, mono iikawaa so qaa jena koi jenkejen. Qaa kota woi iikawaa kania ii kanagen moma asari-
 wuya. Ono Siwe gomambaa Eja Honŋa kosigogi eu uma komuwaati, kambaŋ iikanon ii saanon moma asariwuya.

29 Wasin nonoti, iinon mono niwo nano laligojo. Nanamemen moro sokoma munkeji, niinon mono suulan ii amakejen. Kawaajon iinon mende nomesaoro neenodeen mende laligojen.”

30 Qaa kaen jerotiwaaajon ama ejemba mamaganon uugia meleema Jiisas moma laarin mugi. Kian.

Aabahambaa gbiliuruta qolonmolongoya ano Jiisas.

31 Jiisasnoŋ Juuda ejemba tosanon moma laarin mugiti, iyonoojon qaa kokaen injjoro, “Noo Buŋa qaananon uugianon kemero kanon qokotaaŋ silia qen nanjuti een, mono onanon noo gowokouruna kolooju.

32 Kaen laligon qaa honŋaa kania moma kotogi Buŋa qaa honanon ono bologagiaa kasanonŋa isama onono solanŋa (frii) koloon laligowuya.”

33 *Kaen jero moma meleema kokaen jegi, “Nono Aabahambaa gbiliuruta laligon kanageso walaga koloojon. Kawaajonŋa eja monjon

* 8:33: Mat 3.9; Luuk 3.8

kasa gbado men nonono laligojoniwaajon jejanj, ii qaago. Nono mono kambañ monon kamaanqeeta kaña mende koloon laligonin. Ano gii nomaembaajon ama kokaen jejan, ‘Kasanonga isama onono solaña koloon laligowuya’? Qaa ii mende sokonja.”

³⁴ Kaen jegi kokaen meleema onono, “Niinon qaa hona toon mon kokaen injowe mobu: Singisongo anjuti, kuuya iyononon singisongowaa welenqege omaya tawagia qaa laligogi iikawaa kasanon kokosiin onomakeja.

³⁵ Kokosiin onomakejato, welenqeqenon toyaa miri uutanon kambañ so mende laligon ubaa. Iyanaa Merianon saanon mirianon kambañ tete-goya qaa laligowaa.

³⁶ “Merianon bologaa kasanonga isama onono solañaniwuti een, ononon mono onanon kasa gbadoya qaa solaña (frii) koloon laligowuya.

³⁷ Ono Aabrahambaa gbiliuruta laligojuti, mo-jento, bologanon uugia gojonjiwaajon noo Buna qaananon qososoniñ onoma kondondongon kamaankeja. Kania kawaajon mono kaparan koma nii nuwombaaajon moju.

³⁸ Niinon Amanaa kooronanon laligon iwoi iima laligon koubeti, iikawaa qaayaga jenkejen. Ononon kaanagadeen mangianon qaa injijoroti, iikawaa so amakeju.”

³⁹ Jiisanon kaen meleema onono kokaen jegi moro, “Aabrahamnon mono ananaa asa-ambonana kolooja.” Kaen jegi moma jero, “Ono Aabrahambaa gbiliuruta koloowuyagati een, mono iwaanon nanamemen otaagi sokon-aga.

⁴⁰ Iikawaa tania kokaen kolooja: Niinon Anu-tuwaa jetanonga qaa moma iikawaa so qaa onabonja ii jewe momakeju. Kamban kokaamba onjo kaparan koma eja nii nuwombaajon mojuto, Aabrahamnon kaanja mende ano.

⁴¹ Onjoangiaa manurugiaa nanamemengia iikayadeen otaan laligoju.” Kaen jero ijogi, “Serowilin kananon koloon manana qaa (gua mera) mende koloojonto, Mananawo laligojon. Anutu iyanja motoongonon mono man koma nononja.” Kian.

“Onjo Kilenjaa Toyaa bunja kolooju,” jero.

⁴² Jiisasnon kokaen injjoro, “Anutunon ajo man koma ononagati een, niinon iwaanonga kamaan koloowetiwaajon mono saanon nii uu jopagon nombuyaga. Neenaa esunon nemun kono mende kolooweto, Anutunon wasin nono kamaan laligojen.

⁴³ Qaa jenkejeni, ii naambaajon moma asariwombaajon bimoonkeju? Noo qaananon uugia undeenjiwaajon ii moma kotowombaajon mo-jogia tiiro zizi togonkeju. Kawaajonja ii moma asariwombaajon amamaankeju?

⁴⁴ “Mono mangia Bologa Toyaa bunja kolooju. Siingia kombombananon mono mangiaa siinja bologa otaawutiwaajon eja. Iinon kanakanaiyanonga ejemba unugi koomu ejaga koloon kouma laligoja. Qaa honanon uutanon mende nanjiwaajon ama qaa hona uugun siliqalu nanja. Qolomolon jeje ejaga koloon qolomolon jejewaa wan koloojiwaajon qolomolon jenkeji, ii mono anjaa uutaajon jenkeja.

45 “Iinon qolomolon jenkejato, niinon qaa hona jenkejeni, ono iikawaajon nii mende moma laarin nomakeju.

46 Ono kuuyanon noo kania kokaen qendeembombaa amamaankeju: Iinon singisongo ano qaayawo laligoja. Kania iikaya monganjuto, niinon qaa hona jenkejeni, ii mono naambaajon mende moma laarin nonju?

47 “Monon Anutuwa bua kolooji, iinon mono Anutuwaanon qaa geja ama momakeja. Ono Anutuwa bua mende koloojutiwaajon ama qaa ii mende moma asarinkeju.” Kian.

Jiisanon iyaajon nomaen jokoloro?

48 Jiisanon Juuda ejemba yonoo kanagia injisaano kitia meleema kokaen ijogi, “Gii Samaria prowinswaa siliqalu ejaga koloona omenon uuganon kemero laligojan. Kaen jenin sokonja me qolonjojon, ii saanon geenjo jena mobon.”

49 Kaen ijogi kokaen meleeno, “Omenon uunanon mende kemero laligojen. Nii Amanagadeen goda qen mun laligowe ononon kilen nii gamu qen nomakeju.

50 Kaen amakejuto, neeno qabuwanawo koloomambaajon janjarin mende riinkejen. Motoongonon kaan koloomambaajon manjaya qen laligoja. Eja iinon motoongosin noma ‘sokonjan,’ jen jen tegon nomakeja.

51 Niinon qaa hona toon mon kokaen injiowe mobu: Monon noo Bua qaana ten koma otaankeji, iinon mono kamban monon koomu kotigaa bua mende koloowaa.”

⁵² Kaen meleeno Juuda jotamemeya yononon Jiisas kokaen jegi moro, “Aabraham ano gejatootoo ejemba yononon komugi ano giinon kilen kokaen jena sisau kolooja, ‘Mononon noo Buḡa qaana ten koma otaankeji, iinon kamban mononon koomu kotigaa buḡa mende koloowaa.’ Kaen jejanjwaajon gii ome mononon uuganon kemero laligojan. Ii keteda koi saanon moma asarijon.

⁵³ Nonoo beḡnana Aabraham komuroti, giinon mono ii uugun iwaa somataya koloojan me? Gejatootoo yononon kaanagadeen komugi. Gii geenḡaajon mona uro ‘Somata moroga koloojen?’ jen mojan?”

⁵⁴ Kaen jegi moma kokaen meleeno, “Neenaajon mobe uro Anutuwaa akadamuya ii neeno buḡa qen aowenagati een, qabuḡana ii mono kikisi kaanḡa koloonaga. Amananon iyanḡaa akadamuya nonotiwaajon ama qabuḡanawo koloon laligojen. Ononon iwaajon ‘Nonoo beḡnana Anutu kolooja,’ jeju.

⁵⁵ Ononon kania ii saanon mende moma kotonkejuto, niinon ii saanon moma mujen. ‘Ii mende moma mujen,’ jebenagati een, mono onḡo kaanḡa tiliqili eja koloowenaga. Nii eja kaanḡa mende koloojento, ii saanon moma mujen ano iwaa qaaya ten komakejen.

⁵⁶ Onḡo beḡgia Aabrahamnon nii namonon kamaan laligomanḡatiwaajon mamboma kamban ii iimambaajon uu korisoro moma laligoro. Kamban kokaamba Siwenon laligon kotiuro niinon asugiwe noo kambana ii iima kawaajon aisooro.”

⁵⁷ Kaen meleeno Juuda jotamemeya yononon

kokaen jegi moro, “Gbaniga 50 mende uugun iikawaa baatanon laligojan ano ‘Aabraham iibe,’ jena mende sokonja.”

⁵⁸ Ii moma injoro, “Niinon qaa hona toon mon kokaen injowe mobu: Aabrahamnon mende kolooro niinon mono kamban kanon laligowe.”

⁵⁹ Kaen jero moma jamonon gilin qewombaa-jon jamo amboranjon megito, Jiisasnon asanjon jiwowon jigowaa toona mesaon olon koma keno. Kian.

9

Jiisasnon eja jaagoo mon men qeangoro.

¹ Jiisasnon toroqen kana kema eja mon nemunaa goron uutanonga jaagoo kolooroti, ii iiro.

² Ii iiro gowokourutanon qisin mun jegi, “Somatanana, iinon mono morowaa singisongo-waajon ama jaagoo kaana kolooro? Iyanaa singisongowaaajona me nemunmana yoroo singisongowaaajona?”

³ Jegi kokaen meleeno, “Ano singisongo mon mende ano nemunmananon singisongo mende anito, Anutuwaa ku-usunanon iwaa laaligoyanon asuganon asugiwaatiwaajon kaana kolooro.

⁴ Ween asarin ejiwaa so mono wasin nonoti, iwaanon gawon pondan men laligowona. Goman tiiwaati, iikanon kuuya gawon mewombaaajon amamaawona.

⁵ *Niinon namonon laligomanatiwaa so gomanaja onoo asasagagia koloon asarin laligomanaja.”

* 9:5: Mat 5.14; Jon 8.12

6 Kaen jen balonon sulaaro kemero gbakon meleema eja jaagoowaa jaayanon timimearo.

7 Timimean kokaen jen koto, “Gii mono Siloam apu angonon kema jaaga songbambaa.” (Siloam qa ii ananaa qaanon Wasiwasi eja.) Kaen jen koto kema jaaya songbano tooro uuro asariro eleema mirianon karo.

8 Kaen karo alauruta kosianon laligogiti ano tosianon wala nene iwoiwaajon welema onoma laligoro iigiti, iyononon ii iima jegi, “Jaago eja nengewaa welema rama laligoroti, eja iinon me?”

9 Tosianon jegi, “Eja inaa ii.” Tosianon jegi, “Qaago, kaitania ii kaanja koloojato, iinon qaago.” Kaandeen kaan jegi ano jero, “Niinon mono iiga koloojen.”

10 Kaen jero kokaen qisigi, “Jaaga mono no-maen ana tooja?”

11 Qisigi kokaen meleema injoro, “Eja qata Jiisas qamakejuti, iinon sulaaro balon guru-juyanon kemero meleema jaananon timimean jen koton kokaen jero, ‘Gii mono Siloam apu angonon kema jaaga songbambaa.’ Kaen jero apu iikanon kema jaana songbambe tooro uuwe asariro.”

12 Kaen meleema onono kokaen qisigi, “Eja ii dakanon laligoja?” Qisin mugi “Mende mojen,” jero. Kian.

Farisii yononon jaaya toorotiwaajon qiqisi anji.

13 Eja jaago laligoroti, iinon “Mende mojen,” jero ejembanon ii wama Farisii (Kana qaawaa kaparanakonkon) yonoonon kenji.

14 Jiisasnon sulaayanon balon gurujuyawonon meleema jaayanon timimean metooroti, ii mono Sabat kendon kambaanonon mero.

15 Kawaajon Farisii yononon kaanagadeen kokaen qisin mugi, “Jaaga mono nomaen ana tooja?” Qisin mugi kokaen meleema onono, “Eja iikanon mono sulaayanon balon gurujuyawonon meleema jaananon timimearo kema jaasewana songbama jaana uuwe asarija.”

16 Kaen meleema onono Farisii yonoononga tosianon jegi, “Eja iikanon Sabat kendon kotogoji, iikawaajon mono Anutuwaanon ejaga mende kolooja.” Tosianon jegi, “Kaan qaago! Eja doogoya mononon mono nomaen ama angoletu kaan memambaajon kotiinaga?” Kaan kaan jen iyanjia juma deengi.

17 Kaen deema eja jaagoo iikawanon mombo eleema kan jegi, “Jaaga metooroti, iwaajon mono nomaen jewaga?” Kaen jegi “Gejatootoo ejaga kolooja,” jero.

18 Kaen jero jaaya honaga goorota tooro uuroti, Juuda jotamemeya yononon ii mende moma laarigi. Mende moma laarin uuwoi nama nemunmanja horon orongi kari.

19 Kari kokaen qisin orongi, “Eja koi oroo meragaraga me qaago? ‘Jaagoo kolooro,’ jejaoto, nomaen ama keteda koi jaaya uun iija?”

20 Qisin orongi kokaen meleen, “Eja koi noroo meranaraga kolooja ano jaagoo kolooroti, ii saanon mojo.

21 Ii mojoto, nomaen ama keteda koi jaaya tooro uun iiji, ii mende mojo. Moronon jaaya

metooro uuji, noro kaanagadeen mende moja. Kokoga qaago, mono somariin gowia jorakaanaga ano momakootoyawo kolooja. Kawaajon mono iyanajon qisigi kaniaya saanon jewaa.”

²² Juuda jotamemeya yonoonon toroko moma kaen injori. Yononon batugianon qaa kokaen somongon uumotoongo ama nangi, “Mononon ‘Jisas Hamoqeqe Toya Kraist kolooji,’ kaen jen asugiwaati een, ii mono qamakooli miri tuun somatanonga konjoma mubona.”

²³ Qaa kawaajon ama kokaen injori, “Kokoga qaago, ii ugejiawo. Kawaajon mono iyanajon qisin mubu.”

²⁴ Kawaajon eja jaagoo laligoroti, ii mombo horogi karo kokaen jegi moro, “Eja ii singisongo ejaga kolooja, ii mojon. Iikawaajon mono Anutuwaa qabunaya mepeseena akadamuyawo kolooro sokombaa.”

²⁵ Ii moma kokaen meleeno, “Singisongo ejaga kolooja me qaago, niinon ii mende mojen. Motoongo kokaenja kaya mojen: Niinon jaagoo laligoweto, keteda koi kanon saanon uun iijen.”

²⁶ Kaen meleeno kokaen qisin mugi, “Naa iwoiga ama gonja? Jaaga mono nomaen metooja?”

²⁷ Qisin mugi kokaen meleema onono, “Niinon mono meleema ononjento, ononon qaa jejenati, ii mende mojuya. Naambaajon ii onaj kosiga mombo jewe mobombaajon kaparan konju? Ononon mono kaanagadeen iwaa gowokouruta koloowombaajon moju me qaago?”

²⁸ Kaen meleema onono mepaqepae ama uuqeqe qaa tokoronkota kokaen jen mugi, “Gii

mono iwaa gowokoyaga koloojanto, nononon Mooseswaa gowokourutaga laligojon.

²⁹ Anutunon Mooses Buṅa qaa muroti mojon, eja iikanon mono iikanonṅa me kanonṅa kolooroti, ii mende mojon.”

³⁰ Kaen jegi qaa kokaen injoro, “Iinon dakaya kolooroti, onṅo iikawaajon kaanṅadeen tompiririn ama kiko qejutiwaajon moma waliṅgojen. Onṅanon waliṅgojento, kilen noo jaana metooro saanon uun ijjen.

³¹ Ejemba doogoya yononon Anutu qama kooligi mende moma onṅomakeja, ii mojon. Ii mojon, monon Anutu goda qen mun uusiṅṅa otaṅkeji, iwaanon qamakooli mono geja ama momakeja.

³² Mon jaagoo kolooro monon kan jaaya metooroti, sundu kaṅṅa ii walagadeen mende moma laligonin. Siwe balonon koloori, kamban iikanonṅa kanain kouma kete laligojoni, iikanon sundu kaṅṅa mon mende monin.

³³ Anutuwaanonṅa mende kanagati een, iinon mono iwoi kaṅṅa memambaajon amamaanaga.”

³⁴ Kaen jero moma kokaen jen mugi, “Nemunṅanṅanon siṅgisonṅowo laligori gii siṅgisonṅo kuuya kawo kolon somariina ano giinon kete nono kuma nonomambaajon mojan. Ii mende sokonja.” Kaen jen mun konjonṅi seleenṅen kamaaro. Kian.

Uuwaa jaanon gooro kematou-kantou ama laaligo.

³⁵ Konjonṅi seleenṅen kamaaroti, qaa iikanon Jiisaswaa gejianon kemero moma eja ii mokolon

kokaen ijoro, “Gii Anutuwaa Meria moma laarin mujan me qaago?”

³⁶ Kaen ijoro kokaen meleema qisiro, “Oo Somatana, eja ii moronon? Ii jena momago ii saanon moma laarin mumaŋa.”

³⁷ Meleeno kokaen jen koton muro, “Gii kokaen uun niiba. Giwo qaa jejenj, eja ii mono niinon koloojen.”

³⁸ Ii moma jero, “Oo Pon, nii moma laarin gonjen.” Kaen jen usugon qama koolin muro.

³⁹ Jiisasnon jero, “Niinon ejemba gosin qaa-gia jen tegomambaajon ama kamaan namonon koloowe. Noojon ama tosonian jaagoo koloojuti, yonoo jaagia tooro saanon uun iima kotowuya. Tosaŋa jaagia awaa laligojuti, yononon noojon ama bao jaagoo koloon laligowuya.”

⁴⁰ Kaen jero Farisii tosonian kosianon iikanon nama qaa ii moma kokaen qisigi, “Wae! Nono kaanjadeen jaagoo ejaga koloojon me? Nonoonon jejan me?”

⁴¹ Kaen qisigi kokaen injoro, “Ono ‘Jaagoo koloojon,’ jewuyagati een, mono singisono mende en ononagato, kambaŋ kokaamba ‘Saanon iima kotojon,’ kaen jenkejutiwaajon ama singisonogianon mono en alin en onombaa.” Kian.

10

Lama ano galenja awaa.

¹ Jiisasnon galenj meme qaa kokaen jero, “Niinon qaa hona toon mon kokaen injowe mobu:

Tosianon lama toton uutanon keubombaajon nagonon qaagoto, sopa waleema kemejuti, yononon mono kikekakasililin ano yongoro meme ejemba kolooju.

² Monnon nagonon keuji, iinon lama yonoo galengia kolooja.

³ Iinon kouro nagu galenanon ii iima nagu horon muro kamaan qaro lama yononon qaa aroya saanon moma kotonkeju. Galengianon anaa lamauruta onooma qagia qama unuano totongia mesaon saanon seleengen kemakeju.

⁴ “Anaanon lamauruta kuuya unuano totongia mesaon seleengen kengi iinon jotamemegia koloon wala keno qaa aroya moma kotojutiwaajon gematanon otaan kemakeju.

⁵ Iyangiaa galengia saanon otaankejuto, waba monnon kan qaro ii mende toton otaawuya. Waba yonoo qaa arogia mende moma kotojutiwaajon mono jirinjin ama iwaajon keeta togon deembuya.”

⁶ Jiisanon qaa aasangoya ii injoroto, qaa iikawaa kania mende moma asarin kiko qegi. Kian.

Jiisanon lama galen awaa kolooja.

⁷ Kiko qegi toroqen yonoojon kokaen jero, “Niinon qaa hona toon mon kokaen injowe mobu: Niinon lama totombaa naguya koloojen.

⁸ Noo gemananon tuun galen kuuya wala kagiti, iyononon kike ano yongoro meme ejembaga koloogi. Kaen koloogitiwaajon lama yononon ii mende moma koton onoma laligogi.

9 “Niinonj motoonjgo lama totombaa naguya koloojen. Daenj onononj Anutuwo kotiinj laligowombaajonj jenj niwo qokotaanj laligojuti, niinonj mono hamo qenj onombe letombuya. Kaenj kolooj lama totonj uutanonj uma kamaanj seleenjenj kema nene gomaŋa moriaŋawo mokoloojkebuya.

10 Yonjoro meme yonononj naambaajonj kankeju? Yonononj yonjoro menj nunuj tiwilaanj nonombombaajonj kankeju. Iwoi morota ambombaajonj qaago. Niinonj iikaŋa mende koloojen. Niinonj onj laaligo kombombaŋa mokolooj oyanboyanj laligowutiwaajonj kanj laligojenj.

11 Niinonj lama galenj awaa koloojen. Lama galenj awaanonj mono lamauruta yonoojonj ama laaligoya qeleema onombaa.

12 Monjonj lama toya mende kolooj tawaya mewutiwaajonjgadeenj kanj tondu galenj koma onjmakeji, ii kokaenj: Kasu kawalianonj karo iima lama onjomesaonj unjurama keno kasu kawalianonj lama kisiyaenj menj injinj unuj mendeema onombaa.

13 Iinonj seleenjenjga kanj sewanj memewaa-jonjgadeenj ‘Lama galenj koma onjomaŋa,’ ii jetanonj jenj lama onoojonj majakaka mende moma telambelanj qaganonj tondu laligonj unjurama kembaa.

14-15 *“Niinonj lama galenj awaa koloojen. Amananonj nii moma nono niinonj Amana moma munj laligojenj. Iikawaa so niinonj neenaa lamauruna moma onombe yonononj nii moma

* **10:14-15:** Mat 11.27; Luuk 10.22

nomakeju. Niinon laaligona lamauruna onjoon ama qeleema mesaomanja.

¹⁶ Noonon lama tuun tosia ii kaanagadeen koloon laligowuya. Yononon lama toton kokawaa toya mende laligojuto, kilen noo qaa arona momakebuya. Niinon ii kaanagadeen unuambe kawaa so kema kankebuya. Kanagen tuun tuun yononon kululuun tuun somata motoonngo koloogi galen motoongonon galen koma onono laligowuya.

¹⁷ Amanon kokaembaajon ama nii uutanon jopagon nomakeja: Niinon laaligona mesaon mombo gbilin laligon umanja. Ii Amawaa jaanon sokonja.

¹⁸ Laaligona monon mende nuambaato, ii neeno qeleema mesaomanja. Amananon jen koton nono neeno laaligona qeleema mesaomanja ano iikawaa gematanon mombo gbilin laligon umanja. Ku-usun kaan ja ii noonon eja.”

¹⁹ Jiisanon qaa ii jerotiwaaajon ama Juuda jotamemeya yonoo batugianon niinongiinon mombo kolooro.

²⁰ Yonoononga mamaganon kokaen jegi, “Omenon uutanon kemerota laligon kaamaa anja. Mono naambaajon qaaya mobonaga? Mono mesaowonja.”

²¹ Tosianon jegi, “Qaa kaan ja ii kokojinjin ejawaa qaa kaan qaago. Omenon mono jaagoo ejemba yonoo jaagia nomaen metoonaga?” Kaen amigi.

Juuda jotamemeya yononon Jiisas gema qegi.

²² Wala eenanon jiwowon jigo koma konjoratin naguya horogi. Ii gbani so romonjon kendombaa aisoowombaajon* Jerusalem ajoroogi. Kamban iikanon kan kuuro konjuru kamban sanjonaa uutanon laligogi.

²³ Jiisasnon jiwowon jigowaa toton uutanon kin Solomombaa somben sarañawo qagiti, kanon kema liligoro.

²⁴ Kema liligoro Juuda jotamemeya yononon kan liligon mun kokaen qisin mugi, “Kaniaga kolatina mono kamban dawitoroqen mambombom-baajon mojan? Gii Hamoqeqe Toya koloojan me qaago, ii mono asuganon jena mobon.”

²⁵ Kaen jen qisin mugi Jiisasnon kokaen meleema onono, “Nii jewe mogito, ono noo qaana ii mende moma laariju. Niinon Amanaa qatanon angolet amakejen, iikanon mono kaniana inisaama nanjon qendeema onomakeja.

²⁶ Ii nanjon qendeema onomakejato, ono noo lama tuun uutanon mende laligojutiwaajon ama qaana mende moma laarinkeju.

²⁷ “Niinon lamauruna moma onombe yononon kaanagadeen noo qaa arona moma nii no-taankeju.

²⁸ Niinon laaligo kombombaña onombe letoma kamban monon mende toton tiwilaawuya. Monon mon ii noo boronanonga mende horon kondeema onombaa.

* **10:22:** Kendon qata Hanuka ii Disemba 25 kanain ween 8 kawaa so rama aisoogi. Miri kuuyanon kiwa ootirigi asariro gere seña kululuun rii qama korisoro anji.

²⁹ Noo Amananonj ii noo boronanonj onoonoti, iinonj kuuya unjuugunj uuta kolooja. Kawaajonj kuuyanonj ii noo Amanaa borianongga horonj kondeema onombombaaajonj amamaawuya.

³⁰ Nii ano Ama norononj mono motoonngo koloonj laligojo.”

³¹ Jiisasnonj kaenj jero Juuda jotamemeya yonononj mombo namonongga jamo amboranjonj iikanonj gilinj qewombaaajonj angji.

³² Kaenj angito, kokaenj jenj onono, “Amanonj nemunj koma nono angoletto somata mamaga ama mewe iigiti, iyonoonongga mono naa mombaaajonj romonjonj nii jamononj gilinj nuwombaaajonj moju?”

³³ *Jenj onono Juuda yonononj meleema jegi, “Nonononj angoletto somata anatiwaaajonj ama mende jamononj gilinj guwombaaajonj anjonto, Anutu mepaqepae ama mujanjiwaa ironj ama gombonj. Gii balonj ejaga ano selega eenj menj uma Anutu kaanja koloomambaaajonj jejan.”

³⁴ *Kaenj jegi Jiisasnonj meleema onono, “Buña Terenonj Kana qaa monj kokaenj oogita eja, ‘Anutu niinonj jewe: Onjo mono noo beñsakonjuruna kolooju.’

³⁵ Buña Terewaa qaa ii mono mende janjonj qaombaato, powowonj ewaa. Kawaajonj Anutunonj qaaya ano kanj ejemba buñagiaga kolooroti, Anutunonj yonoo qagia ‘beñsakonjuruna’ kaenj qama onono.

³⁶ Ejemba omayaa kaenj qama ononoto, Amanonj eja menj sorainj wasiro namononj kamaaroti,

* **10:33:** Lew 24.16 * **10:34:** Ond 82.6

ononon mono nomaen ama iwaajon kokaen jeju, 'Gii Anutu mepaqepae ama mun laligojan.' Niinon 'Anutuwaa meria koloojen,' qaa kaen jewe ononon mono naambaajon ii mogi mende sokonja? Ono Anutuwaanon Buna qaa ii qeju me?

³⁷ "Gawon menkejeni, ii iigi Amanaa nanamemembaa so mende amakeji een, mono mende moma laarin nombu.

³⁸ Amanaa nanamemembaa so ama men laligojen eeñ, kaniana kaen iima mono moma laarin nombu. Ii qaanaajon ama mende moma laariwuyagati een, mono angoletonaajon ama kilen moma laarin nombuya. Amanon niwo qokotaan nanja ano niinon Amawo qokotaan nanjeni, ono iikawaa kania moma sorogon asariwuti-waajon koi jejen."

³⁹ Jiisasnon kaen jero mombo men somongowombaajon mogito, boro baagianonga qosoma kamaan keno.

⁴⁰ *Onomesaon Jordan apu gowoya koton mombo leegen kema Jonon wala oomulu men onoma laligoroti, kanon keuma kamban tosaan toroqen iikanon laligoro.

⁴¹ Iikanon laligoro ejemba mamaganon iwaanon kouma iima kokaen jegi, "Jonon angoletoto motoonngo mon mende meroto, qaa kuuya eja koi kawaajon jeroti, ii mono qaa honja jen laligoro."

⁴² Kougiti, iyonoononga mamaganon uugia meleema moma laarin mug. Kian.

* **10:40:** Jon 1.28

11

Jiisaswaa alia Lazarusnoŋ komuro.

¹*Betani taonoŋa eja moŋ qata Lazarus iikanonŋ ji kiro ero. Maria ano Marta daremuŋ yorononŋ Betani taonŋ iikanonŋ laligori.

²*Maria iikanonŋ Poŋ apu koowayawononŋ morinŋ waŋ juyanonŋ kania kerenŋ mero. Lazarus ji kiro eroti, ii iwaa naaŋaga.

³Lazarusnoŋ ji kiro ero naaŋwoitanonŋ buju qaa kokaenŋ ani Jiisaswaanonŋ keno, “Poŋ moba, wombo alaganonŋ mono ji kiro eja.”

⁴Buju ii kenoto, Jiisasnoŋ ii moma kokaenŋ jero, “Ji iikanonŋ eja alana komuwaatiwaajonŋ ama mende koloonŋ muro eja. Iikawaajonŋ qaagoto, Anutuwaa Merianonŋ ii meŋ qeaŋgoro ejembanonŋ kania ii iima kotonŋ Anutu mepeseegi qabuŋayanonŋ asariŋ seiŋro Siwewaa akadamuyawo koloowaa. Ji ii iikawaajonŋ ama koloonŋ muro.”

⁵Jiisasnoŋ Marta, iwaa koga ano naaŋgara Lazarus yoŋoojonŋ uuta ero laligoro.

⁶Kaenŋ laligoroto, kilenŋ jiaa bujuya moma go-manŋ laligoroti, iikanondeenŋ weenŋ woi toroqenŋ laligoro.

⁷Ii laligoro kambaŋ ii tegoro gowokouruta yoŋoojonŋ kokaenŋ injiŋoro, “Anana mono Judia prowinsnoŋ eleema kembonŋa.”

⁸Kaenŋ jero meleŋgi, “Somatanana, Juuda yoŋononŋ indigenŋ kaparaŋ koma jamononŋ gilinŋ

* **11:1:** Luuk 10.38-39 * **11:2:** Jon 12.3

guwombaajon angı. Kawaajon mombo Judia eleema kemambaajon jejanı, ii mende sokonja.”

⁹ Kaen meleengi Jiisasnon qaa kokaen jero, “Weembaa auaya 12 ejuti, monjon kawaa asasaganon kana kambaati, ii mono iwoi monjon qen mizimizi mende menj mubaa. Balombaa asasaganon asarin muro saanon iima kamba.

¹⁰ Saanon kambaato, monjon kiwaya mende enj muro gomantiinanon kematou-kantou kambaati, iinon mono kema qen mizimizi mewaa.”

¹¹ Qaa ii jengo kokaen injoro, “Alanana Lazarusnon gaon ejato, niinon kema gaononga mindiwe waabaa.”

¹² Qaa ii moma kokaen jegi moro, “Pon, onanon gaon eji een, mono saanon enj qeangowaa.”

¹³ Jiisasnon Lazarus komurotiwaa qaa saana jeroto, gowoko yononon ‘Gaonga eja,’ jeroti, iikawaa moma bimbingon qaa kania mende moma kotogi.

¹⁴ Mende moma kotogitiwaaajon Jiisasnon asuganon jokolon jero, “Lazarusnon komurota eja.

¹⁵ Niinon iwo mende laligowe komurotiwaaajon niinon kema menj gbiliwe waaro iigi moma-laaringianon kotiwaa. Kaen kolooro onoojon aisoon oyanboyanawo moma jejen. Mono waagi iwaanon kembonja.”

¹⁶ Kaen jokolooro Tomas qata monj Sunesune qagiti, iinon gowoko alauruta yonoojon kokaen injoro, “Anana saanon motoon iikanon kembonja. Kemago iwo komuwonja.” Kianj.

Laaligo Toyanon naanwoita uugara menj saoliro.

17 Lazarusnoŋ komuŋ weeŋ 4 mono qasirinoŋ ero tegoro Jiisasnoŋ kouro bujuya kaeŋ jegi moro.

18 Betani taonŋ ii Jerusalem siti mesaonŋ 3 kilomi-ita kekeŋaa so kosere ero.

19 Kawaajonŋ Juuda ejemba mamaganonŋ Marta Maria naangara komurotiwaajonŋ ‘Soŋgoŋ irii-boŋa,’ jeŋ kaŋ ragi.

20 Ragi Martanoŋ “Jiisas kaja,” jegi moma miri mesaonŋ kananonŋ kema mokoloroto, Marianonŋ mirinoŋ raro.

21 Kananonŋ mokoloonŋ kokaenŋ ijoro, “Poŋ, gii kokanonŋ laligonagati eenŋ, naanŋnanonŋ mono mende komunaga.

22 Mende komunagato, giinoŋ kambaŋ kokaamba kaanŋadeenŋ Anutuwaajonŋ iwoi mombaajonŋ qama kooliwaati eenŋ, ii kuuya saanonŋ moma gono mokoloowaga, iikaanŋ mojeŋ.”

23 Qaa ii moma Jiisasnoŋ ijoro, “Goo naanŋnanonŋ mono gbiliŋ waabaa.”

24 Ii moma Martanoŋ jero, “Balombaa kambaŋ tetegoyanonŋ koomuya yoŋonoŋ waabuti, iinoŋ mono kambaŋ somata iikanonŋ gbiliŋ waabaati, ii moma yagojeŋ.”

25 Kaenŋ jero Jiisasnoŋ ijoro, “Koomunonŋga waawaataa Toya ii niinoŋ koloojeŋ. Neeno Laaligo kotigaa Toya koloojeŋ. Iikawaajonŋ moŋnoŋ nii moma laariŋ nonji, iinoŋ komuwaato, kilenŋ toroqenŋ laligoŋ kotiinŋ laligowaa.

26 Moŋnoŋ moŋ namonoŋ laligoŋ moma laariŋ nombaati eenŋ, iinoŋ mono kambaŋ moŋnoŋ

koomu kom-bombaŋa mende komuwaa. Qaago. Qaa ii moma laarijan me qaago?”

²⁷ Martanoŋ qaa ii moma jero, “Oo Poŋ, ii moma laarijen. Giinoŋ Anutuwaa Meria koloojan. Hamoqeŋe Toya Kraist namonoŋ asugiwaatiwaa jegiti, giinoŋ mono ii koloojan. Kaen moma laarijen.” Kiaŋ.

Jiisasnoŋ saaro jaunanoŋ kamaaro.

²⁸ Martanoŋ qaa kaen jen mirianoŋ eleema kema koga Mariawaajoŋ oloŋ jero goraayanon karo ijoro, “Boinoŋ kaŋ kananon nama goojoŋ endu kema iibagiwaajoŋ jeja.”

²⁹ Kaen jero Marianoŋ qaa ii moma iikanondeen ii mesaon Jiisaswaanon keno.

³⁰ Kenoto, Jiisasnoŋ miri sombenon mende kouro endu Martanoŋ kana somatanon mokoloon iiroti, iikanondeen nano.

³¹ Juuda ejemba yoŋonoŋ Mariawo miri uutanon uuta meŋ saoliwombaajoŋ ragi Marianoŋ uulaŋawo waama seleenjen kamaan keno iima kokaen romoŋgoŋ jegi, “Iinoŋ mono qasirinoŋ kema saabaa.” Kaen jen iwaa gematanon otaan kenji.

³² Marianoŋ kema Jiisas nanotinoŋ keuma iima kanoŋ usogoŋ kamaan kokaen ijoro, “Oo Poŋ, giinoŋ koi laligonagati een, naaŋnanoŋ mono mende komunaga.”

³³ Kaen jen silama qama saaro Juuda ejemba iwo kaŋ naŋgoŋ motoon saagiti, Jiisasnoŋ ii iima basusuya kolaano jaaya kalilingoro kana boria jenenawo ororo.

³⁴ Jeneṅawo ororo qisiṅ oṅono, “Ii dakanon anḡi eja?” Qisiṅ oṅono jegi moro, “Poṅ, kokaen kaṅ iiba!”

³⁵ Kaen jegi Jiisasnon saaro.

³⁶ Saaro Juuda ejemba yoṅonon iima jegi, “Yei! Mono aliaajon siṅ mamaga eṅ muro laligonkeja’

³⁷ Kaen jegito, tosianon qaa ii qeṅ kokaen jegi, “Jaagoo ejemba jaagia metoon laligoroti een, mono saanon Lazarus jero mende komunaga me?” Kiaṅ.

Jiisasnon Lazarus meṅ gbiliro koomunonḡa waaro.

³⁸ Kaen tondu jegi Jiisaswaa wosoya mombo popoliiro jaaya kalilingoro qasirinoṅ keno. Qasirinoṅ kema iwoi kokaen iiro: Jamo oota uroroon qamoya iikawaa uutanon ama naguya jamo somatanon koma kojangigi raro.

³⁹ Ii iima kokaen jero, “Mono jamo qizizṅgogi kema.” Kaen jero eja komurotiwaa naanḡa Marta iinon kokaen ijoro, “Oo Poṅna, weeṅ 4 ejiwaajon mono moronḡawo kolooja.”

⁴⁰ Jiisasnon ii moma Martawaajon kokaen jero, “Gii moma laariṅ nonagati een, Anutuwaa kusunḡanon akadamyawo asugiro iinaga. Wala qaa kaen gijowe me qaago?”

⁴¹ Kaen jero jamo qizizṅgogi keno Jiisasnon eu uuro uro kokaen jero, “Ama, gii qamakoolina mojanjwaajon ama ‘Keraqeeanḡo awaa!’ jeṅ gonjeṅ.

⁴² Gii kambaṅ so qamakoolina momakejani, mojento, giinon wasiṅ nona namonon kamaaweti, ejemba tuuṅ somata liligon

noma koi nanjuti, iyonononj ii moma moma laariwutiwaajonj ama qaa koi jejenj.”

⁴³ Kaenj jen aroya menj waama kotakota gama kokaenj jero, “Lazarus, gii mono waama kawa!”

⁴⁴ Kaenj qarow eja koomuya iinonj gbilinj waama kaaro. Kana boria opo jakaŋa taanjonj esuunj jaasewana sibenonj pipiinj somongogi ero. Erotawaama opo dundunawo karo. Kaenj karo Jiisasnonj jero, “Mono dundunaj isanj saanonj kamba.” Kianj.

Juuda galenj yonononj Jiisas komuwaatiwaa anjonanj anji.

Mat 26.1-5; Maak 14.1-2; Luuk 22.1-2

⁴⁵ Juuda ejemba Mariawaanonj kouma Jiisasnonj iwoi ano iigiti, iyonoononjga mamaganonj uugia meleema Jiisas moma laarinj mugij.

⁴⁶ Moma laarinj mugito, tosonianj Farisii (Kana qaawaa kaparanj-konkonj) yonoononj kema Jiisasnonj iwoi anoti, iikawaa sunduya injjogi.

⁴⁷ Ii injjogi jigo gawonj galenj ano Farisii yonononj jigo kaunsol jotamemeya horonj ononjgi ajoroogi kokaenj jegij, “Eja iikanonj angoletow ku-usunawo ambembo menkejiwaajonj ii mono nomaenj ama muninj sokonaga?”

⁴⁸ Kondianjonj iwoi monj mende ama muninj toroqenj kaenj ama laligowaati eenj, mono ejemba korebore ii moma laarinj mubuyaga. Kaenj anjgi Rom gawman yonoo iringia soono kanj nononana jiwowonj jigonana ano ejemba tuunj somata koi nunuanjgi eenj totoonj laligowombo.”

⁴⁹ Kaenj jenj raji yonoononjga monj qata Kafafas iinonj gbani iikanonj jigo gawonj galenj wana

koloŋ gawoŋ ii meŋ laligoro. Iinoŋ waama ge-
jatootoo qaa kokaen injoro, “Oŋo uu momogiaa
oota kaanjadeen mende tooja.

⁵⁰ Oŋo qaa koi saanoŋ mende gosiju: Nono
ejemba tuuŋ somata korebore tiwilaaniŋ lombo
somata qatawo koloowabo. Kawaajoŋ eja mo-
toŋgoŋoŋ Juuda tuuŋ somata nonoo aiseŋnana
meŋ downenana komuro sokombaa.”

⁵¹ Iinoŋ qaa ii iyaŋaa aroyanoŋ mende kolooro
jeroto, gbani iikanonŋ jigo gawoŋ galen waŋa
laligorotiwaajoŋ ama aŋo qaayaa kania mende
moma gejatootoo qaa jero, “Jiisasnoŋ ejemba
tuuŋ somata nonooŋoŋ ama komuro sokombaa.”
Qaa ii hoŋaga jero.

⁵² Juuda ejemba tuuŋ somata nonooŋoŋadeen
mende komuroto, Anutuwaanonŋ uumeleen kan-
ageso balon so deenqeema laligoŋoŋi, anana
kaanagadeen mindiriŋ nonono uumeleen tuuŋ
motoŋgo koloŋ laligowombaaŋoŋ komuro. Ko-
muwaatiwaa qaaya ii waladeen jero.

⁵³ Weeŋ iikanondeen kanain jotamemeya
yoŋonoŋ ajoroŋ kaen amiŋ moma Jiisas
komuwaatiwaa qaaya jeŋ kotiŋ areŋa aŋgi.

⁵⁴ Kawaajoŋ Jiisasnoŋ toroqen Juuda
yoŋoo batugianoŋ asuganoŋ mende kema
kaŋ laligoro. Kaen qaagoto, oŋomesaŋ
balon qararaŋkoŋkoŋaa goraayanonŋ keno.
Iikanonŋ kema taonŋ qata Efraim kanonŋ keuma
gowokouruta yoŋowo iyaŋgiodeen laligogi.

⁵⁵ Juuda nonoononŋ kiankomu kendononŋ

toriro.* Kawaajon Juuda ejemba mamaganon goman so mirigia mesaon koma konjoratin aowombaajon moma Jerusalem sitinon ugi.

⁵⁶ Jiisas mongama laligon jiwowon jigowaa toton uutanon nama amin moma kokaen qisin aogi, “Jiisasnon korisoro kendombaajon koi kanaga me qaago? Nomaen moju?”

⁵⁷ Kaen qisin aogito, jigo gawon galen ano Farisii yononon jenkooto qaa kokaen angi seiro, “Monon Jiisaswaa en raraya iima mobaati, iinon mono nonoonon kan bujuya jero moma kema men somongowona.” Kian.

12

Marianon Jiisas kowu unkoowayawonon moriro.

Mat 26.6-13; Maak 14.3-9

¹ Anutunon wala eenanon niniima koboon nunuuguroti, iikawaa kiankomu kendonon torin ween 6 tegoro kanon kan kuumambaajon ano. Jiisasnon kamba kanon goman qata Betani kanon keno. Wala eja qata Lazarus men gbiliro koomunonga waama laligoroti, mono iwaa mirinon keuro.

² Iikanon keuro Jiisas goda qen mubombaajon miri monon nene onon mozozongogi. Martanon onon rindeema koma ononoto, eja Jiisaswo motoon rama nene negiti, Lazarusnon iyonoo batugianon raro.

* **11:55:** Kendon qata Koon qanon Pasowa jeju. Anutunon wala eenanon Israel ejemba niniima koboon nunuuguroti, iikawaajon gbani so kamba ama aisoonkegi. Eksodus 12.15

3 *Kaen rahi Marianon kele kaaro mon bina 500 gram ii men Jiisaswaanon karo. Kaaro ii apu unkoowagawo hona qata naad sewana uuta somataga iikanon saa qegetaga. Iinon ii men kan simin kuma Jiisas kanaanon qibibirin morin wan juyanon motoro toboriro. Kaen kolooro miri uutanon ragiti, ii apuwaa moronanon pumpungon sokoma ero mogi.

4 Kaen kolooro Jiisaswaa gowokouruta yonoononga mon qata Juudas Iskariot, kanagen Jiisas memelolo meroti, eja iikanon qotogon mun kokaen jero,

5 “Apu unkoowagawo ii mono naambaajon sewana mewutiwaajon mende anja? Yei, mangaa siita! Ii anagati een, mono ween 300:waa tawaya (Kina 6,000) kawaa so kitonaga. Ii ejemba wanaya ononin sokonaga.”

6 Kaen jeroto, qaa ii ejemba wanaya yonoojon majakaka morotiwaajon ama mende jero. Yonoojon ama qaagoto, yongoro meme ejaga laligon kulukululuu monen gesogia galen kono monen angi kemero iikanona kitia iyanajon men laligoro. Mono kawaajon ama ii jero.

7 Kaen jero Jiisasnon injoro, “Ono emba koi mono mende jen mubu. Niinon komuwe ron koma nombutiwaa kambana torijiwaajon saanon selena apu unkoowayawonon nomorija.

8 Ejemba wanaya ii mono kamban so batugianon laligonkejuto, niinon onowo kambana kambana mende laligomana.” Kian.

* 12:3: Luuk 7.37-38; Dut 15.11

Lazarus qewombaa qaa somonjon anjonan anji.

⁹ Jiisasnon Betani gomanon laligoroti, ii Juuda ejemba tuun mamaganon moma kanon kagi. Jiisaswaajongadeen mende kagito, Lazarus koomunonga men gbiliro waaroti, ii motoon ii-bombaajon leele mujon horon kougi.

¹⁰ Kaen kougito, jigo gawon galen yononon “Lazarus kaanagadeen qenin komuwa,” jen qaa somonjogi.

¹¹ Juuda ejemba mamaganon Lazaruswaajon ama Betani kema uugia meleema Jiisas moma laarigi. Kawaajon qaa kaen somonjogi. Kian.

Jiisas Jerusalem uro mare konji.

Mat 21.1-11; Maak 11.1-11; Luuk 19.28-40

¹² Kaen anji en waama iikanon ejemba tuunlelebenon kiankomu kendumbaajon Jerusalem sitinon kouma laligogiti, iyononon buju qaa kokaen mogi, “Jiisasnon Jerusalem kamambaajon kananon kaja.”

¹³ *Qaa kaen moma tombi boria senawo men kananon mokolon iibombaajon kema kokaen jen qagi,

“Hoosana! Oowe oowe! Anutu mepesejon. Pombaa qanon kaji, Anutunon mono ii kotuegowa! Israel nonoo Kin Pohnana oowe oowe!”

¹⁴ Jiisasnon dongi melaa mon mokolon kawaa qaganon uma raro. Ii gejatootoo qaa mon kokaen oogita ejiwaa so kolooro,

* **12:13:** Ond 118.25, 26; Zek 9.9

15 “Oo Jerusalem ejemba Zaion baanḡ liliḡon rajuti, onḡ mono mobu, onḡo Kin Ponḡianon mono kawaa.
Donḡi melaawaa qaganon rama kawaa.
Kawaajon keegia mono mende mobu.”

16 Jiisaswaa gowokourutanon iwoi kolooroti, iikawaa kania wala mende moma kotogito, kan-agen saanon moma asarigi. Jiisasnon Siwenon uma asamararanḡawo laligoroti, qaa ii kamban iikanon romonḡon kokaen jegi, “Ahaa! Qaa ii mono Jiisaswaajonḡa oogita eja ano ejembanon qaa iikawaa so ama mugi honḡawo kolooro.”

17 Ejemba Jiisaswo Betani laligogiti, iyononon dangunu kaanḡa nama bujuya jen seigi. Jiisasnon Lazarus qarḡ koomunonḡa gbilin waama qasiri-waa jamo kobaa mesaon kouro ejemba tuunon iigiti, iyononon Jiisaswaa kania nanḡon jen jen asarigi.

18 Jiisasnon anḡoleto ii meroti, qaa ii mogiti-waajon ama ejemba tuun somatanon luluuma koma horon mubombaaajon kenḡi.

19 Kaen kenḡi Farisii (Kana qaawaa kaparanḡonḡon) yononon iyanḡiodeen amin moma kokaen jegi, “Mobu. Balonḡ balonḡ ejemba yononon mono luluuma horon iwaa gematanon kemakeju ano nono qaa gawon iikayadeen menḡ bimbimḡonin honḡa monḡ mende kolooja.” Kianḡ.

Griik ejemba tosianon Jiisas monḡanḡi.

20 Juuda ejemba kianḡkomu kendombaaajon Jerusalem sitinon uma Anutu waeya menḡ

mepeseegiti, iyonoo batugianonj Griik ejemba tosaanja motoonj laligogi.

²¹ Yonononj gowoko qata Filip iwaanonj kagi. Filipnonj Galili prowinswaa taonj qata Betsaida kawaa ejaga laligoro. Griik yonononj iwaanonj kanj qisiin kokaen ijogi moro, “Somatanana, nono aijnananonj Jiisas iibombaajonj mojonj.”

²² Kaen ijogi moma Andruuwaanonj kema qaa ii ijoro. Jero moma motoonj kema Jiisas jeri moro.

²³ Qaa ii moma meleema kokaen jero, “Siwewaa asamararanonj Siwe gomambaa Eja Honja iwaanonj mombo asuginj kotooro asariwaati, iikawaa kambananonj mono torija.

²⁴ Niinonj koomunaa sare qaa honja toonj monj kokaen injijowe mobu: Yagonj kota namononj mende kemenj jumbaati eenj, mono eenj iikayadeenj ewaa. Kaen eenj ewaato, kemenj jumbaati eenj, kuragayanonj mono juma ondonbondonj waaro honja mamaga sogowaa.

²⁵ *²⁵ “Kawaa so daen yonononj laaligogia iyanjiaajonj anjonj koma iyanjiaa jaajaa siiseweweya qaa laligowombaajonj siinja momakeji, iyonoo laaligogianonj mono soowaa. Kaen soowaato, monjonj monj iyanjaa laaligoya goragora ama niijegenja ama nombaaati, iinonj mono laaligo honja ondonbondonjawo mokoloon tetegoya qaa kotiinj laligonj ubaa.

²⁶ Monjonj nii welenj qenj nomambaajonj jeji, iinonj mono nii notaanj laligoro sokombaa. Welena qenkeji, mono nii kema kanj laligomanjati, iikanonj kaanagadeenj niwo laligowaa. Monjonj

* **12:25:** Mat 10.39; 16.25; Maak 8.35; Luuk 9.24; 17.33

niwo laligon welena qeñ nomakeji, Amanon mono ii goda qeñ muro laligowaa.” Kian.

Jiisasnon komun gbiliwaatiwaa qaa saanja jero.

²⁷ Jiisasnon jero, “Wosona keteda koi kouma gojono bana kuuro laligojen. Mono nomaen jewenaga? Qaa monganjen. Oo Ama, gii saanon konjilin aua kambañ kokanona metogon nomba. Kilen kokaembaajon kaen mende qama koolimana: Aua koi kawaa siimboboloya ii mokosingon bosimanjiwaajon ama geengo qananon anjan.

²⁸ Oo Ama, gii mono geengaa akadamuga ama noma qabuñaga men somariwa.” Kaen qama kooliro Siwenonaga qaa kokaen kolooro, “Niinon akadamuna ama goma kanon qabuñana men somariwe ano toroqen men somariwe sein kamba.”

²⁹ Qaa ii kolooro ejemba tuun nangi yononon ii moma jegi, “Pilisik qendan qaja.” Tosianon jegi, “Siwe gajoba monon iwaajon qaa ijoro otona mojon.”

³⁰ Kaen kaen jegi kokaen injoro, “Oton ii noojon ama mende koloojato, ii onoojon ama kolooja.

³¹ Kambañ kokaamba gomanaga gomanaga ejemba nanamemen bologa otaankejuti, iyonoo gosigosi kambangianon mono ba koma ononja. Anutunon yonoo qaagia jen tegon irona meleema onono qagianon ubaatiwaajon anja. Kambañ kokaamba Anutunon Kilenaga Ponaga goman so galen koma onomakeji, mono ii konjono seleenjen kamaawaatiwaajon anja.

³² Iinoŋ kamaawaato, noojoŋa kokaen koloowaa: Ejembanonŋ balononŋa noma kanakeewanŋ kosigogi uma nambe kana kolooro ejemba gomanŋ so horonŋ onombe luluuma noononŋ kanŋ tuunŋ menŋ nambuya.”

³³ Ii koomu nomaanŋa komuwaati, iikawaa qaa saanŋa kaenŋ inijoro mogi.

³⁴ *Ejemba tuunŋ yonononŋ ii moma kokaen ijogi, “Nono Kana qaa weenŋonŋ kokaen mojonŋ, ‘Kraistnonŋ mende komunŋ tetegoya qaa laligonŋ uma laligowaa.’ Giinonŋ naambaajonŋa kokaen ninijonŋ, ‘Siwe gomambaa Eja Honŋa namononŋa menŋ kosigogi kanakeewanŋ uma nambaa.’ Siwe gomambaa Eja Honŋa ii morononŋ?”

³⁵ Ii moma meleema onono, “Asasaganonŋ kambanŋ torodaamonŋ mombo batugianonŋ asarinŋ laligowaa. Pangamanonŋ qagianonŋ uma turunŋ onono kawaa bunŋa koloowubotiwaajonŋ mono asasaganonŋ kema kanŋ laligowu. Asasaganonŋ enŋ onombaatiwaa so mono asasaganonŋ laligowuya. Morononŋ pangamanonŋ jibujabu kema kanŋkeji, mono dakanonŋ keubaati, ii mende moja.

³⁶ Kawaaajonŋ asasaganonŋ kambanŋ dawii onowo laligowaati, kambanŋ iikanonŋ ii mono uutanonŋ moma anŋonŋ koma laligowu. Asasagaa kanageso koloonŋ laligowutiwaajonŋ mono asasaga ii moma laarinŋ laligowu.” Jiisasnonŋ qaa kaenŋ jenŋ onomesaonŋ asaŋonŋ keno. Kianŋ.

Juuda somata yonoo uukotiigianonŋ mende looriro.

* **12:34:** Ond 110.4; Ais 9.7; Eze 37.25; Dan 7.14

³⁷ Jiisasnon ʔngoletto mamaga menj laligoro Ju-uda galen yonononj ii jaagianonj iigito, kilenj ii mende moma laarinj munj silemale laligogi.

³⁸ *Kaenj laligogi gejatootoo eja Aisaiwaanonj qaa monj ii honjowo kolooro. Iinonj qaa ii kokaenj oorota eja,

“Oo Ponj, nonononj Buɲa qaa jenj asarinj uugia kuɲ onomakejonto, morononj ii moma laarinaga?

Ponononj ku-usuɲa ii mono morowaajonj isaano moma asariwaa?”

³⁹ Hamoqeqe Toya moma laarinj mubombaajonj bimoonj amamaagiti, Aisaianonj iikawaa kania moma qaa monj waladeenj kokaenj jenj oorota eja,

⁴⁰ “Iyangiaa jaagianonj iwoi iima kania iima kotowubo me uugianonj qaa kania moma asariwubo. Ii moma asarinj uugia meleembubo.

Uugia meleengi menj qeangonj onjomambo. Iinonj kaenj koloowabotiwaajonj ejemba jaagia menj goonj uugia gojono laligoju.”

⁴¹ Jiisasnonj Siwewaa asamararanonj asarinj laligoro Aisaianonj kaenj iima kania jenj asarinj qaa ii jero.

⁴² Jotamemeya ano galenkonkonj eja yonoononga mamaganonj kaanagadeenj Jiisas moma laarigito, Farisii (Kana qaawaa kaparankonkonj) yonononj qamakooli miri tuunonnga konjoma onjombubotiwaajonj ii asuganonj mende jokoloogi.

* **12:38:** Ais 53.1; 6.10

⁴³ Ejembanon mepeseen onombutiwaajon kaparan kongito, Anutunon mepeseen onombaatiwaajon ii gemasologen анги. Kianj.

Jiisaswaa qaayanon ejemba gosin qaanana jen tegowaa.

⁴⁴ Tosianon kaen angito, Jiisasnon gama kokaen jero, “Monnon moma laarin nonji, iinon niigadeen mende moma laarin nonjato, moronon wasin nonoti, ii kaanagadeen moma laarin muja.

⁴⁵ Monnon nii niima mono wasin nonoti, ii kaanagadeen iimakeja.

⁴⁶ Ejemba monj nii moma laarin nonji, iinon mono pangamanon qokotaan laligowabo. Kawaa-jon niinon kamaan asugin gomaᅇa gomaᅇa onoo asasagagiaga kolooweta laligojen.

⁴⁷ “Niinon kamaan asugin gomaᅇa gomaᅇa onoo qaagia jen tegomambaajon ama mende kaweto, ejemba balon so hamo qen onombe kamban kokaamba letoma Siwewaa buᅇa koloowuti-waajon ama kaweta laligojen. Kawaa-jon ejemba noo Buᅇa qaana moma mende ten koma otaankejuti een, niinon iyonoo qaagia mende jen tegomaᅇa.

⁴⁸ Daen yononon jejewili ama noma Buᅇa qaana mende moma anᅇon konjuti, iyonoo jen teegogianon mono kokaen koloowaa: Niinon Buᅇa qaa jewe mogiti, qaa iikanon mono kamban somatanon qaagia jen tegoro siimbobolo iikawaa so mobuya.

⁴⁹ “Kania kokaembaajon kaen koloowaa: Niinon Buᅇa qaa jen laligoweti, ii qaa omayaa qaagoto, ii neenaa ainanonᅇa mende kolooro jen

laligon koube. Kaen qaagoto, Ama wasin nonoti, ii anjo qaa je nomaen jemaṅati, iikawaa jen koton nono jen laligon koujen.

⁵⁰ Amawaanon jenkooto iikanon mono onjo laaligo kotakotanon ama onjmakeja, ii mojen. Kawaajon Amananon ii jemaṅatiwaajon jen koton nonoti, mono iikawaa so Buṅa qaa jenkejen.” Kian.

13

Jiisanon gowoko yonoo kanagia songbano.

¹ Kiankomu kendonon* toriro Jiisanon kania kokaen moma yagoro, ‘Namo mesaon Amananon umambaa kambaṅanon mono torija.’ Kaen moma yagon iyaṅaa alauruta namonon laligogiti, ii uutanon jopagon onjoma laligon tetegoyanon iikanon kaṅagadeen uujopaya ii qendeema onono.

² Komuwaatiwaa kambaṅanon kaṅ kuumambaajon ano kambaṅ monon gomantiinṅaa nene newombaajon ajoroon motoon raga iwoi kokaen kolooro: Saimon Iskariotwaa meria qata Juudas ii Satanon sololoodabororo. Jiisas memelolo men mubaatiwaa qaaya ii saṅe anota uutanon kemero moma raro.

³ Jiisanon iyaṅaa kania ii kokaen moma koto, ‘Amanon iwoi kuuyaa ku-usuṅa ii noo boronanon ano Anutuwaanongga kamaan laligon mombo iwaanon umambaajon anjen.’

* **13:1:** Anutunon wala eenanon Israel ejemba niniima koboon nunuguroti, kendon iikawaa qata Koon gaanon Pasowa jeju. Eksodus 12.15

⁴ Kania kaenj moma kotonj nene nenj ragitinonga waama malekuya kotogonj gawombaa opo jokaŋa monj meŋ batuyanonj kokosiinj somonjgoro.

⁵ Ii somonjonj apu juunonj molaaro kemero kanainj gowokouruta yonoo kanagia songbano. Songbandaboronj kerenj jokaŋa (selemooto) batuyanonj kokosiinj somonjgoroti, iikanonj kanagia motoro.

⁶ Songbama kema Saimon Piitowaa kanianonj kouro kokaenj ijoro, “Oo Ponj gii welenjeqe ka-maanjeqeta qaago. Giinonj noo kanana songbana mende sokombaa.”

⁷ Kaenj jero moma kokaenj meleeno, “Iwoi keteda koi anjenj, giinonj iikawaa kania kambanj kokaamba mende moma kotojanto, kanagenonj ii saanonj moma asarinj laligowaga.”

⁸ Meleeno kokaenj kaparanj koma jero, “Gii mono noo kanana kambanj monjonj qaago to-tonj songbambaga.” Kaenj jero kokaenj ijoro, “Niinonj gii mende songbama gomanjati eenj, gii mono noo gowokona toroqenj laligomambaajonj amamaawaga.”

⁹ Kaenj ijoro Saimon Piitononj birindinj aarunj meleeno, “Ponj, kawaajonj gii kanagadeenj qaagoto, borona ano wanja ii motoonj songbamba.”

¹⁰ Kaenj meleeno kokaenj ijoro, “Monjonj apu arinj karo kania kaanjadeenj songbaninj jewonja qaa tataanikota koloowaa. Ono kuuya soraaya koloodaborojuto, motoongoyanonj soraaya mende kolooja.”

¹¹ Morononj memelolo menj mumambaajonj anoti, Jiisasnonj ii moma kawaajonj kokaenj jero, “Onjo kuuya soraaya mende kolooju.”

¹² *Kanagia songbandaboronj malekuya mombo mouma kamaanj raro nene negi kokaenj qisinj onjoma jero, “Niinonj iwoi ama onjonjeni, onjo iikawaa kania moma asariju me qaago?”

¹³ Onjo noojonj ‘Boi!’ ano ‘Ponj!’ kaanj noomakeju ano niinonj ii honja koloojenj. Kawaajonj ii soyanonj jenkeju.

¹⁴ Niinonj onjoo Ponj Boigia koloonj welenqege kamaanqegetaa sili menj kanagia songbanjeni eenj, onjononj mono kaanjadeen menj kamaanj aonj welenqege koloonj kanagia songbama aonj laligogi sokombaa. Ii mono gawonjiaga.

¹⁵ “Niinonj ama qendeema onjonjeni, onjo mono iikawaa so nanjonj welenj qenj aonj laligowu. Kaenj laligowutiwaajonj iikawaa silia niinonj kete qendeema onjombe iiju. Ii romonjonj iikawaa tania otaagi sokombaa.

¹⁶ *Niinonj qaa honja toonj monj kokaenj injjowe mobu: Welenqeqenonj kamaanqegeta kolooro toyanonj uuta kolooja. Gowokononj boiya uugunj uuta koloomambaajonj amamaawaa. Kaanagadeenj eja ponj monjonj gajobaya wasiro qele kema gawonj menkeji, iinonj mono ponjaa baatanonj laligonkeja.

¹⁷ Onjo qaa kota ii kete moma kotoju. Kawaajonj selememe mesaonj alaurugia yonjoo newo baagianonj kema laligowuti eenj, niinonj mono onjoojonj ‘Tia simbawonjowo!’ jemaņa.” Kianj.

* **13:12:** Luuk 22.27 * **13:16:** Mat 10.24; Luuk 6.40; Jon 15.20

Moŋnoŋ memelolo meŋ mubaatiwaa qaa waladeeŋ jero.

Mat 26.20-25; Maak 14.17-21; Luuk 22.21-23

¹⁸ *“Qaa jejeŋi, ii mono oŋo kuuya mende unŋanja. Niinoŋ moroga meweeŋgoŋ unŋambeti, yoŋoo kaniagia ii saanoŋ moma kotojeŋ. Kaeŋ laligojento, Buŋa Tere moŋ iikanoŋ hoŋawo kolooro sokombaa. Qaa ii kokaeŋ, ‘Moŋnoŋ niwo nene motooŋ nejoti, iinoŋ mono kelebele ama gbakoyanoŋ riitama noma numambaajoŋ jojorija.’†

¹⁹ “Nii hoŋa kanageŋ koloowaatiwaa qaayaga wala jejeŋ. Kawaajoŋ hoŋa koloowaati, oŋo kamban iikanoŋ noo kanana moma asariŋ kokaeŋ jewuya, ‘Ahaa! Laaligowaa kania kamban so laligoŋ kouma laligoroti, iinoŋ mono ii kolooja.’ Kaeŋ jeŋ moma laariŋ nombutiwaajoŋ niinoŋ qaa ii waladeeŋ asuganoŋ jewe moju.

²⁰ *“Niinoŋ qaa hoŋa tooŋ moŋ kokaeŋ injjowe mobu: Niinoŋ ejemba moŋ wasiwe gawoŋ memambaajoŋ karo moŋnoŋ ii koma horoji, iinoŋ mono nii kaanjadeeŋ koma horoŋ nombaa. Kaanjadeeŋ nii koma horoŋ nonji, iinoŋ moronoŋ wasiŋ nonoti, mono ii kaanagadeeŋ koma horoŋ mubaa.”

²¹ Jiisasnoŋ qaa kaeŋ jeŋ wosia kouma gojoma jumambaajoŋ ano qaa inisaama kokaeŋ injjoro, “Niinoŋ qaa hoŋa tooŋ moŋ kokaeŋ injjowe

* **13:18:** Ond 41.9 † **13:18:** Gbakoyanoŋ riitama noma numambaajoŋ jojorija, qaa ii Israel yoŋoonoŋ sareqaa moŋ. Kania kokaeŋ: Iinoŋ uutanoŋ qetama nonja. * **13:20:** Mat 10.40; Maak 9.37; Luuk 9.48; 10.16

mobu: Onoononga monon nii memelolo men nombaa.”

²² Kaen injoro gowokourutanon iyangia kunjkalilin uun aigigiin aja aja kokaen romongogi, ‘Mono morowaajonja jeja?’ Kaen romongon uuwoi tompiririn ragi.

²³ Tompiririn rama nene negi Jiisaswaa wombo gowokoyanon iwaa kooronanon raro.

²⁴ Iinon raro Saimon Piitonon wanondeen gowoko ii sare ama mun kokaen ijoro moro, “Qaa ii morowaajon jeji, ii qisij mun jena moman.”

²⁵ Kaen ijoro moma rapingon Jiisaswaa totoy-anon nangon kokaen qisiro, “Pon, eja ii moronon?”

²⁶ Kaen qisiro meleema muro, “Bered kitia qaanjon qendunjon mon mumanjati, iinon mono ii.” Meleema mun bered kitia men qaanjon qendunjon Juudas muro. Juudaswaa manja qata Saimon Iskariot.

²⁷ Bered kitia ii muro Satanon iikanondeen Juudaswaa uutanon kemero. Kawaajon Jiisasnon ii jen koton mun kokaen ijoro, “Iwoi ambagati, ii mono uulanawo amba.”

²⁸ Qaa kaen ijoroto, ii naambaajon ijoroti, ii gowoko tosianon motoon rama nene negiti, iyonoononga monon mon mende moma asariro.

²⁹ Gowoko tosianon iikawaajon kokaen romongogi, “Juudasnon monen gesowaa galenaga laligoroti, iikawaajon kendon kambananon iwoi amamaawonjati, ii sewanja mewaatiwaajon wasija me ejemba wanaya monen iwoi mon men onombaatiwaajon jeja.”

³⁰ Juudasnon qaa ii saanon moma asarin bered kitia ii men iikanondeen mesaon seleenjen keno goman tiiro. Kianj.

Jiisasnon jojopan qaa dongoga jen koto.

³¹ Juudasnon mesaon seleenjen keno Jiisasnon kokaen injoro, “Keteda koi Anutunon akadamuya Siwe gomambaa Eja Honja ama tegon muro iinon Anutuwaa qabuŋaya men somariiro asugija.

³² Iinon Anutuwaa qabuŋaya men somariin Anutuwo qokotaaji-waajon Anutunon mono kaanjadeen iwaa qabuŋaya men somariiwaa. Ii kamanj mende koriro men somariiro asamararanon asugiro laligon ubaa.

³³ *³³ “Oo kokouruna, niinon kamanj torodaamon mombo onowo laligomanja. Ii laligon onomesaowe kanagen mongama noma laligowuya. Juuda yonoojon kokaen injowe mobu, ‘Nii goman kemaŋati, onjo iikanon kawombaajon amamaawuya.’ Qaa iikayadeen keteda koi onoojon kaanagadeen jejen.

³⁴ *³⁴ “Niinon jojopan qaa gbilia jen koton ononjen: Onjo mono uugianon jopagon aon laligowu. Niinon jopagon onoma laligoweti, onjo mono iikawaa so jopagon aon laligowu.

³⁵ Batugianon uugianon jopagon aon laligowuti een, ejemba kuuya yononon injiima kaniagia moma koton kokaen jen laligowuya, ‘Ahaa! Mono Jiisaswaa gowokouruta kolooju.’ ” Kianj.

* **13:33:** Jon 7.34 * **13:34:** Jon 15.12, 17; 1 Jon 3.23; 2 Jon 5

Piitonon Jiisas qakoombaatiwaa qaa waladeen jero.

Mat 26.31-35; Maak 14.27-31; Luuk 22.31-34

³⁶ Saimon Piitonon Jiisas kokaen qisin muro, “Poŋ, gii daen kembaga?” Qisin muro meleeno, “Nii dakanon kemaŋati, gii iikanon notaan kamambaajon amamaawaga. Kambaŋ kokaamba amamaawagato, kanagen ii saanon notaan kawaga.”

³⁷ Meleeno kokaen qisiro, “Poŋ, nii mono naambaajon kambaŋ kokaamba gii gotaan kamambaajon amamaamaŋa? Niinon mono laaligona goojon ama qeleema mesaomaŋa.”

³⁸ Qisiro kokaen meleeno, “Gii honaga laaligoga noojon ama qeleema mesaomambaajon jejan me? Qaa ii jeganondeen jejan. Niinon qaa hona toon mon kokaen gijowe moba: Kete kurunon qamambaajon dodowiro giinon kambaŋ iikanon qakooma nona indina karoon koloowaa.” Kian.

14

Jiisasnon gowokouruta ulunjkolen men onono.

¹ “Uugianon mono majakaka qaganon wosobiri mende moma laligowu. Mono Anutu moma laariwu ano nii kaangadeen moma laarin noma laligowu.

² Noo Amanaa gomaŋ waŋanon miri uuta sei-seiya raja. Ii mende ranagati een, mono onoojon qaa kokaen jewenaga: Niinon mono iikanon uma onoo dun miri men meagomaŋa.

³ “Niinonj wala kema uma onoo dun mirigia menj meagomanato, niinonj gomanj laligomanati, onononj kaanagadeenj niwo iikanonj motoonj laligowombaa siinja mojenj. Kawaajonj niinonj mono mombo eleema kanj unjuambe eukanonj ubuya.

⁴ Niinonj gomanj daengenj kemañati, onononj iikawaa kania moma kotodaboroju.” Kianj.

Amawaanonj kekenjaa kana ii Jiisas.

⁵ Jiisasnonj kaenj injoro gowoko qata Tomas iinonj kokaenj jero, “Oo Ponj, gii gomanj dakanonj kemañati, nonononj ii mende mojonj. Kawaajonj iikawaa kania ii mono nomaenj moma kotowonaga?”

⁶ Ii moma kokaenj ijoro, “Niinonj Kana koloojenj. Niinonj Qaa honja ano Laaligo kotakota koloojenj. Monononj Amawaanonj keumambaajonj moma noononj kawañati eenj, iinonj mono kana mokoloowaa. Kana morota monj mende raja.

⁷ Onononj nii onjononj moma kotonj nombuyagati eenj, mono neenaa Amana kaanjadeenj moma kotonj mubuyaga. Onononj kambañ kokaamba kanainj noo Amana iima modaboroju.”

⁸ Kaenj jero Filipnonj kokaenj ijoro moro, “Oo Ponj, gii Ama qendeema nonona nonononj ii uunj iinij sokoma nonombaa.”

⁹ Ii moma Jiisasnonj ijoro moro, “Oo Filip, nii kambañ koriga totoonj onowo pondanl laligowego niima kilenj kanana mende moma kotojanj me? Monononj nii niima kotoroti, iinonj mono Amana kaanagadeenj iima kotonj laligoja. Kawaajonj gii

mono nomaembaajon Ama qendeema nonona iibombaajon jejan?

¹⁰ “Niinon Amawo qokotaan nambe Amanon niwo qokotaan nanji, ii moma laarijan me qaago? Qaa Buᅇa jewe momakejuti, niinon qaa ii neenaa uunanonga mende men jenjejen. Qaago! Gawon menkejeni, ii kaanagadeen Amananon niwo qokotaan nanji, iinon nemun koma nono hona koloonkeja. Kawaajon gawon menkejeni, ii mono iwaa gawonga menkejen.

¹¹ “Niinon Amawo qokotaan nambe Amanon niwo qokotaan nanja. Ononon mono kaen moma laarin nombu. Qaa ii jenanon jewe moma mende moma laarin nombuyagati een, ii mono angoletona iijutiwaajon ama moma laarin nombuya.

¹² Niinon qaa hona toon mon kokaen injjowe mobu: Daen yononon nii moma laarin nonjuti, yononon kaanagadeen nii angoletu men laligoweti, iikayadeen menkebuya. Iikaanadeen menkebuya ano kamban tosaanon niinon meweti, iikawaa soya uugun ii menkebuya. Niinon Amawaanon uma laligomanatiwaajon ama angoletu uuta somata megi asugiwuya.

¹³ “Amananon noojon ama qabunayawo koloowaatiwaajon mojen. Kawaajon ama ononon noo qananon naa iwoiwaajon qama kooliwuyati, niinon mono ii amanᅇa. Kaen ambego iikanon Amanaa qabunaya jegi somariinkebaa.

¹⁴ Ononon iwoi mombaajon noo qananon qama koolin qisin nombuyati een, niinon mono ii amanᅇa.

15 Onononj nii uugianonj jopagonj nomakejuti eenj, mono noo jojopanj qaana tenj koma otaanj laligowu.” Kianj.

Jiisasnonj Uŋa Toroya wasimambaajonj jenj somongoro.

16 “Niinonj Ama qama koolinj mube iinonj nemunj koipu Toya monj onono kamaanj noo kitina tetegoya qaa onowo laligonj ubaa.

17 Nemunj koipu Toya ii Uŋa Toroya. Iinonj qaa honaa Toya kolooja. Uugia mende meleengiti, iyonononj ii mende iima kotonj mende moma muju. Kawaajonj yonononj ii koma horonj munj angonj kombombaajonj amamaanjkejuto, Uŋa iinonj mono onowo laligoja ano kanagenj uugianonj kemenj onowo nambaa. Kawaajonj ii wabaga qaagoto, ii saanonj moma kotonj muju.

18 “Niinonj onomesaowe guanj mera kaanja mende koloonj laligowu. Nii mono onoononj eleema kamaŋa.

19 Kambanj torodaamonj tegorogo balonj ejemba omaya yonononj nii mombo mende niima laligowuya. Yonononj qaagoto, uugia meleengiti, onononj nii saanonj niimakebuya. Niinonj kotiinj laligojenjiwaaajonj onononj kaanjiadeenj gbilinj kotiinj laligowuya.

20 Ama, nii ano onjo, anono motoonngo koloonj laligojonj. Niinonj Amanawo qokotaanjanambe onononj niwo qokotaanjanangi niinonj onowo qokotaanjananjen. Iikawaa kania ii Uŋa Toroyanonj uugianonj kemebaatiwaa kambanjananonjan saanonjan moma asariwuya.

21 “Moŋnoŋ noonoŋ jopopan qaana kuuya moma aŋgoŋ koma teŋ komakeji, iinoŋ mono uutanonŋ nii jopagonŋ nomakeja. Moŋnoŋ nii jopagonŋ nono noo Amananonŋ mono ii jopagonŋ muŋkeja ano niinoŋ ii jopagonŋ muŋkejeŋ. Niinoŋ ii jopagonŋ kaniana isaambe moma kotowaa.”

22 Jiisasnoŋ kaen jero Juudas Iskariotwaa wakaŋa Juudas iinoŋ kokaen ijoro, “Poŋ, gii no-maembaajonŋ kaniaga nonogadeenŋ ninisaambaga ano ejemba uugia mende meleengiti, yonoojonŋ ii kolatiŋ oŋomambaajonŋ jejan?”

23 Kaen ijoro kokaen meleema muro, “Moŋnoŋ uutanonŋ jopagonŋ nomakeji een, iinoŋ mono noo Buŋa qaana teŋ koma otaanŋ laligowaa. Kaen laligoro Amananonŋ ii jopagonŋ muro Amawo noronoŋ mono iwaa uutanonŋ kemeŋ pondanŋ iwo motoonŋ laligowoŋa.

24 Moŋnoŋ nii uutanonŋ mende jopagonŋ no-makeji een, ii mono noo Buŋa qaana mende teŋ koma otaanŋ laligowaa. Qaa jewe momakejuti, ii neenaa Buŋaga qaagoto, Ama wasiŋ nonoti, iinoŋ ii nono jeŋkejeŋ.

25 “Niinoŋ qaa kuuya ii oŋowo pondanŋ laligoweti, kambaŋ iikanonŋ kuma oŋoma laligowe.

26 Kaen laligoweto, Amanonŋ Uŋa Toroya noo qananonŋ wasiro kamaanŋ nemuŋ koipu Togia koloonŋ rijojonŋ oŋomakebaa. Iinoŋ qaa kuuya kuma oŋoma niinoŋ qambaŋmambaŋ qaa kuuya oŋombeti, ii duduuwubotiwaajonŋ koma gbilinŋ oŋomakebaa.

27 “Niinonj luae onjonjen. Neenaa luae soro qaita monj ii ambe uugianonj ewaa. Balononj ejemba yonononj luae qenj aonkejuti, niinonj iikawaa tani kaanja mende qenj onomakejento, ii uugunj luae qaita monj onomakemaņa. Kawaajonj uugianonj mono wosobiri qaganonj keegia mende moma laligowu.

28 “Niinonj qaa kokaenj injjowe mobu, ‘Niinonj onomesaonj uma laligonj mombo onoononj eleema kamaņa.’ Onjononj uugianonj nii honaga jopagonj nombuyagati eenj, qaa jejenj, iikawaajonj saanonj aisoowuyaga. Amanonj noo somatana kolooja. Kawaajonj nii ‘Amanaanonj umaņa,’ jejenj, onjononj ii moma saanonj uukoisoro mokoloogi sokonaga.

29 Qaa keteda koi jewe mojuti, iikawaa hona era koloowaa. Honja koloowaati, onjononj kambanj iikanonj ii saanonj romonjonj moma laariwuya. Kawaajonj ii waladeenj injjowe moju.

30 “Kambana torijiwaajonj onowo qaa mamaga mombo jemambaajonj mende mojenj. Kilenaa Ponjononj gomanj so galenj koma onomakeji, iinonj mono kamambaajonj jojorija. Iwaa esujanonj mono haamo mende ama noma kondondongowaa. Noononj kana ii iinonj jenj kotowaatiwaa so mende eja.

31 Mende ejato, niinonj Ama jopagonj munkejenjwaajonj iwoi kuuya qaa jenj kotonj nomakejiwaa so amakejenj. Balonj ejembanonj noo kaniana kaya jenj kuma ononji moma asariwutiwaajonj mojenj. Kawaajonj mono mesaonj waama kagi kembonja.” Kianj.

15

Jiisasnoŋ wain gere wanjaleya, anono boria koloojon.

¹ Jiisasnoŋ gowokouruta ii kokaen injjoro, “Niinoŋ wain gere hoŋa koloowe noo Maŋnanon wain gawombaa toya kolooja.

² Niinoŋ gere kaŋa qa boronawo koloojen. Gere boria kuuya hoŋgia mende mokoloon gorosoŋa koloojuti, Amananoŋ ii koton gilin oŋombaa. Gere boria kuuya noononŋ ragi hoŋgia koloonŋ elaankejuti, Amananoŋ ii mono koma konjoratiŋ oŋombaa. Nanamemembaa hoŋa somariin qebulugonŋ seiseiyawo koloowuti-waajonŋ mono meŋ solananiŋ oŋombaa.

³ “Oŋo Buŋa qaa injjowe iikanonŋ mono meŋ solananiŋ koma konjoratiŋ oŋono soraaya koloonŋ laligoju.

⁴ Kawaajonŋ oŋononŋ mono niwo qokotaan nambu. Kaen nanŋi niinoŋ oŋowo namaŋa. Wain boria moŋnonŋ gere batuyanonŋ mende rama tama kamaaji eenŋ, ii mono iyaŋa nemuŋ koma aonŋ hoŋa koloomambaajonŋ amamaawaa. Iikawaa so oŋononŋ kaanjiadeenŋ niwo mende qokotaan nanjuti eenŋ, mono oŋoanjiodeenŋ nanamemembaa hoŋa eenŋ mokoloowom-baajonŋ amamaawuya.

⁵ “Nii wain gere koloowe oŋononŋ iikawaa boria koloaju. Oŋononŋ nomesaonŋ oŋoanjiodeenŋ nama iwoi moŋ ambombaajonŋ amamaawuya. Kawaajonŋ moŋnonŋ niwo qokotaan nano niinoŋ iwo qokotaan nambe iinoŋ mono nanamemembaa hoŋa honombononŋa mende mokoloonŋ laligowaa.

⁶ Daen yononon niwo mende qokotaan nanjuti een, wain gere toyanon mono ii gere boria kaanja koton onoma giliro seleenjen kembuya. Kema sooligi men kululuun gerenon giliro kemen jewuya.

⁷ “Yononon jewuto, leegen ononon mono niwo qokotaan nambu. Kaen nangi noo Buja qaananon onoo uugianon qokotaan nanji een, ononon ii me woi buja qen aowombaajon mojuti, ii mono Ama qama koolin mugon ombaa.

⁸ Ononon noo gowokouruna koloon nangi nanamemengiaa hona honombononga qaa koloon kamaan ragi laligowuya. Kaen men laligowuyatiwaajon Amanaa qatanon mono akadamuyawo koloon ewaa.

⁹ Amananon nii jopagon noma laligoroti, ninon mono iikawaa so kaangadeen jopagon onoma laligowe. Ono mono noo uujopa uutanon nambu.

¹⁰ Niinon Amananon jojopan qaa ten koma laligon kouma iwaa uujopa uutanon nanjen. Kawaa so ono noonon jojopan qaana men ten koma laligowuti een, mono saanon noo uujopa uutanon nangi jopagon onoma laligomanja.

¹¹ “Niinon uu korisoro onoonon ambe koton uugia saa qen ero honombononga qaa aisoon laligowutiwaajon qaa ii injowe moju.

¹² *Noonon Kana qaa ii kokaen: Niinon uunanon jopagon onoma laligoweti, ono mono iikawaa so onoangia jopagon aon laligowu.

* **15:12:** Jon 13.34; 15.17; 1 Jon 3.23; 2 Jon 5

13 Monnon alauruta yonoojon ama anaa laaligoya togon mesaowaati, iikanon mono uujopa uuta somata kolooja. Monnon ii uugun jopagon onomambaajon amamaawaa. Uujopa tosaanja ii iikawaa kamakamaaya.

14 “Niinon iwoi ambutiwaajon jen koton onomakejeni, ononon iikawaa so amakejuti een, mono noo alauruna koloaju.

15 Welenqeqewaa kania kokaen: Galenanon gawonja nomaen ama menkeji, ii welenqeqeyanon mende momakeja. Kawaajon onoo qagia ‘Welenqeqeuruna,’ kaen mende toroqen jen onoomanato, Amanaanonga Bunja qaa mobeti, ii kuuya mono onoojon injisaambe moju. Kawaajon qagia ‘Alauruna,’ kaen onoombe sokonja.

16 “Oo alauruna, ononon nii mende meweengon nongito, niinon onjo meweengon kuun onombe nanju. Kawaajon ononon liligon kema honja kokaen mokoloon pondan elaagi en uro sokombaa: Noo qana qama iwoi ii me ii kawaajon Ama qama kooliwuti, ii mono onono bunjagia koloowaa.

17 Onjo mono batugianon jopagon aon laligowu. Niinon jojopan qaana kaen jen koton ononjen.”
Kian.

Uumeleembaa gadokopaya yononon onjo kazi ama onombu.

18 “Balonon uugia mende meleengi yononon kazi ama onombuti een, mono qaa kokaen moma kotowu: Yononon wala nii kaanjadeen kazi ama noma laligogi.

19 Oŋo uumeleembaa gadokopa tuuŋonŋ laligowuyagati eenŋ, tuuŋurugia yonŋonŋ mono iyanŋiaa alaurugia uukalenŋ ama oŋombuyaga. Ii ama oŋombuyagato, niinŋonŋ oŋo meweenŋonŋ yonŋoo arenŋonŋga unuambe morota koloonŋ laligoju. Yonŋoonŋonŋ nanamemenŋ bologa ii gema qeŋ laligojutiwaajonŋ ama kazi ama oŋomakeju.

20 *²⁰“Niinŋonŋ qaa moŋ kokaenŋ injiowe mogiti, ii mono uu wombogianŋonŋ ama romonŋowu, ‘Welenŋqeenŋonŋ kamaanŋqeqeta kolooro toyanŋonŋ somataya kolooja. Gowokonŋonŋ boiya uugunŋ uuta koloomambaajonŋ amamaawaa.’ Kawaa so toŋianŋonŋ nii sisiwerowero ama noma laligonŋ kougiti eenŋ, tosaanŋa yonŋonŋonŋ mono noo munduŋuruna oŋo kaanŋiadeenŋ sisiwerowero ama oŋoma laligowuya. Yonŋonŋonŋ noonŋonŋ Buŋa qaa moma anŋonŋ koma laligogiti eenŋ, oŋonŋonŋ noo qaana jeŋ seiŋ laligogi mono kaanŋiadeenŋ saanŋonŋ moma anŋonŋ koma laligowuya.

21 Kaenŋ laligowuyato, nii wasiŋ nonoti, iyonŋonŋonŋ ii mende moma muju. Kawaaajonŋ silemale qaganŋonŋ iwoi kania kania tondu ama oŋombuti, ii mono noo qabuŋanaajonŋ ama koloonŋ oŋombaa.

22 “Niinŋonŋ yonŋoonŋonŋ mende kamaanŋ Buŋa qaa injiowe mobuyagati eenŋ, iyonŋonŋonŋ mono ŋiŋgiŋonŋogiaa gamuya mende moma laligowuyaga. Kaenŋ eenŋ laligowuyagato, kambaŋ kokaamba ŋiŋgiŋonŋogia modaboronŋ koma turuwombaajonŋ amamaawuya. Mondomondo qaagia mono nomaenŋ mokoloowuyaga?

* **15:20:** Mat 10.24; Luuk 6.40; Jon 13.16

²³ Moŋnoŋ nii kazi ama nonji, iinoŋ mono Amana kaanjiadeeŋ kazi ama muja.

²⁴ Anŋoleto uuta somata meweti, ii moŋnoŋ moŋ oŋoo batugianoŋ mende meŋ laligoro. Niinoŋ ii mende mewenagati eeŋ, iyoŋonoŋ mono siŋgisoŋgogiaa gamuya ii mende moma laligowuyaga. Tompiririŋ qeŋ laligowuyagato, kambaŋ kokaamba niinoŋ ii mewe iidaboroŋgo kileŋ nii ano Amana kaanjiadeeŋ eeŋ totooŋ kazi ama noroma laligoju.

²⁵ **“Kaen ama noroma laligogi Buŋa qaa moŋnoŋ hoŋawo kolooro. Moosesnoŋ kana qaa oŋonoti, iikanonŋ qaa ii kokaen oogita eja, ‘Yoŋonoŋ eeŋ toontoŋ kazi ama noma laligogi.’ Qaa iikanonŋ mono hoŋawo kolooro.*

²⁶ Niinoŋ Amawaanoŋ uma koipu Toya wasiwe oŋoonoŋ kaŋ uugianoŋ kemeŋ naŋgoŋ oŋombaa. Uŋa Toroya iinoŋ qaa hoŋaa Toya kolooja. Iinoŋ Amawaanoŋga kamaaŋ noo kaniana naŋgoŋ jeŋ asariŋ oŋoma laligowaa.

²⁷ Iinoŋ kaen laligowaa ano oŋonoŋ kaanjiadeeŋ noo kaniana naŋgoŋ jeŋ asariŋ laligowuya. Niinoŋ kanaiŋ uuwaa qeŋjaaro gawoŋ meŋ laligoweti, oŋonoŋ mono kanakanaiyanonŋga niwo laligoŋ waagi. Kawaajoŋ oŋo mono ii saanoŋ jeŋ asariŋ laligowu. Kiaŋ.

16

Jiisaswaa gowokouruta manja kigi utama oŋombu.

* 15:25: Ond 35.19; 69.4

¹ Jiisasnonj toroqenj kokaenj jero, “Onjo kamaanj unjuro jinjaunj qewubo. Kawaajonj niinonj qaa ii waladeenj jewe moju.

² Uugia mende meleengi iyonononj mono qamakooli miri tuungianonja utama ononji seleenjenj kamaanj laligowuya. Kanagenj kamban monj kanj kuuwaati, iikanonj onjo noojonja ama unjugi komuwuya. Kaenj ununj kokaenj jewuya, ‘Iikaanja kanonj Anutuwaa welenja qeninj Anutuwaa uutanonj qeangoja.’ Kuuyanonj kaenj moma soonj jewuya.

³ Yonononj Ama ano nii noroo kanianara mende moma asarinkejutiwaajonj ama iikaanj ama onjoma laligowuya.

⁴ “Kaenj tompiririnj qenj laligowuyato, niinonj qaa ii waladeenj injijowe moju. Kawaajonj kamban ii kanj kuuro qaa iikawaa honja koloowaati, onjo kamban iikanonj saanonj kokaenj jewuya, ‘Kraistonj kokawaa buju qaaya mono waladeenj nini-joro moninj.’ Neeno onjowo laligowetiwaajonj ama qaa ii kambanj koriga ero wala mende jewe moma kougii.” Kianj.

Unja Toroyanonj gawonja kokaenj menjeja:

⁵ “Niinonj kambanj kokaamba wasinj nono kamaaweti, mono iwaanonj umambaajonj ambe onjooononga monjonj monj kokaenj mende qisin nonja, ‘Gii daenj kembaga?’

⁶ Qaa kaenj jejeni, onjonoj ii moma kawaajonj wosobirinonj uugia saa qero laligoju.

⁷ “Kaenj laligojuto, kilenj niinonj iikawaa kitia qaa honja monj kokaenj injijowe mobu: Niinonj onjomesaonj eleema umañati, iikawaa honjanonj

koloonj mono kokaen menj qeangonj onjombaa: Niinonj uma koipu Toya wasiwe onjoononj kamaanj uugianonj kemebaa. Niinonj mende onjomesaonj ubenagati eenj, Toya iinonj mono onjoononj kamaa-mambaajonj amamaanaga.

⁸ “Koipu Toya iinonj kamaanj laaligowaa kania kokaenj qendeema onjoma laligowaa: Gomanj so singisongogia injisaano Anutunonj qaagia jenj tegoro solanjaniwu me uugia mende meleengi qaagia jenj tegonj ironja meleema onjombaa. Ejembanonj kaniagia kaenj iima moma kotowuya.

⁹ Nii mende moma laarinj nonjutiwaajonj singisongowaa kania injisaano moma kotowuya.

¹⁰ “Anutuwaanonj kana solanja ii moma soonj noojonja qaa lanj jenkeju. Kawaaajonj iinonj noo kania injisaama qendeema onjono kokaenj moma kotonj nombuya: Niinonj solanja laligonj Amanaanonj eleema ube nii mombo mende niima laligowuya.

¹¹ Kilegaa Ponja gomanj so galenj koma onjomakejato, Anutunonj iwaa qaaya mono jenj tegorota gere siawaa Toya koloowaa. Kawaa so kuuya ananaa qaanana kaanagadeen jenj tegowaa.

¹² “Niinonj saanonj qaa mamaga toroqenj jewnagato, ii kambaenj kokaamba jewe otojomboranj ama koma gbiliwombaajonj amamaawubo.

¹³ Ii amamaawuboto, qaa honjaa Toya, Unja Toroya iinonj kamaanj uugianonj kemenj qaa sane qero mobuya. Ii iyanjaa uutaajonj tondu mende jenj laligowaato, Anutuwaanonj qaa geja ama moji, iinonj mono iikayadeen jenkebaa ano kanagenj iwoi koloowaati, ii waladeen injisaama je-

waa. Iikawaajon iinon onoma qaa hona kuuya iikawaa apu angononon mendunjon onono qaa honaa kaniagadeen riinj kembu.

¹⁴ “Iinon mono neenaa kowinonja qaa men jen asarin uu kuun onoma laligowaa. Kawaajon mono noo kanana injisaano niinon qabunanawo koloonkemaŋa.

¹⁵ Amanaanon iwoi kuuya eji, ii mono noo boronanon anota eja. Iikawaajon jejen, ‘Iinon mono neenaa kowinonja qaa men jen asarin uugia kuun onoma laligowaa.’ Qaa ii kian.”

Wosobiri laligogi meleeno uukoisoro mobuya.

¹⁶ “Kamban torodaamon tegoro onon nii mombo mende niibuya. Kawaa gematanon kamban torodaamon tegorogo mono koloon onombe saanon mombo niibu.”

¹⁷ Kaen jero gowokouruta yonoononja tosianon iyanjiodeen kokaen amin mogi, “Qaa kokaen jeja, ‘Kamban torodaamon tegoro onon nii mende niibuya. Kawaa gematanon kamban torodaamon tegorogo mono koloon onombe saanon mombo niibuya,’ ano qaa mon kokaen jeja, ‘Nii Amanaanon umaŋa.’ Kaen jero mojonj, qaa woi iikawaa kania ii nomaen?”

¹⁸ Kaen amin moma qejejaan jegi, “Iinon ‘Kamban toroga tegorogo,’ jejato, qaa iikawaa kania nomaen? Ii naambaajonja jeji, ii mende moma asarijon.”

¹⁹ Kaen jen qisin mubombaajon mogi Jiisasnon injiima koton kokaen injoro, “Qaa kokaen jejen, ‘Kamban torodaamon tegoro onon nii mende

niibuya. Kawaa gematanon kamban torodaamon tegorogo mono koloon onombe saanon mombo niibuya,' Ono mono qaa iikawaa kaniaga mongama amin moju me?

²⁰ “Niinon qaa hona toon mon kokaen injjowe mobu: Niinon kembe on jingen qama saabuyato, uugia mende meleengetti, yononon tondu borun menj korisoro ama laligowuya. Ono wosobiri ama laligowuyato, wosobirigia iikanon mono noojon ama meleema korisoro ama laligowuya.

²¹ Embanon merabora memambaa kamban kan kuuro masu qero qenjen qaganon merabora mejato, merabora donggoga menj nama ii iima korisoroyaajon mono siimboboloya ii duduunkeja.

²² Iikawaa so on kaanagadeen kamban kokaamba wosobiriwo laligojuto, niinon kanagen mombo koloon injibe on saanon uukoisorowo laligowuya. Uukoisorogia ii mononon mon mende unuambaa.

²³ “Kamban iikanon iwoi mombaajon nii mende qisin nombuto, qamakooligia Amawaanon angi dindinagadeen keno afaangoro laligowuya. Niinon qaa hona toon mon kokaen injjowe mobu: Ono noo qanon iwoi mombaajon Ama qama koolin mubuti een, iinon ii mono togon onombaa.

²⁴ Niwo laligon kagiti, on kamban iikanon iwoi mombaajon noo qananon mende qama koolin laligogi. Mono Ama qama koolin laligowu. Qama kooligi saanon meleema onombaa. Ii onono korisorogianon koloon sein uugia saa qero laligowuya.” Kian.

Jiisasnoŋ balombaa nanamemeŋ bologa ii haamo amakeja.

²⁵ “Qaa injijowe moma kankejuti, ii qaa seiyawo jewe moma laligogi. Kanagen kambaŋ moŋ kan kuuwaati, iikanon qaa saanŋa ii mombo mende qeŋ injijowe mobuya. Qaagoto, Amanaa kania ii asuganon jeŋ asariŋ laligomaŋa.

²⁶ Kambaŋ kanon onjo noo qana qama Ama qama kooliŋ laligowu. Kawaa kania ii kokaen: Onjo qamakooligia Amawaanon ambombaajon noonon mombo mende kankebuto, onjoŋgio Amawaanon dindiŋa qama kooliŋ laligowu. Niinon onjo je meŋ Amawaa mende qama koolimaŋa.

²⁷ “Amanon ajo uutanon jopagon onoma qamakooligia kokaembaajonŋa moma laligowaa: Niinon Anutuwaanonŋa kamaaweti, onjo noo kanana kaen moma laariŋ pondan uugianon jopagon noma laligon kougi kana kaen kolooro qamakooligia moma laligowaa.

²⁸ Niinon Ama mesaon namonon kamaan laligon namo mesaon mombo eleema Amanaanon umaŋa.”

²⁹ Kaen jero gowokourutanon jegi, “Moba, qaa kete koi jejanŋi, ii saanŋa mende qeŋ jejan. Ii mono asuganonŋadeen jena saanon moma asarijon.

³⁰ Nono kete kaniaga kokaen moma yagojon: Giinon mono geenŋodeen iwoi kuuya moma tegona moŋnon moŋ qisiŋ kuma gombaatiwaanon mende amamaajan. Kawaajon gii Anutuwaanonŋa kamaanati, nono ii moma laarijon.”

³¹ Kaen jegi Jiisasnoŋ meleema jero, “Kete saanon moma laariŋ nonjuto,

³² mobu, kambaŋ tania moŋ kawaa ano iikanonj mono jaasewanj qeŋ nagunonj nanja. Kambaŋ iikanonj kaŋ kuuro oŋononj toroko moma nomesaonj deenqeengj neenodeenj laligomaŋa. Kileŋ neenodeenj totominj mende laligomaŋato, Amananonj niwo laligowaa. Amanonj niwo laligowaatiwaajonj ama neenodeenj totoonjkota mende laligomaŋa.

³³ Oŋononj toroqenj balononj laligonj kakasililinj qaganonj laligowuyato, niwo qokotaanj luaenonj laligowutiwaajonj moma qaa konoga koi jewe moju. Qaagadeenj mende jejento, niinonj balom-baa nanamemenj bologa ii mono haamo ama waajambaraŋa kundaborowe kamaaro. Iikawaa-jonj mono qaqaɓuŋaɓuŋagiawo satiinj laligowu.” Kianj.

17

Jiisasnonj iyaŋaajonj Ama qama kooliro.

¹⁻² Jiisasnonj qaa kaenj jeŋ tegonj Siwenonj baagenj uuro uro kokaenj qama kooliro, “Amana, giinonj gomaŋ so ejemba kuuya Meraga noo baananonj ama oŋona ku-usuŋ qaganonj Poŋ koma oŋonjen. Ejembanonj Meraga noo qaana saanonj mende gema qeŋ uuguŋ laligowuya. Giinonj ejemba batugianonjga tosaŋa metogonj noo boronanonj oŋooma kokaenj jeŋ kotonj nona, ‘Gii mono ii kuuya kuma oŋona laaligo kombombaŋa mokolonj laligowu.’ Gawonj ii medaborowe Meraganonj qabuŋaga meŋ somariywaati-waajonj mono akadamuga nomba. Noo kambana ii keteda koi kaŋ kuuro nama kaenj qama koolijenj.

³ “Laaligo kotigaa kania ii kokaen: Giinon motoonjo Anutu hona koloojan ano eja Jiisas Kraist nii wasin nona kamaaweti, ejembanon anaraa kaniaanara kaen moma kotowuya. Laaligo kombomba kaen mokoloowuya.

⁴ Gawon noma ‘Mewa,’ jen jen koton nonati, niinon ii ten koma men laligon metogojen. Akadamugawo laligon qabunaga namonon inisaama jen seiwe akadamyawo kolooro.

⁵ “Oo Ama, niinon balon mende kolooro Siwe gomanon kanon goo kooronganon asamararambo asarin laligowe. Asamararan iikayadeen mono kete koi mombo ama nona asugin koton nono mombo goo kooronganon asamararambo asarin laligoman.” Kian.

Jiisasnon gowokouruta yonoojon ama qama kooliro.

⁶ “Oo Amana, giinon balon ejemba tosaana gosin noo boronanon ama ononati, niinon goo qabunaga ii yonoojon inisaama qendeema laligowe. Yononon goo bunaga koloogi giinon ii noo boronanon ama onona yononon goo Buna qaaga ii moma angon koma laligoju.

⁷ Giinon iwoi nonagi, ii kuuya goononga kankeji, iyononon ii kamba kokaamba mono moma kotoju.

⁸ Giinon qaa Buna nonati, niinon ii gowokouruna kuma onombe moma angon koma laligoju. Nii gomesan namonon kamaaweti, iyononon ii onanon moma yagoju. Giinon wasin nona asugiweti, iyononon ii kaanagadeen moma laariju.

9 “Nii yonoojon ama qama koolinj gonjen. Uumeleembaa ejemba motoya yonoojon mende qama koolijento, kanageso noo boronanon ama onona uugia meleema goo buņa koloojuti, mono iyonoojon ama qama koolinj gonjen.

10 Ejemba kuuya noo buņa koloojuti, iyononon mono goo buņa kolooju ano ejemba goo buņa koloojuti, iyononon mono noo buņa kaanagadeen kolooju. Neenaa akadamuna ama onombe iikawaa qaganon nama nanamemenjia anji noo qabunananon somariinj seinkebaa.

11 Nii namonon laaligona tegoro goonon koumambaajon anjento, iyononon toroqen namonon laligowuya. Oo Ama Toroya, giinon qaga nona iikawaa esunanon mono sopa somonjon onona mende jumbu. Anoro motoonjo koloon laligojoti, iyononon iikawaa so motoonjo koloon laligowu-tiwaajon qama koolijen.

12 **“Niinon yonowo namonon laligon kou-beti, kambaņ iikanon qabunaga nona iikanon sopa somonjon onoma laligowe. Buņa Terewaa qaa monjon honawo koloowaatiwaajon eja motoonjonon soon gere siawaa buņa koloon siimbobolo moma laligowaa. Niinon galeņ koma onombetiwaajon yonoononga tosianon mende jinjaun ama soogi.*

13 Tosianon mende soogito, niinon keteda koi namonon laligon goonon kamambaajon kaņ qaa koi jejen: Noo uukori-soronanon mono yonoonon koto ro megi uugia saa qero aisoon laligowuya.

* **17:12:** Ond 41.9; Jon 13.18

Kaen koloowaatiwaajon qama koolijen.

¹⁴ Niinon goo Buna qaa kuma onombe moma laligoju. Niinon balombaa nanamemen bologa ii mende otaankejen, iyononon mono kaanagadeen ii mende otaan gema qenjeju. Iikawaajon namonon uugia mende meleenjiti, yononon kazi ama onomakeju.

¹⁵ “Niinon namononga unuamambaajon mende qisin gonjento, Kilenaa Toyaanonga angon koma sopa somonon onoma laligo-wagatiwaajon qama koolijen.

¹⁶ Niinon balombaa nanamemen bologa gema qen ii mende otaawe yononon kaanagadeen ii gema qen mende otaankeju.

¹⁷ Qaa hona iikanon mono men sorain onono laligowu. Goo Buna qaaganon mono qaa hona toontoon koloaja.

¹⁸ Giinon wasin nona balon ejemba batugianon kamaan gawon men laligoweti, niinon kaanjadeen ii wasin onombe balon ejemba yonoo batugianon deema kembuya.

¹⁹ Oo Amana, iyononon qaa honaa so laaligogia kuuya togon gombutiwaajon ama ilaan onoma neenaa laaligona kuuya togon gonjen.” Kian.

Jiisasnon uumeleen ejemba kuuya ananaajon qama kooliro.

²⁰ “Oo Amana, niinon gowokouruna yonoojonadeen ama mende qama koolijento, Buna qaa jen seigi ejemba moma laarin nombuti, iyonoojon ama kaanagadeen qama koolijen.

²¹ Ama giinon niwo qokotaan nana niinon kaanagadeen giwo qokotaan nanjen. Iikawaa so

yoŋonoŋ kaanagadeen anarawo qokotaan nambutiwaajon mojen. Geenŋo wasiŋ nona kamaaweti, namo ejembanon ii moma laariwutiwaajon ama yoŋonoŋ korebore motoonŋo koloon laligowutiwaajon qama koolijen.

²² Anara motoonŋo koloon laligojoti, iyoŋonoŋ kaanjadeen motoonŋo koloon laligowutiwaajon ama akadamuga ama nonati, niinon ii iyoŋoojon ama onondaborowe.

²³ “Niinon iyoŋowo qokotaan nambe giinon niwo qokotaan nanjan. Iikawaa so yoŋonoŋ qaa-gia jen somonŋon aon motoonŋo koloon laligowutiwaajon qama koolijen. Motoonŋo koloon nanŋi balon ejembanon kania kokaen moma asariwuya: Giinon jopagon noma laligonati, iikawaa so ii kaanagadeen jopagon onoma laligon nii wasiŋ nona kamaawe.

²⁴ “Oo Amana, giinon namo mende mokolonati, waladeen kamban iikanon uuganon jopagon noma asamararan ama nona laligon koube. Kanagen alauruna nonati, niinon iyoŋonoŋ kaanagadeen asamararan ii iibutiwaajon mojen. Kawaaon niinon goman laligo-manati, yoŋonoŋ kanon niwo motoon laligowutiwaajon siinŋa mojen.

²⁵ “Oo Ama solana, balon ejemba uugia mende meleengiti, yoŋonoŋ gii mende moma koton goma laligon kougito, niinon gii saanongadeen moma koton gonjen. Geenŋo wasiŋ nonati, noo uumeleen alaurunanon ii modaboroju.

²⁶ Niinon goo qaga ii jen asariŋ onombe moma laligogi. Giinon uuganon jopagon noma laligo-

nati, uujopa iikanonj uugianonj ero mogi niinonj yonjowo qokotaan nambe laligowutiwaajonj mono toroqonj qaga jenj asarinj onjoma laligomaŋa.” Kianj.

18

Jiisas menj somonjgogi.

Mat 26.47-56; Maak 14.43-50; Luuk 22.47-53

¹ Jiisasnonj qaa ii jedaboronj gowokouruta unjano siti mesaonj kemenj apu qata Kidron kotonj leegenj keuma urukisi monj eroti, iikanonj kenji.

² Jiisas ano iwaa gowokouruta yonjononj suulanj iikanonj ajoroonj laligonjkegi. Kawaajonj Juudas memelolo menj mumambaajonj anoti, iinonj kaanagadeen urukisi ii saanonj moro.

³ Jigo gawonj galenj ano Farisii (Kana qaawaa kaparanjonkonj) yonjononj jiwowonj jigowaa kiropo galenj (sikiriti) tosaanja wasinj ononji Juudasnonj ii ano gawmambaa manjaqeqe eja tuunj monj unjano motoonj kagi. Yonjononj kiwa lambe ano tiwo wasagia menj kanj urukisinonj kougi.

⁴ Kougi Jiisasnonj iwoi kuuya kaenj koloonj mubaati, ii saanonj morotiwaajonj ama waama asuganonj kanj kokaenj qisinj onono, “Onjo morowaajonja monjanju?”

⁵ Qisinj onono kokaenj meleengi, “Nono Jiisas Nazaret toya ii monjanjonj.” Meleengi kokaenj injijoro, “Nii kianj koi.” Juudas memelolo meme eja iinonj kaanagadeen yonjowo nano.

⁶ “Nii kianj koi.” Jiisasnonj qaa kaenj injijoro gemagama kema namononj tama kamaanj unjuro.

⁷ Kaen angi mombo qisin onono, “Ono mono morowaajon monganju?” Qisin onono jegi, “Nono Jiisas Nazaret toya iiga monganjon.”

⁸ Kaen jegi meleeno, “Nii kian koi, injjowe mojuya. Ono niiga mongama nonjuti een, mono eja koi saanon onomesaogi kembu.”

⁹ Wala qama koolin gwokouruta yonoojon qaa mon kokaen injjoro, “Ejemba noo boronanon ama onona laligojuti, niinon ii kalan koma onoma laligowe yonoononga monjon mon mende soon aliro.” Qaa iikanon honawo koloowaatiwaajon Jiisasnon jotamemeya yonoojon qaa kaen jero.

¹⁰ Kaen jero Saimon Piitonon manjawaa soo somata men laligoroti, iinon ii kopinongan horon jigo gawon galen wanaa welen ejia qen geja dindinaagen kotogoro kamaaro. Welenqeqe eja ii qata Malkus.

¹¹ *Kaen ano Jiisasnon Piito kokaen jen koton muro, “Gii manjawaa soo somata ii mono mombo ana kopinganon kemeba. Amananon siimbobolowaa qambi apu kokonawo noo buna qeroti, ii saanon moma mokosingon wambusoon qemaqa.” Kian.

Jiisas kuugi Anaswaa jaanon nano.

¹² Kawali galengianon jero manjaqeqe eja tuun ano Juuda yonoo nagu galen (sikiriti) yononon Jiisas men somongogi.

¹³ Somongon wama wala jigo gawon galen qata Anas iwaa mirinon kenji. Anaswaa qegaya

* **18:11:** Mat 26.39; Maak 14.36; Luuk 22.42

qata Kaiafas iinon jigo gawon galen waŋa koloon gbani iikanon gawon ii men laligoro.

¹⁴ *Kaiafasnon wala Juuda ejemba yoŋoojon qambaŋmambaŋ qaa kokaen jero, “Ejemba tuun kuuya alidaborowombotiwaajon eja motoonŋonon nonoojon ama komuro sokombaa.” Kian.

Piitonon Jiisas kanaiŋ qakoono.

Mat 26.69-70; Maak 14.66-68; Luuk 22.55-57

¹⁵ Jiisas men kenŋi Saimon Piito ano gowoko alia mon yoronon gemagianon keni. Kema alia iikanon jigo gawon galen waŋa moma murotiwaajon ama saanon afaanŋkota Jiisas otaan jinŋkaron miri sopa uutanon kemero.

¹⁶ Iinon kemeroto, Piitonon sopa seleenŋen nagunon nano. Kaen nano gowoko alianon jigo gawon galen waŋa moma muroti, iinon seleenŋen kemenŋe nagu galen emba iwo qaa ijoro nagu hororo Piito wama sopa uutanon kemeri.

¹⁷ Kemebotiwaajon ani iikanon welenŋeŋe emba sopa naguya galen konoti, iinon Piito iima kokaen qisiŋ muro, “Gii onanon kaanagadeen eja iikawaa gowoko yoŋoonŋa mon koloojan me?” Kaen qisiŋ muro moma “Nii qaago!” jero.

¹⁸ Welenŋeŋe eja ano nagu galen (sikiriti) yoŋonon sanŋonaaajon ama gere anŋi jen uroronŋon ero konama nanŋi. Kaen nanŋi Piitonon kaanagadeen yoŋoo batugianon kema gere konama nano. Kian.

* **18:14:** Jon 11.49-50

*Jigo gawon galen wananon Jiisas qisin muro.
Mat 26.59-66; Maak 14.55-64; Luuk 22.66-71*

¹⁹ Jigo gawon galen wana Anas iinon Jiisas qisin mun kokaen jero, “Gii ejemba nomaen kuma onoma gowokouruga moro moro unuama laligonkejan?”

²⁰ Kaen jero kokaen meleema muro, “Nii kambaen so asuganon ejembaya ejembaya kuma onoma laligowe. Juuda kanageso kuuya nononon jiwowon jigonon uma qamakooli mirinana so ajoroonkejon, nii mono iikanon nama kuma onoma laligowe. Buna qaa aasangoya mon mende jewe.

²¹ Niinon qaa nomaen ejemba kuma onoma laligoweti, naambaajon nii iikaen qisin nonjan? Niinon qaa jewe ejemba moma laligogiti, iyononon mono qaanaa kota modaboroju. Kawaajon ii qisin onona sokombaa.”

²² Kaen meleema muroto, jigowaa kiropo galen (sikiriti) monon kosianon nama Jiisas urunanon qetaalin jero, “Jigo gawon galen wananon qisin gono gii qaa silia kaana mono naambaajon meleema mujan? Godaqeqega qaa.”

²³ Kaen jero kokaen meleema muro, “Qaa bologaga jewenagati, ii nisaana sokombaato, qaa hona jejenj een, mono naambaajon nii een nujan?”

²⁴ Kaen meleema muro Anasnon Jiisas wasin jero gbadoya kaanjadeen borianon raro wama jigo gawon galen wana Kaiafas iwaanon kenji. Kian.

Piitonon Jiisas qakoono indin woi karoon kolooro.

Mat 26.71-75; Maak 14.69-72; Luuk 22.58-62

²⁵ Saimon Piitonon gere konama nano tosonianon qisin kokaen ijogi, “Gii onanon kaanagadeen iwaa gowokouruta yonoononga mon koloojan me qaago?” Kaen ijogi qakooma “Nii qaago!” jero.

²⁶ Piitonon jigo gawon galen wanaa welen ejia qen gejia kotegoro kamaaroti, iwaa tinitosaya welenqege alia monnon ii moma qisin ijoro, “Oo gii mono urukisinon iwo motoon laligori giijenja me nomaen?”

²⁷ Kaen ijoro Piitonon mombo qakoono kamban iikanondeen kurunon kanain qaro moro. Kian.

Jiisasnon gawana Pailotwaa jaanon nano.

Mat 27.1-2, 11-14; Maak 15.1-5; Luuk 23.1-5

²⁸ Goman ano umugawodeen Jiisas Kaiafaswaa mirinonga wama kamaan Room gawanawaa jinkaron mirinon kenji. Juuda yononon uugia tiloon kokojinjin koloowombotiwaajon majakaka moma kokaen jegi,* “Kiankomu kendombaa lama newombaaajon amamaa-wombo.” Kaen jen moma bimoon gawanawaa jinkaron miri uutanon mende ugi.

²⁹ Kawaajon gawana Pailotnon seleengen kamaan injiima kokaen qisin onono, “Eja koi kanon

* **18:28:** Room gawman yonoojon Juuda yononon kokaen moma laarigi: Nono Room yonoo jinkaron mirinon unin uunana tiloro esunana kamaaro kokojinjinanawo koloon kiankomu kendombaa lama toroya newombaaajon amamaawonja. Kawaajon sombenon seleengen laligogi.

mono naa qinjitagaa ano qaa jen mun wama kaju?”

³⁰ Qisiin onono meeleengi, “Eja iikanon kikekakasilin me bologa meme eja mon mende koloonagati een, nononon mono een toontoon ii wama goonon mende kawonaga.”

³¹ Kaen meeleengi Pailotnon injjoro, “Ono mono ononon qaa jakeyanon ama mun Kana qaagiaa so gosin qaaya jen tegowu.” Kaen injjoro moma ijogi, “Nononon eja mon komuwaatiwaa qaaya jen tegowombaaon songo ero amamaajon.”

³² *Juuda yononon kaen ijogi Jiisas ano koomu nomaana komuwaatiwaa qaaya ii inisaama jeroti, iikaana kanon honawo kolooro.

³³ Pailotnon Juuda yonoo qaagia moma mombo jinjon miri uutanon uma Jiisas oono karo kokaen qisiin muro, “Gii Juuda yononon kin ponjiaga koloojan me qaago?”

³⁴ Kaen qisiin muro meleema kokaen qisiro, “Qaa ii mono geengaa uuganonnga jejan me tosonianon noojona qaa kaen jen jeganon angi jejan?”

³⁵ Kaen qisiro Pailotnon meleeno, “Yei! Nii Juuda ejaga koloon Juuda onoo qaagia nanjonkejen me? Qaago toton! Nii Room gawana laligowe geengaa ejembauruga ano jigo gawon galen yononon mono guama kan noo boronon ama gonju. Giinon mono naa iwoiga ana?”

³⁶ Kaen meleeno jero, “Noo bentotonaa kania ii balon kokoinon mende eja. Niinon balombaa kin-toton mombaa kin ponja koloowenagati een,

* **18:32:** Jon 3.14; 12.32

noo kerasuru-urunanonɔ mono saanonɔ waama noojonɔ ama manja qewuyaga. Manja qenɔ niinonɔ Juuda jotamemeya yonoo borogianonɔ kememambotiwaajonɔ kaparanɔ koma manja qegi nombombaajonɔ amamaawuyaga. Ii amamaawuyagato, noo kin-totonaa kania ii gomanɔ mongenɔ eja. Nii balonɔ eja ponɔ mende koloojenɔ.”

³⁷ Qaa ii jero Jiisas kokaenɔ qisinɔ muro, “Gii kilenɔ eja ponɔ qaita monɔ koloojanɔ, ii onononɔ me qaago?” Kaenɔ qisinɔ muro meleeno, “Nii eja ponɔ qaita monɔ koloojenɔ, ii geenɔgo jejanɔ. Niinonɔ qaa hona nanɔgonɔ jenɔ asarimambaajonɔ ama namononɔ kamaanɔ asugiwe. Kuuya yonononɔ qaa honaa leegenɔ laligojuti, iyonononɔ mono noo qaana geja ama momakeju.”

Jiisas komuwaatiwaajonɔ jenɔ tegogi.

Mat 27.15-31; Maak 15.6-20; Luuk 23.13-25

³⁸ Kaenɔ meleeno Pailotnonɔ mepaqepae ama qisiro, “Qaa hona ii mono naama?” Kaenɔ qisinɔ mombo Juuda yonoononɔ kemenɔ atapanonɔ nama kokaenɔ injoro, “Niinonɔ eja iikawaa qinjita mongama monɔ mende mokoloojenɔ.

³⁹ “Monɔ mende mokoloojento, noo nanamemena monɔ kokaenɔ ero moju: Gbani so kiankomu kendonɔ kambananonɔ kapuare mirinonga eja motoongoo onoojonɔ isambe kamaankeji, ii moju. Kawaajonɔ Juuda onoo kinɔ pongia saanonɔ onoojonɔ isambe kamaanaga me qaago? Kawaajonɔ onoo siingianonɔ nomaenɔ moju?”

⁴⁰ Kaenɔ injoro meleema kokaenɔ qagi, “Qaago, ii qaagoto, Barabas isana nonoononɔ kamaawa!”

Kaen qagito, Barabas iinon kikekakasililin ejaga koloon manja karen mon qegiti, iikawaa wan kolooro. Kian.

19

Pailotnon Jiisas maripoonon komuwaa jen jen tegoro.

¹ Silama qagi Pailotnon Jiisas wama kema jero manjaqeqe eja yoŋonon ooli waayawonon molaŋkota ootigi.

² Manjaqeqe eja yoŋonon talungon mepaqepae kokaen ama mugi: yoŋonon Jiisas qen kasa waayawo men pipiin ila meagon waŋanon kongi kemero maleku osoga nezongbalawo ii koma mugi kemero.

³ Kaen ama kosia-non arengon nama jegi, “Oowe oowe! Juuda yoŋoo Kin Pongia, oowe!” Kaen jen uruŋanon mamaga qetaaligi.

⁴ Kaen mepaqepae ama mugi Pailotnon mombo seleengen kemeŋ kokaen injjoro, “Mobu! Ninon eja ii gosin qinjita mon mende mokoolojen. Kawaajon ii mombo wama onoo jaagianon kamaawe kania kaen moma koton iibuya.”

⁵ Kaen injjoro Jiisasnon kamaan atapananon nano kokaen iigi: Tosianon kasa waawonon ila pipiin waŋanon koma maleku osoga nezongbalayawo koma mugi nano Pailotnon kokaen injjoro, “Mono eja hona koi iibu!”

⁶ Kaen injjoro jigo gawon galen ano nagu galen (sikiriti) yoŋonon ii iima qaa wowombo qama jegi, “Maripoonon qegi komuwa. Maripoonon qegi komuwa.” Kaen jegi Pailotnon jegianon

menj kokaen injjoro, “Niinonj qinjita monj mende mokooloojenj. Kawaajonj onjo mono onjoanjiodeenj ii menj maripoononj qegi komunaga.”

⁷ Juuda jotamemeya yonononj qaa ii moma kaparanj koma kokaen jegi, “Nonoononj Kana qaa eja. Qaa iikawaa so gosiniñ komuwaatiwaa so kolooja. Iyaña menj uma ‘Anutuwaa meria koloojenj,’ jenkeja. Kawaajonj mono koomuwaa buña kolooro sokombaa.”

⁸ Kaen kaparanj koma jegi Pailotnonj moma bombongaoya waaro jeneña ororo toroko moro.

⁹ Kaen moma Jiisas wama mombo jinjaronj miri uutanonj uma kokaen qisinj muro, “Gii daakaya?” Qisinj muroto, iinonj kitia monj mende meleema qaaya bogoro nano.

¹⁰ Qaaya bogoro nano kokaen ijoro, “Gii noononj qaa kitia monj meleembaga me qaago? Niinonj jenj tegowe isama gombuya me maripoononj gugi komuwaga. Iikawaa ku-usuñña ii noononj eja. Kawaa kania mojanj me qaago?”

¹¹ Kaen jero moma kokaen meleema muro, “Monnonj eukanonja ku-usuñ mende ama gonoti eenj, gii mono eja omaya laligonj iwoi ama nomambaajonj amamaanaga. Kawaajonj eja monj morononj nii goo borononj noonji, iwaa singisonjgoyanonj mono goononj qinji uugunj so-mata kolooja.”

¹² Kaen meleema murotiwaaajonj ama Pailotnonj Jiisas isano kamaawaatiwaa kaparanj kono. Kaen kaparanj konoto, Juuda yonononj qa gigilaan kokaen jegi, “Aisna kamaawaati eenj, mono Siisa-kimbaa alia mende toroqenj koloonj laligowa.

Monjon neenaajon moro uro ‘Kin pon koloojen’ jeji, iinon mono Siisa-kin tuarenjen ama muja.”

¹³ Kaen jegi qaa ii moma jen koto ro Jiisas wama seleengen kamaagi. Kamaagi gawana Pailotnon jake mon jamonon ama tambongi eroti, iikanon uma qaa jenteegowaa dun rarayanon kamaan raro. Jake kawaa qata Hibruu qaanon Gabata jen laligogi. Ii ananaa qaanon Jake Jamonon men taambona.

¹⁴ Kamaan raroti, Juuda ejembanon ween iikanon kiankomu kendon rabombaajon jojorigi. Ween ii kolooro ween biiwia dodowiro Pailotnon dun rarayanon rama Juuda yonoojon kokaen injoro, “Iigi, onoo kin pongia koi!”

¹⁵ Kaen jero moma qa gigilaagi, “Qaomba! Qaomba! Maripoonon qegi komuwa!” Qa gigilaagi kokaen jero, “Onoo kin pongiaa qaa jen tegowe maripoonon ubaatiwaajon jeju me?” Kaen jero jigo gawon galen yononon meleema jegi, “Siisa-kinjon motoongo kin ponana kolooja. Nonoonon eja pon morota mon mende raja.”

¹⁶ Kaen meleema jegi Pailotnon Jiisaswaa qaa jen tegon maripoonon qegi komuwaatiwaajon borogianon ano. Borogianon ano manjaqeqe eja yononon Jiisas men galen kongi.

Jiisas maripoonon qegi.

Mat 27.32-44; Maak 15.21-32; Luuk 23.26-43

¹⁷ Galen kongi iyanaa maripoonon ano angon siti koton seleengen kemen goman mon qata Wansii qamakejuti, kanon kenji. Wansii qa ii Hibruu qaanon Golgota qamakeju.

18 Iikanonj kema maripoononj qegi ano iwo eja woi teetee motoonj urunj Jiisas batugaranonj angj nanji.

19 Kaenj qegi Pailotnonj tere oonj jero maripoononj Jiisaswaa wañanonj eu ama qegi. Tere ii kokaenj ooro nano, “Jiisas Nazaret toya, Juuda yonoo kinj ponjiaga koi.”

20 Jiisas maripoononj qegiti, gomanj ii siti kosianonj ero ano tere ii qaa karoonj, Hibruu, Latin ano Griik qaanonj oogi nano. Kawaajonj Juuda ejemba mamaganonj uugunj kema kanj eu uunj tere ii weengogi.

21 Kaenj ooro Juuda yonoo jigo gawonj galenj yonononj Pailot kokaenj ijogi, “‘Juuda yonoo kinj ponjiaga koi,’ kaenj mende oowato, kokaenj oowa, ‘Iyañajonja Juuda kinj Ponjiaga koloojen, jero.’”

22 Ii moma Pailotnonj qaa kokaenj meleeno, “Qaa oodaborojenjiwaaajonj ii mono kaenj ewaa.”

23 Manjaqeqe eja yonononj Jiisas maripoononj qenggo opo selekopaa ilawoilaya menj eja 4 batugianonj mendeema 4 kolooro totogianonj megj. Kaenj megj malekuya ero megito, ii kokaembaajonja saanonj mende mendeenji: Ii kuuyagadeenj opo jakaña motoonjononj memetaga. Opo kitia kitia mende mindirinj eukaya lililili uunj megj emu kemekemeta ero. Kawaajonj ii boliwabotiwaaajonj mendeembombaaajonj amamaagi.

24 *Amamaanj aminj moma kokaenj jegi, “Ii motoninj mende sokombaa. Kawaajonj saanonj iikawaa unju qeninj toya koloowaa.” Kaenj jenj

* 19:24: Ond 22.18

unju qegi Buᅇa qaa moᅇ hoᅇawo kolooro. Qaa ii kokaenᅇ oogita eja,

“Yoᅇonoᅇ opo selekopaana meᅇ batugianᅇ mendeema totogianᅇ meᅇ malekunaa unju aangoᅇ angᅇ moᅇnoᅇ haamo ambaa.”

Manjaqeᅇe eja yoᅇonoᅇ qaa iikawaa so angᅇ.

²⁵ Jiisas maripoonᅇ qegi nano emba kokaanᅇnoᅇ kanianᅇ naᅇgi: Jiisaswaa nemuᅇ naseya ano Kloopaswaa embia qata Maria ano Maria Magdalaga.

²⁶ Jiisasnoᅇ nemuᅇa ano wombo gowokoya kosianᅇ nani iriima nemuᅇaajoᅇ kokaenᅇ jero, “Nemuna, mono meraga koi iima kalaᅇ koma rijojoᅇoᅇ laligowa.”

²⁷ Kaenᅇ jeᅇ gowoko ii kokaenᅇ ijoro, “Mono nemuᅇga koi iima kalaᅇ koma rijojoᅇoᅇ laligowa.” Kaenᅇ jero moma Jiisaswaa nemuᅇa kambanᅇ iikanondeenᅇ wano mirianᅇoᅇ kema motoᅇoᅇ laligori. Kiaᅇ.

Jiisasnoᅇ maripoonᅇoᅇ nama komuro.

Mat 27.45-56; Maak 15.33-41; Luuk 23.44-49

²⁸ *Jiisasnoᅇ gawoᅇa kuuya medabororoti, ii moma iikanᅇ Buᅇa Terewaa qaaya moᅇnoᅇ hoᅇawo koloowaatiwaajoᅇ kokaenᅇ jero, “Nii apuwaajoᅇ mojeᅇ.”

²⁹ Kanᅇoᅇ jua moᅇoᅇ wain apu aasoᅇawo iikanᅇoᅇ saa qeᅇ raro. Ii raro kowe momondo moᅇoᅇ suuᅇ taniᅇaenᅇ ii meᅇ wain apunoᅇ qendunᅇoᅇoᅇ sepeᅇ susuyanᅇoᅇ qesaᅇoᅇoᅇ meᅇgi uro buutanᅇoᅇoᅇ angᅇ.

³⁰ Angᅇi wain apu aasoᅇawo ii neᅇ jero, “Mono tegoja.” Kaenᅇ jeᅇ laaligoya mesao-mambaajoᅇoᅇ

* **19:28:** Ond 69.21; 22.15

aroya sigon kamaaro kokoosuya kouro non qero. Kianj.

Jiisaswaa maronja wasanonj utoogi.

³¹ Jiisasnonj non qero Juuda ejembanonj ween iikanonj kiankomu kendonj rabombaajonj jojorigi. Kiankomu Sabat kendonj ii kendonj kambanj somata kolooro. Kawaajonj Juuda jotamemeya yonononj majakaka moma kokaen jegi, “Qamo yonononj Sabat kendonj kambanjanonj maripoononj nanji mende sokonja.” Kaen jen gawana Pailotwaanonj kema kokaen qisinj mugi, “Gii saanonj jen tegona kema maripoononj unjuyati, iyonoo tawo siigia kunjgi qamogia metogoninj kamaawuya?”

³² Qisinj mugi jen tegoro manjaqege ejanonj kougi. Kouma Jiisaswo maripoononj urugiti, ii uulanawo komuwaotiwaaajonj wala yoroononnga mombaa tawo siita kuma leegenj kema mombaanonj kaanjadeen angi.

³³ Kaen angito, Jiisaswaanonj kouma iigi mono komuro. Kaen iima siita mende kunjgi.

³⁴ Mende kunjgito, manjaqege eja yonoo-nongga monjonj wasa menj maronja utooro iikanondeen sa ano apu kamaaro.

³⁵ Kaen angi monjonj iwoi ii jaayanonj iiroti, iinonj ii nanjonj jen koi oorota ero keteda koi weenjoju. Qaa nanjonj jen oorota eji, ii mono qaa honja kolooja. Onjo kaanagadeenj ii moma laariwuti-waaajonj moma qaa honja mojiwaa so jeja.

36 *Iwoi ii kolooroti, ii Buŋa Terewaa qaa moŋŋoŋ hoŋawo koloowaatiwaajon kolooro. Qaa ii kokaen,

“Iwaa siita mono mende kumbu.”

37 *Ano Buŋa Terewaa qaa moŋ kokaen eja,

“Eja utoogiti, iyononon mono iwaagen jaagia uuŋ iibu.”

Oŋo qaa woi iikawaajon ama ii moma laariwu. Kian.

Jiisaswaa qamoya jamo kobaanon roŋ konji.

Mat 27.57-61; Maak 15.42-47; Luuk 23.50-56

38 Kawaa gematanon Arimatia taon toya qata Joosef karo. Iinon Jiisaswaa gowokoya koloon laligoroto, Juuda jotamemeya yonoojon ama toroko moma momalaaria kolatin laligoro. Iinon kan gawana Pailotwaanon kema Jiisaswaa qamoya metogomambaajon qisin muro. Qisin muro moma jen tegoro kan metogoro.

39 *Eja qata Nikodeemus wala Jiisaswaanon gomantiinanon karoti, iinon kaanagadeen karo. Kan qamo morimambaajon kele koowagawo qata mor ii repa apuyawo meleengiti, ii esu moŋ binɔ 30 kilowaa so sewana men kan Joosef ilaan muro.

40 Ilaan mun motoon Jiisaswaa qamoya metogori. Metogon jinin moronɔ awaa men qamo selianon ama opo taanɔ iikanon momosiiri. Juuda ejemba nononon qamonana kaan ama mazononon roŋ koma onmakejon.

41 Jiisas maripoonon qegiti, goman iikawaa leegenanon urukisi moŋ ero. Urukisi iikanon

* **19:36:** Eks 12.46; Jan 9.12; Ond 34.20 * **19:37:** Zek 12.10; Ais

1.7 * **19:39:** Jon 3.1-2

qasiriwaa jamo kobaa dologa monj uroroogi nano. Iikanonj qamo monj mende angi gbameŋa ero.

⁴² Gbameŋa koloŋ kosianonj ero Juuda ejem-banonj kiankomu kendonj rabombaajonj jojorigi kambangia toriro. Kawaajonj Jiisaswaa qamoya meŋ iikanonj ama ronj koni. Kianj.

20

Jiisaswaa kobaa qasirianonj gbameŋa ero.

Mat 28.1-8; Maak 16.1-8; Luuk 24.1-12

¹ Sabat kendonj raji tegoro Maria Magdala emba iinonj Sonda umugawodeen wengeranj suluro qasirinonj keno. Kema jaaya uuro keno jamo somata iiro iikanonj mono kobaa urorooya iikawaa qaa ootanongga qetanji kanj ero.

² Kaenj iima iikanondeen mesaonj uulanjawo kema Saimon Piito ano Jiisaswaa wombo gowokoya yoroononj kanj kokaenj irijoro, “Mono Pombaa qamoya qasirinongga meŋ kema dakanonj angi eji, ii mende mojonj.”

³ Kaenj irijoro mesaonj qasirinonj keni.

⁴ Motoonj bobogarij kenito, gowoko alianonj bobogarij kema Piito uugunj wala qasirinonj keuro.

⁵ Keuma jamo kobaa urorooya iikawaa uutanonj mende uma qaa ootanonj eenj akakarinj uuro keno opoya momosigiti, iikayadeenj ero iiro.

⁶ Ii iiro Saimon Piitononj kaanagadeenj gematanonj kouma jamo kobaa uutanonj uma opoya momosigiti, iikayadeenj ero iiro.

⁷ Ii iiro ano waŋa opo jakaŋa moŋnoŋ mo-mosiin esuugiti, ii tosiانوŋ kuma selewaa opoya kawo mende mindirin aŋaso aŋgi raro iiro.

⁸ Kaen iiro gowoko alianŋ wala qasirinŋ kouroti, iinoŋ kaanagadeen jamo kobaa uutanŋ uma iwoi ii iima moma laariro.

⁹ Jiisas gbilin koomunonga waabaati, iyoronŋ Buŋa Terewaa qaa kaanŋ ii waladeen mende moma asarin tompiririn laligon kouri. Kian.

Jiisasnoŋ Magdala emba Mariawaanonŋ asu-giro.

Mat 28.9-10; Maak 16.9-11

¹⁰ Rama kouma iikanondeen moma laarin eleema mirigaranon keni.

¹¹ Yoronŋ kenito, Marianŋ aŋodeen qasiri-waa jamo kobaa qaa ootanŋ nama saaro. Kaen saama kobaa urorooya iikawaa uutanŋ akakarin uuro keno.

¹² Uuro keno Siwe gajoba woi malekugara tu-alalakota iriiro. Yoronŋ Jiisaswaa qamoya eroti, iikanŋ rari. Moŋnoŋ waŋa eroti, iikanŋ raro moŋnoŋ kianoŋ raro.

¹³ Kaen rama kokaen ijori, “Emba, gii naambaajonŋ saajan?” Ijori moma jero, “Poŋnaa qamoya meŋ kema dakanŋ aŋgi eji, ii mende mojen.”

¹⁴ Kaen jen eleema Jiisasnoŋ kosianoŋ nano iiroto, kaitania ii mende iima koton hanqan qen nano.

¹⁵ Hanqan qen nano Jiisasnoŋ kokaen qisin muro, “Emba, gii naambaajonŋ saajan? Morowaajonŋ moŋganjan?” Kaen qisin muro urukisi galejanŋ nanja me nomaen, iikaen romonŋon kokaen ijoro, “Oo somatana, gii qamoya

menj anjon monjen kema anjanati een, mono nijona kema memanja.”

¹⁶ Kaen ijoro Jiisasnon qata qama “Maria!” jero. Ii qama jero iwaanon eleema Hibruu qaanon qama “Raboni!” jero. Ii ananaa qaanon “Boina!”

¹⁷ Kaen jero kokaen ijoro, “Nii Amanaanon mende uma koi nanjen. Kawaajon nii mende noosiriwato, noo kouruna yonoonon kema buju kokaen injowa: Niinon mono Manja Anutu ano onoo Mangia Anutuwaanon eleema umanja.”

¹⁸ Kaen ijoro Magdalaga emba Maria iinon eleema kema gowo-kouruta kokaen injoro, “Niinon Pon iibe qaa kaan kaan nijojaa.” Kiaj.

Jiisasnon gowokouruta asugin onono.

Mat 28.16-20; Maak 16.14-18; Luuk 24.36-49

¹⁹ Sonda iikanondeen goman tiiro gowoko yononon ruunanon ajoron Juuda yonoonon toroko moma miri naguya koma kii menj ragi. Kaen ragi Jiisasnon asugin batugianon nama kokaen injoro, “Alauruna, luae mono onowo raba!”

²⁰ Kaen jen borowoita ano maroja qendeema onono iima kisoronon uugia saa qero.

²¹ Saa qero mombo kokaen injoro, “Alauruna, luae mono onowo raba! Amanon nii wasin nono kaanjadeen niinon onjo wasin ononjen.”

²² Kaen jen buu aasona uulangon jero, “Mono Uja Toroya mewu.

23 *Ono ejemba singisonogogia mesaowuyati een, ii mono Anutuwaa jaanon solanidaborowaa. Ejemba singisonogogia mende mesaowuti een, ii mono Anutuwaa jaanon mende solananiwuya.” Kian.

Jiisasnon Tomas asugin muro.

24 Jiisasnon gowokouruta kaen asugin ononoto, gowoko 12 yonoononga mon qata Tomas, qata mon Didimus qagiti, iinon kaban kanon batugianon mende laligoro.

25 Tomasnon karo gowoko tosonianon “Nono Pon iijona,” jegi moma kokaen jero, “Jaananon birin lopoya borianon iima boro susunanon maronanon oosirimanati een, ii saanon moma laarimana. Nii neeno ii mende oosirimanati een, mono qaagadeen nijogi ii mende moma laarimana.”

26 Kaen jero sonda motoongo tegoro gowoko yononon Sonda iikanon mombo mirinon kulu-luun nagu koma kii men Tomaswo motoon ragi. Motoon ragi Jiisasnon mombo asugin batugianon nama kokaen jero, “Alauruna, luae mono onowo raba!”

27 Kaen jen Tomas ijoro, “Gii mono boroga boraama borowoina men iima boro susuganon maronanon oosiriwa. Kaen ama yangisen mesaon uuwoiga yakarin nii moma laarin nomba.”

28 Kaen ijoro kokaen meleeno, “Oo, gii noo Pon Anutunaga!”

* 20:23: Mat 16.19; 18.18

29 Kaen meleeno kokaen ijoro, “Gii niijaŋiwaajon nii saanon moma laarin nonjanto, ejemba mende niima kilen nii moma laarin nomakejuti, iyononon mono simbawonawo kolooju.” Kian.

Jonon Oligaa Bunja koi kokaembaajona ooro:

30 Jiisasnon gawon esunmumuyawo men laligoro angoletoto seiseiya tosaana ii gowoko yonoo jaagia qaganon asugiroto, ii buk koi kanon mende oowe.

31 Qaa tosaana ooweti, ii kokaembaajona oowe: Jiisasnon Anutuwaa Meria koloon Hamoqege Toya Kraist kolooji, onjo qaa ii moma laarin iikaana kanon Jiisaswaa qabunayaajon ama laaligo kombompana bunja qen aowuya. Kaen ama laligowutiwaajon niinon Oligaa Bunja tere koi oowe onoonon kaja. Kian.

21

Jiisasnon gowoko 7 yonoonon asugiro sora ambembo horogi.

1 Kanagen Jiisasnon mombo gowoko tosaana yonoonon asugiro. Taiberias apu anjon goraayanon kanon kokaen asugin onono:

2 Gowoko eja kokaananon motoon laligogi: Saimon Piito, Tomas qata mon Sunesune (Didimus) qagiti, Natanael eja ii Galili prowinswaa taona Kaanaga ano Zebediwaa merawoita woi ano gowoko tosaana yonoononga woi.

3* Motoon laligogi Saimon Piitonon injoro, “Nii mono sora horomambaaajon kemaŋa.” Kaen jero

* 21:3: Luuk 5.5

tosianon jegi, “Nono saanon giwo motoon kemberonja.” Kaen jen mesaon wanjonon uma kema gomantiinja iikanon sora mon mende horogi.

⁴ Sora mende horon een laligogi goman ano Jiisasnon sakasinon nano. Nanoto, iwaa kaitania ii mende iima kotogi.

⁵ Jiisasnon nama onooma qaro, “Alauruna, sora mon horoju me qaago?” Jero meleema “Qaago!” jegi.

⁶ * “Qaago!” jegi kokaen jen koton onono, “Ono mono misagia wanjo dindinjaagen giligi kemero saanon sora mokoloowuya.” Ii moma misagia giligi sora seiseiya kemen ologogitiwaanon horonin koubajen amamaan horon susugogi.

⁷ Kaen kolooro Jiisaswaa wombo gowokoya iikanon Saimon Piito kokaen ijoro, “Ii mono Pongal!” Kaen jero Pombaa qata moma opoqiisigadeen somonjon laligorotiwaanon selekopaaya kokosiin iikanondeen apu anjonon lugun kemero.

⁸ Yononon sakasin koorononon 100 miita kawaa so kosianon kema laligogi. Kawaaon Piitonon kemen keno gowoko tosaan yononon wanjo loqanon qen nanjon kema misa sorayawo horogi wanjo gematanon karo.

⁹ Kaen kan sakasinon riin iikanon iwoi kokaen iigi: Gere jero lokotanon sora jejeta ano bered raro.

¹⁰ Ii iigi Jiisasnon kokaen injoro, “Ono keteda koi sora horojuti, mono iikanonja tosaan men koi kawu.”

* 21:6: Luuk 5.6

11 Ii jero Saimon Piitononj moma wanjononj uma misa hororo sakasinonj uro. Uro honja 153 iigi. Misa ii sora somata seiseiya yonjononj saa qegito, misanonj kilenj mende riiro.

12 Honja ii iigi Jiisasnonj kokaen injoro, “Mono kanj gomaambawaa neneya newu.” Kaen jero moma kanj “Ii Ponnanaga,” kaenj moma kotog-ito, gowoko yonjononjga monjonj “Gii morononj?” kaenj qisimbajaanj uulombo moma mende qisiro.

13 Mende qisiroto, Jiisasnonj kema bered menj onjoma sora kaanagadeenj mendeema onono.

14 Jiisasnonj koomunonjga waama gowokouruta asuginj onono indinj karoonj kolooro. Kianj.

Jiisasnonj Piito mombo kuuj menj kotiiro.

15 Gomaambawaa neneya negi tegoro Jiisasnonj Saimon Piito-waajonj kokaen ijoro, “Saimon Jombaa meria, alauruga koi yonjononj nii uugianonj jopagonj nomakejuti, giinonj ii unjuugunj mamaga jopagonj nomakejanj me qaago?” Ii moma kokaenj meleeno, “Oo Ponj, nii uunanonj jopagonj gomakejenj. Gii noo wombo alana koloojanj. Ii geenjo saanonj mojanj.” Kaenj meleeno Jiisasnonj ijoro, “Gii mono noo lamauruna melaa unjuaginj laligowa.”

16 Kaenj ijoro indinja woi qisijn muro, “Saimon Jombaa meria, gii onjononj jopagonj nomakejanj me qaago?” Ii moma kokaenj meleeno, “Oo Ponj, nii goojonj ama nomakeja. Gii noo wombo alana koloojanj. Ii geenjo saanonj mojanj.” Kaenj meleeno Jiisasnonj ijoro, “Gii mono noo lamauruna galenj koma onjoma laligowa.”

17 Kaen ijoro indina karoon qisin muro, “Sai-mon Jombaa meria, gii mono onanon wom-boganon noojon ama gomakeja me qaago?” Kaen qisin muro uujopawaa qiqisia motoonjo iikayadeen qisiro indina karoon koloorotiwaajon Piitonon wosobiri moma meleema kokaen jero, “Oo Pon, gii iwoi kuuya saanon modaborojan. Gii wombo alana koloojan. Giinon mono geengo ii awaagadeen mojan.” Kaen jero Jiisasnon ijoro, “Gii mono noo lamauruna unuagin laligowa.

18 “Niinon qaa hona toon mon kokaen jewe moba: Gii sagbili laligon geengo selekopaaga somonjon kana kanon me kanon kemanjen siin mobagatiwaa so saanon kema kan laligona. Kaen laligon waanato, eja wana koloowagati, kamban iikanon boroga boraana monjon kan opo selekopaaga somonjon goma kana monjen mende kemambaajon mobagati, mono iikanon guama kembaa.”

19 Jiisasnon gejatootoo qaa kaen jen Piito komuwaatiwaa qaa saana injisaano. Iinon koomu tania mon komuro Anutuwaa qabunaya somarii-waatiwaajon romonjon ii jero. Qaa ii jen iwaajon ijoro, “Gii mono kan nii notaan laligowa!” Kian.

Jiisasnon Piitowo gowoko mombaa qaaya aminj mori.

20 Piitonon Jiisaswo kema eleema Jiisaswaa wombo gowokoyanon gemagaranon karo iiro. Gowoko iikanon kiankomu lama negiti, iikanon wananon Jiisaswaa totoyanon laarin jero, ‘Pon, goonon memelolo eja ii moronon?’

21 Gowoko iikanonj kanagaranonj karo Piitononj ii iima Jiisas kokaenj qisinj muro, “Ponj, gowoko koi kawaanonj mono nomaenj koloowaa?”

22 Qisinj muro kokaenj ijoro, “Niinonj iwaa laaligo arenja kaenj me kaenj ambenagi, ii mono goo majakakaga qaago. Niinonj kokaenj moma jewenaga, ‘Iinonj mende koomu laligonj uro niinonj namononj mombo kamanjatiwaa kamba-ñanonj toroqenj jaawo laligonj unaga,’ qaa ii iwaa qaaga koloonaga. Gii mono iwaa qaa mesaonj geenjaa laaligoga meagonj galenj koma aonj noo gemananonj kanj nii notaanj laligowa.”

23 Qaa kaenj jero tosianonj tondu moma jenj seigi uumeleenj alaurunana yonoo batugianonj qaa ii kokaenj jenj soogi, “Gowoko iikanonj mende komuwaa.” Kaenj jenj soogito, Jiisasnonj jaawo tete-goya qaa laligonj ubaatiwaañonj mende jeroto, qaa kokaenj jero, “Niinonj iwaa laaligo arenja kaenj me kaenj ambenagi, ii mono goo majakakaga qaago. Niinonj kokaenj moma jewenaga, ‘Iinonj mende koomu laligoro niinonj namononj mombo kamanjatiwaa kamba-ñanonj toroqenj jaawo laligonj unaga,’ qaa ii iwaa qaaga koloonaga. Gii mono iwaa qaaya mesaonj geenjaa laaligoga meagonj galenj koma aonj laligowa.” Kianj.

Neeno ii kuuya jaananonj iima nanjonj oonj onjonjenj.

24 Gowoko iikanonj iwoi ii jaayanonj iima laligonj iikawaa so ii nanjonj jenj asarinj Oligaa Bunja koi ooro. Korebore onjononj gowoko iikawaa kania mojutiwaañonj ama saanonj nanjonj kokaenj jenj

liligowu, “Iinon qaa nanḡon jeroti, iikanon mono qaa hona toon kolooja.”

²⁵ Jiisasnon gawon men angoletu tosaana sei-seiya ii kaana-gadeen ama men liligoro. Iikawaa sundugia motomotoon ii kuuya tororo oowonagati een, mono buk papia borana borana seiseiya koloogi kantri so papia kowi miri (laibreri) kuuya kanon anin saa qen ologoro tintina mon mende sokonaga. Kaen romonjojen.

**Uumeleembaa Buŋa Tere Soomongo Gbilia
The New Testament and portions of the Old
Testament in the Borong Language of Papua New
Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Borong long
Niugini**

Copyright © 2002, 2011 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Borong

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

63589f8b-9426-5ce2-9520-ca0cf2b65c47